

Utgiftsområde 13

Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Utgiftsområde 13 – Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering	7
2.1	Utgiftsområdets omfattning.....	7
2.2	Utgiftsutveckling.....	7
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	8
3	Nyanlända invandrarers etablering.....	9
3.1	Mål för området	9
3.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	9
3.3	Resultatredovisning.....	10
3.3.1	Resultat utifrån indikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken.....	10
3.3.2	Resultat utifrån andra bedömningsgrunder för nyanländas etablering.....	20
3.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	25
3.5	Politikens inriktning	28
3.6	Budgetförslag.....	29
3.6.1	1:1 Etableringsåtgärder	29
3.6.2	1:2 Kommunersättningar vid flyktningmottagande	30
3.6.3	1:3 Hemutrustningslån.....	31
4	Diskriminering	33
4.1	Mål för området.....	33
4.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	33
4.3	Resultatredovisning.....	33
4.3.1	Arbetet med en effektiv och heltäckande diskrimineringslagstiftning fortsätter.....	33
4.3.2	Ett samlat grepp mot rasism och liknande former av fientlighet ..	36
4.3.3	Fortsatt arbete för lika rättigheter och möjligheter för hbtqi- personer	38
4.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	40
4.5	Politikens inriktning	41
4.6	Budgetförslag.....	42
4.6.1	2:1 Diskrimineringsombudsmannen	42
4.6.2	2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	43
5	Jämställdhet	45
5.1	Mål för området.....	45
5.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	45
5.3	Resultatredovisning	46
5.3.1	Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen.....	46
5.3.2	Jämn fördelning av makt och inflytande.....	49
5.3.3	Ekonomisk jämställdhet	51
5.3.4	Jämställd utbildning.....	54
5.3.5	Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.....	58
5.3.6	Jämställd hälsa	59
5.3.7	Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra.....	63
5.3.8	EU och internationellt samarbete	74
5.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	76

5.4.1	Fortsatt utveckling av jämställdhetsintegrering	76
5.4.2	Ännu inte en jämn fördelning av makt och inflytande.....	77
5.4.3	Ekonomisk jämställdhet är inte uppnådd.....	77
5.4.4	Fortsatta skillnader mellan könen i studieresultat och utbildningsval	78
5.4.5	Det obetalda hem- och omsorgsarbetet fördelas inte jämnt	78
5.4.6	Ökad kunskap behövs för jämställd hälsa	79
5.4.7	Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck	79
5.4.8	EU och internationellt samarbete	81
5.5	Politikens inriktning	82
5.6	Budgetförslag.....	89
5.6.1	3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	89
5.6.2	3:2 Jämställdhetsmyndigheten	90
5.6.3	3:3 Bidrag för kvinnors organisering.....	91
6	Segregation	93
6.1	Mål för området.....	93
6.2	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	93
6.3	Resultatredovisning.....	94
6.3.1	Små förändringar i skillnader mellan olika områdestyper	95
6.3.2	Övergripande åtgärder för att motverka segregation.....	100
6.4	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	101
6.5	Politikens inriktning	102
6.6	Budgetförslag.....	103
6.6.1	4:1 Åtgärder mot segregation	103
6.6.2	4:2 Delegationen mot segregation	105

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2022 inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2022 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Etableringsåtgärder	142 030
1:2 Kommunersättning vid flyktingmottagande	4 516 216
1:3 Hemutrustningslån	167 271
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	129 681
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	100 919
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	640 039
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	76 280
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	28 163
4:1 Åtgärder mot segregation	500 000
4:2 Delegationen mot segregation	18 416
Summa anslag inom utgiftsområdet	6 319 015

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	39 300	2023
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	150 000	2023
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	28 163	2023
4:1 Åtgärder mot segregation	300 000	2023
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	517 463	

2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar nyanlända invandrares etablering, diskriminering, jämställdhet, åtgärder mot segregation och myndigheterna Diskrimineringsombudsmannen, Nämnden mot diskriminering Jämställdhetsmyndigheten och Delegationen mot segregation.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2020 blev 4 864 miljoner kronor lägre än 2019. Utgifterna beräknas fortsatt minska för 2021, 2022, 2023 och 2024 främst till följd av minskade utgifter för kommunersättningar vid flyktingmottagande. Jämfört med ursprungligt beslutad budget för 2021 beräknas utgifterna bli 1 208 miljoner kronor lägre 2021. Genom beslutade ändringsbudgetar och förslag i Höständringsbudgeten för 2021 ökas utgiftsområdet med 165 miljoner kronor under 2021.

För 2022 föreslår regeringen att 6 319 miljoner kronor anvisas inom området. För 2023 beräknas utgifterna till 6 056 miljoner kronor och 5 401 miljoner kronor för 2024.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Budget 2021 ¹	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Nyanlända invandrares etablering	7 236	6 538	5 173	4 826	4 560	4 493
1:1 Etableringsåtgärder	155	172	171	142	112	102
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	7 042	6 195	4 960	4 516	4 292	4 225
1:3 Hemutrustningslån	39	172	42	167	156	166
Diskriminering	205	221	220	231	222	213
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	121	129	128	130	131	132
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	84	93	92	101	91	81
Jämställdhet	559	678	676	744	755	676
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	457	574	569	640	655	575
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	75	76	79	76	72	73
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	27	28	28	28	28	28
Segregation	516	518	514	518	519	19
4:1 Åtgärder mot segregation	498	500	496	500	500	
4:2 Delegationen mot segregation	18	18	18	18	19	19
Totalt för utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	8 516	7 956	6 583	6 319	6 056	5 401

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 13
Jämställdhet och nyanlända invandras etablering**

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	7 791	7 791	7 791
Pris- och löneomräkning ²	2	4	7
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-525	-1 028	-2 187
<i>varav BP22³</i>	<i>236</i>	<i>-155</i>	<i>-606</i>
Makroekonomisk utveckling	68	61	162
Volym	-1 016	-773	-371
Överföring till/från andra utgiftsområden	1 736	1 736	1 736
Övrigt	-1 736	-1 736	-1 736
Ny utgiftsram	6 319	6 056	5 401

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

**Tabell 2.3 Utgiftsram 2022 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 13
Jämställdhet och nyanlända invandras etablering**

Miljoner kronor

	2022
Transfereringar ¹	5 537
Verksamhetsutgifter ²	780
Investeringar ³	2
Summa utgiftsram	6 319

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2019 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

De mål som riksdagen har beslutat om inom utgiftsområdet är följande:

Integrationspolitik

- Lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13 bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Politik mot diskriminering

- Ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Jämställdhetspolitik

- Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Åtgärder mot segregation

- Minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114).

3 Nyanlända invandrares etablering

3.1 Mål för området

Målet för integrationspolitiken – lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund – är bredare än de insatser för nyanlända som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället. Det innefattar åtgärder bl.a. inom områden som arbetsmarknad, utbildning, hälso- och sjukvård samt bostäder. Ett jämställdhetsperspektiv är centralt i genomförandet av integrationspolitiken. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatet för nyanländas etablering påverkas av faktorer inom flera olika områden som i många fall är beroende av varandra. Det kan därför vara svårt att redogöra för effekter av enskilda verksamheter eller reformer, inte minst då resultaten ofta visar sig på längre sikt.

I den första delen av resultatredovisningen beskrivs den generella utvecklingen för utrikes födda, i synnerhet utomeuropeiskt födda, inom olika områden. I de fall uppgifter redovisas för gruppen europeiskt födda avses födda i Europa exklusive Sverige. Resultatredovisningen i denna del utgår ifrån nedanstående urval av indikatorer:

- Arbetsmarknad: arbetskraftsdeltagande, sysselsättning, arbetslöshet, tidsbegränsade anställningar, inkomst från arbete samt etableringsgrad för nyanlända.
- Utbildning: kunskapsresultat i grundskolan, genomströmning i gymnasieskolan och deltagande i kommunal vuxenutbildning.
- Hälsa: det allmänna hälsotillståndet.
- Boende: trångboddhet.

I en översyn av centrala indikatorer har psykisk ohälsa prioriterats bort, då den centrala indikatorn om det allmänna hälsotillståndet tillsammans med en ny kompletterande indikator avseende dödlighet och sjukdom med covid-19 bedömts vara det bästa sättet att fånga utvecklingen avseende hälsa. Ytterligare två kompletterande indikatorer har tillkommit: långtidsarbetslöshet och ofrivilligt undersysselsatta. Detta motiveras av att utvecklingen på arbetsmarknaden för utrikes födda och nyanlända annars riskerar att döljas av stora förändringar som framför allt återspeglar situationen för bredare grupper.

Den andra delen av redovisningen är strukturerad efter anslagsstrukturen inom utgiftsområdet. Resultatredovisningen i denna del utgår främst från bedömningsgrunder som i huvudsak baseras på åiterrapporteringar från myndigheter, främst länsstyrelserna, Skolverket och Migrationsverket.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Resultat utifrån indikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken

Inriktningen för området Nyanlända invandrares etablering är att verksamhet och insatser som finansieras inom områdets anslag, inom det övergripande målet för integrationspolitiken, ska bidra till att förbättra nyanländas förutsättningar att etablera sig och bli delaktiga i arbets- och samhällslivet.

Arbetsmarknad

Nyanlända och utrikes födda har oftare en svagare förankring på arbetsmarknaden än inrikes födda. Bland de faktorer som påverkar utrikes födda kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden är tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, hälsa, nätverk, hur länge personen har varit i Sverige och diskriminering på arbetsmarknaden.

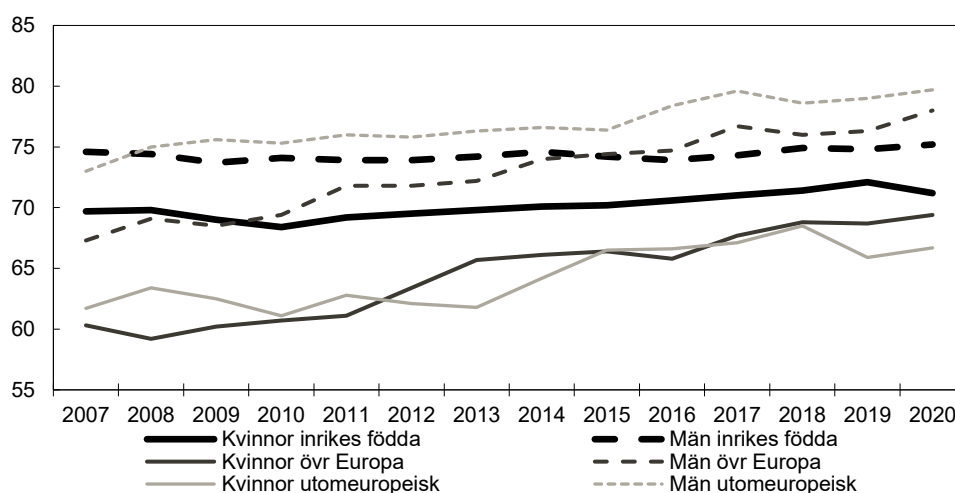
Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) bedömer att den pågående pandemin kan få betydande långsiktiga konsekvenser både när det gäller sysselsättning och arbetsinkomster (Rapport 2021:8). Både den ekonomiska krisen under 1990-talet och finanskrisen 2008–2010 innebar att utrikes födda och arbetstagare med lägre utbildningsnivå påverkades mer än andra och sannolikt blir de långsiktiga konsekvenserna större vid denna lågkonjunktur, enligt IFAU. Utifrån tidigare forskning och utvecklingen på arbetsmarknaden under pandemin hittills, går det i nuläget inte att bedöma om kvinnor och män kommer att påverkas olika på längre sikt.

Fortsatt ökning av arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda

Arbetskraftsdeltagandet har under den senaste trettonårsperioden ökat framför allt bland europeiskt födda, men även bland utomeuropeiskt födda (se diagram 3.1).

Diagram 3.1 Arbetskraftsdeltagande bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent av befolkningen

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2020.

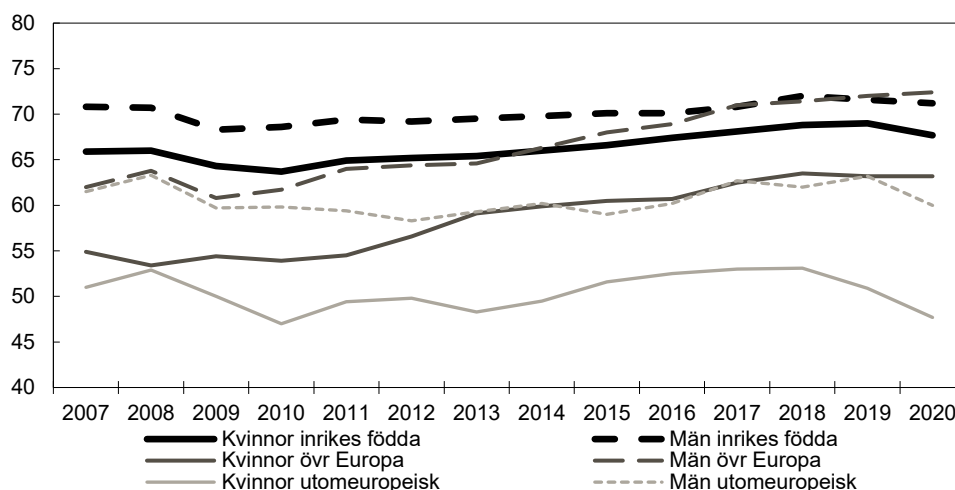
Under 2020 var arbetskraftsdeltagandet bland utomeuropeiskt födda 67 procent för kvinnor och 80 procent för män. Bland inrikes födda har arbetskraftsdeltagandet legat på en relativt stabil nivå, drygt 71 procent för kvinnor och 75 procent för män under 2020. Män har generellt högre arbetskraftsdeltagande än kvinnor.

Stora skillnader i sysselsättningsgrad mellan utomeuropeiskt födda kvinnor och män

Under den senaste trettonårsperioden har sysselsättningsgraden ökat tydligt bland kvinnor och män födda i Europa, medan utvecklingen har varit betydligt svagare bland både inrikes födda och födda utanför Europa (se diagram 3.2). Sysselsättningsgraden uppgick å 2020 till 54 procent bland utomeuropeiskt födda jämfört med 70 procent bland inrikes födda, vilket är en minskning med omkring 3 respektive 1 procentenheter jämfört med föregående år. Liksom tidigare närliggande år var skillnaden i sysselsättningsgrad mellan könen 2020 störst bland utomeuropeiskt födda.

Diagram 3.2 Sysselsättningsgraden bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent av befolkningen

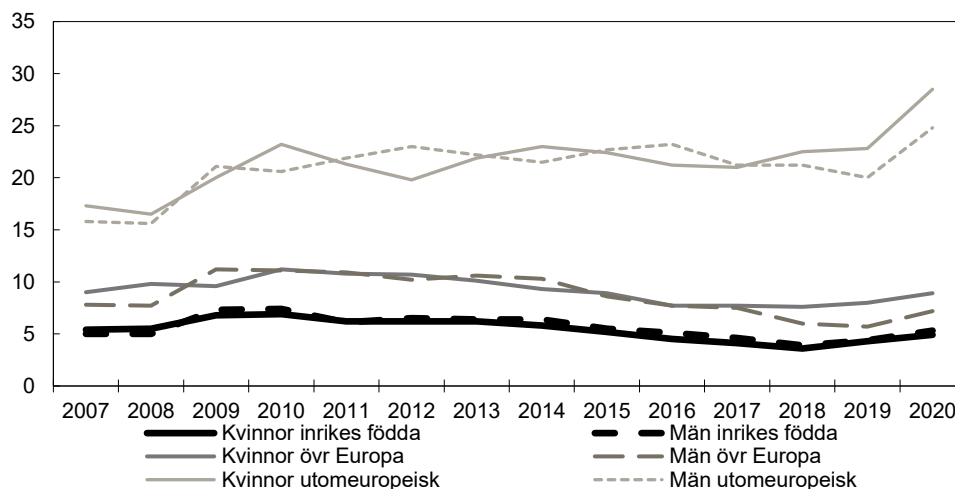
Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2020.

Arbetslösheten högre bland utomeuropeiskt födda

Arbetslösheten är generellt högre bland utomeuropeiskt födda än bland personer födda i Sverige och personer födda i Europa (se diagram 3.3). Bland inrikes födda uppgick andelen arbetslösa år 2020 till 5 procent, bland europeiskt födda till 8 procent och bland utomeuropeiskt födda till 26 procent.

Diagram 3.3 Arbetslösheten bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent av arbetskraften

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2020.

Gruppen utomeuropeiskt födda kvinnor har den högsta arbetslösheten. Skillnaden mellan kvinnor och män är större bland europeiskt och utomeuropeiskt födda än

bland inrikes födda. Vidare har pandemin inneburit en ökad arbetslöshet under 2020, som drabbat utomeuropeiskt födda kvinnor och män särskilt hårt. Bland utomeuropeiskt födda kvinnor uppgår ökningen till 6 procentenheter och bland utomeuropeiskt födda män till 5 procentenheter jämfört med föregående år.

Gruppen utrikes födda är i högre utsträckning långtidsarbetslösa (arbetslösa i minst 27 veckor) i jämförelse med inrikes födda. För utrikes födda har antalet långtidsarbetslösa ökat tydligt i spåren av pandemin, dessutom från en redan relativt hög nivå. Procentuellt sett är dock ökningen relaterat till pandemin störst för gruppen inrikes födda. Antalet långtidsarbetslösa utrikes födda i åldern 15–74 år ökade under 2020 med drygt 10 000 till 71 000 personer (16 procent), medan motsvarande för inrikes födda ökade med närmare 7 000 till 38 000 långtidsarbetslösa (23 procent).

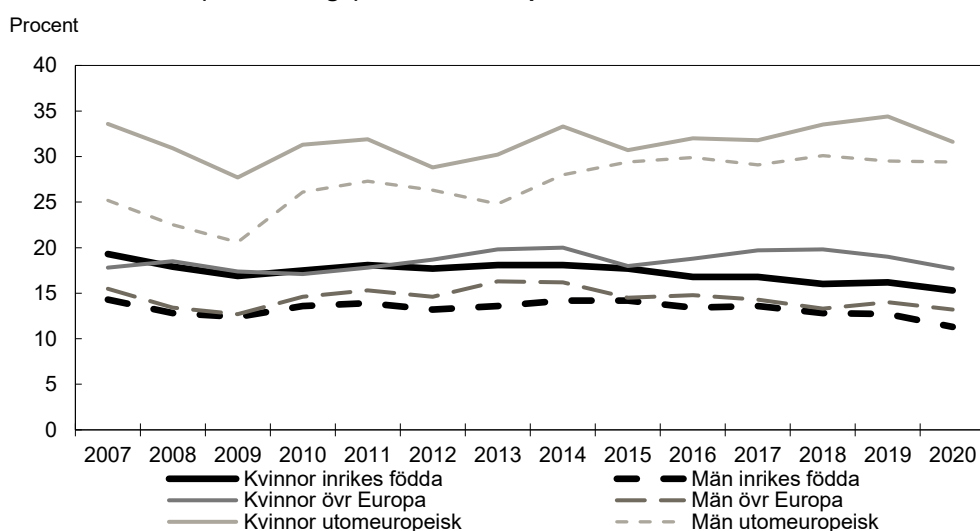
Utomeuropeiskt födda kvinnor oftare undersysselsatta

Det är generellt sett vanligare bland kvinnor än bland män att vara undersysselsatta, dvs. att vara sysselsatt på deltid inom sin huvudsyssla samt kunna och vilja arbeta mer. Bland utomeuropeiskt födda kvinnor var 10 procent, närmare 23 000 personer, undersysselsatta under 2020. Bland utomeuropeiskt födda män var andelen 8 procent, vilket motsvarar drygt 25 000 personer. Andelen är lägre bland inrikes födda kvinnor och män och bland personer födda i Europa. De senaste åren har skillnaderna mellan kvinnor och män i andelen undersysselsatta dock minskat i alla grupper.

Vanligare med tidsbegränsade anställningar bland utomeuropeiskt födda

Andelen med tidsbegränsade anställningar är mycket högre bland utomeuropeiskt födda kvinnor och män än bland inrikes födda och europeiskt födda (se diagram 3.4). Bland utomeuropeiskt födda har andelen med tidsbegränsade anställningar ökat något under den studerade tidsperioden och uppgick 2020 till 32 procent bland kvinnor och 29 procent bland män. För inrikes födda uppgick andelen 2020 till 15 procent bland kvinnor respektive 11 procent bland män.

Diagram 3.4 Andel tidsbegränsat anställda bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2020.

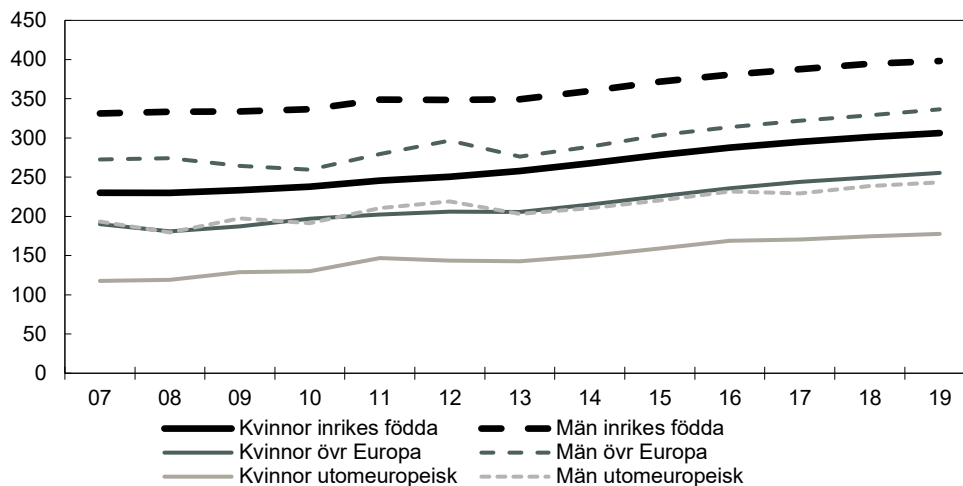
Stora skillnader i arbetsinkomster mellan inrikes födda och utomeuropeiskt födda

De årliga arbetsinkomsterna varierar beroende på bakgrund och kön. Inrikes föddas arbetsinkomster är högre än för personer födda utanför Sverige, i synnerhet jämfört med utomeuropeiskt födda (se diagram 3.5). Arbetsinkomsterna för utomeuropeiskt födda kvinnor uppgick i genomsnitt till 58 procent av vad inrikes födda kvinnor tjänade under 2019. Motsvarande andel för utomeuropeiskt födda män var 61 procent

av inrikes födda mäns inkomst. Därtill är mäns arbetsinkomster generellt sett högre än kvinnors. Inom gruppen utomeuropeiskt födda uppgick kvinnors arbetsinkomster under 2019 till 73 procent av männens. Det motsvarar en ökning med tolv procentenheter jämfört med 2007. Utvecklingen har varit likartad bland inrikes födda där dock kvinnors andel av männens arbetsinkomster motsvarade 77 procent 2019.

Diagram 3.5 Arliga arbetsinkomster fördelat på bakgrund och kön (medelvärden)

Tusental konor

Anm.: Arbetsinkomster inkluderar inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet. Samtliga värden är omräknade till 2020 års priser. Målgruppen avser 20–64 år respektive referensår.

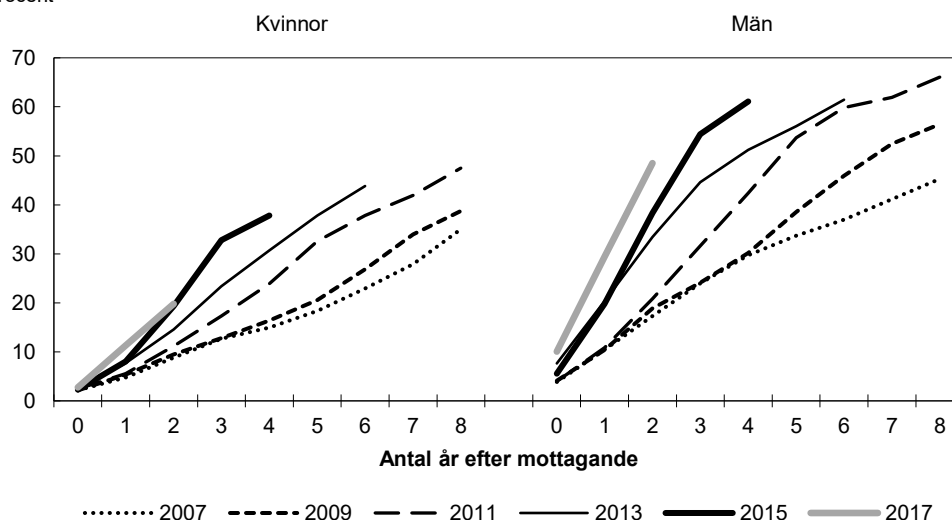
Källa: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden har successivt förbättrats

Sysselsättningen för personer som har invandrat till Sverige ökar generellt med vistelsetiden. Personer som invandrat av flyktinskäl eller som anhöriga till flyktingar har ofta en längre väg till arbete än t.ex. arbetskraftsinvandrare.

Diagram 3.6 Etableringsgrad nyanlända, skyddsbehövande och deras anhöriga mottagna 2007–2017 efter vistelsetid i Sverige

Procent

Anm.: Målgruppen avser 20–64 år respektive referensår. Senaste referensår är 2019. Statistikkällan och mätmetoden är förändrad jämfört med redovisningen i Budgetpropositionen för 2021. Individer som har varit anställda under varje enskilt referensår och haft en löneinkomst som uppgår till minst 60 procent av medianinkomsten för individer som har förgymnasial utbildning räknas som etablerade. Individer som har deklarerat för aktiv näringsverksamhet räknas inte som etablerade. Den registerbaserade aktivitetsstatistiken baseras fr.o.m. 2019 på arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI). Jämförelser med tidigare referensår bör därför göras med försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, RAKS, särskild beställning.

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden har successivt förbättrats sedan etableringsreformen infördes i december 2010. Andelen etablerade bland nyanlända som togs emot 2012 uppgick till 57 procent 2019, vilket är en högre etableringsgrad än för dem som togs emot 2007–2010 och som vistats i Sverige under en längre tid. Av dem som togs emot i en kommun 2015 var 52 procent etablerade efter fyra år. Även om den gradvisa ökningen av andelen etablerade under det senaste decenniet gäller både kvinnor och män är skillnaderna mellan könen betydande (se diagram 3.6). Under de första tio åren efter mottagandet är andelen etablerade män markant högre än motsvarande andel kvinnor. Därefter tenderar skillnaden mellan könen att minska. Se vidare utgiftsområde 14 om Arbetsförmedlingens etableringsinsatser.

Utbildning

Barn, unga och vuxna som har invandrat till Sverige har olika grundförutsättningar när det gäller skolgång och utbildning. För vuxna påverkas förutsättningarna främst av skolbakgrund medan det för barn och unga främst handlar om ålder vid invandringen och föräldrarnas utbildningsnivå. I detta avsnitt läggs fokus på utrikes födda som har kort tid inom det svenska utbildningssystemet.

Omfattande konsekvenser av pandemin

Pandemin har medfört stora utmaningar inom hela skolväsendet. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) konstaterar att konsekvenserna för elevernas kunskaper till följd av ökad frånvaro bland lärare och elever i förskola och skola på lång sikt kan bli betydande för såväl individer som samhällsekonomin (IFAU, Rapport 2021:2). Inom gymnasieskola, vuxenutbildning och högre utbildning har en stor del av undervisningen skett på distans under 2020. Uppföljningar om konsekvenser av pandemin visar att skolans kompensatoriska uppdrag har utmanats och att skillnader när det gäller elevers förutsättningar att uppnå kunskapsresultat har ökat (se t.ex. Skolverkets och Skolinspektionens rapporter 2020).

Flera faktorer påverkar utrikes födda elevers förutsättningar i grundskolan

Förskolan förbereder barnens skolgång genom pedagogisk verksamhet som bl.a. stimulerar språkutvecklingen. Barn som är utrikes födda och inrikes födda barn med två utrikes födda föräldrar deltar i lägre utsträckning i förskolan i jämförelse med övriga barn. Utredningen om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska har analyserat deltagandet i förskolan och lämnat förslag med syfte att öka deltagandet och stärka förskolans arbete med barnens språkutveckling (SOU 2020:67). Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Tiden i svensk skola har stor betydelse för elevernas förutsättningar att uppnå godkända kunskapsresultat. Vårterminen 2020 var 5 procent av eleverna i årskurs 9 (drygt 5 000 personer) nyinvandrade och 1 procent (766 elever, främst ej folkbokförda) hade okänd bakgrund. Med nyinvandrade elever avses elever som enligt Skolverkets statistik är utrikes födda, har utrikes födda föräldrar och har varit i Sverige i fyra år eller mindre. Sammantaget utgjorde denna grupp elever (nyinvandrade och med okänd bakgrund) 1 procentenhet högre andel än 2015. Bland de elever som gick ut årskurs 9 våren 2020 hade ca 10 procent invandrat till Sverige efter ordinarie skolstartsålder och 5 procent hade invandrat i årskurs 6 eller senare.

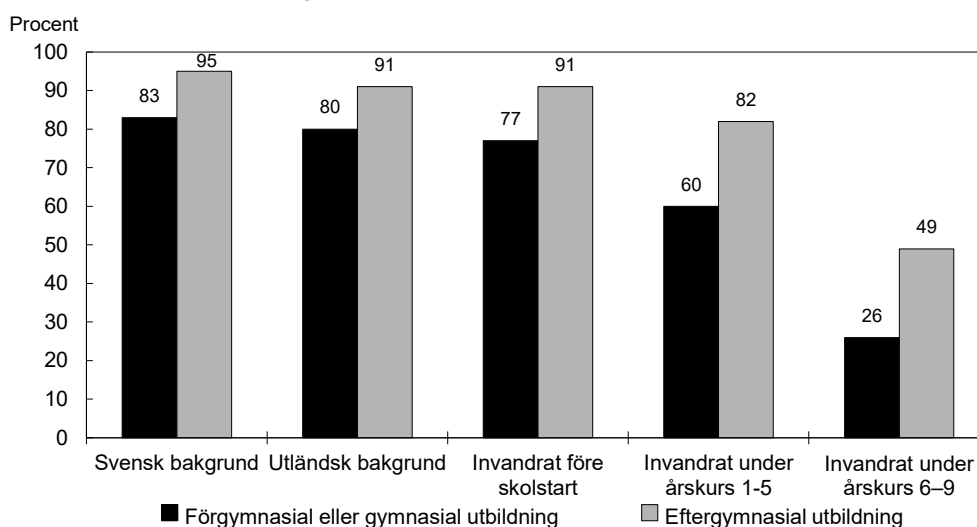
Behörighet till gymnasieskola ökar med tid i svensk skola och föräldrars utbildningsnivå

Vårterminen 2020 var 86 procent av alla elever som slutade årskurs 9 behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, vilket innebär att 14 procent (nästan 16 500 elever) inte uppnådde behörighet. Andelen behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram vårterminen 2020 bland utrikes födda elever som gått hela sin skoltid i svensk skola

var 85 procent och det är samma nivå som elever födda i Sverige med utrikes födda föräldrar. Utrikes födda elever som börjat i svensk skola efter ordinarie skolstartsalder hade en behörighet på 52 procent. Behörigheten för elever med svensk bakgrund, dvs. elever födda i Sverige med minst en inrikes född förälder var 91 procent. Överlag är flickor i högre grad behöriga till gymnasieskolan än pojkar. Skillnaderna är större bland utrikes födda elever oavsett när eleven började i svensk skola samt bland inrikes födda elever med utrikes födda föräldrar, i jämförelse med inrikes födda elever med minst en inrikes född förälder.

Föräldrarnas utbildningsnivå har större påverkan för elever som varit kortare tid i Sverige jämfört med andra elever (se diagram 3.7). För elever med minst en förälder med eftergymnasial utbildning, oavsett bakgrund, är andelen behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram hög. Detta gäller dock under förutsättning att eleven gått hela sin skoltid i svensk skola. För elever som invandrat senare under grundskolan är andelen behöriga avsevärt lägre och särskilt låg för elever utan högutbildad förälder.

Diagram 3.7 Andel elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, utifrån svensk och utländsk bakgrund samt föräldrarnas utbildningsnivå, vårterminen 2020

Anm: Elever med svensk bakgrund är elever födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige. Elever med utländsk bakgrund är elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

Källa: Skolverket.

För elever som inte uppnår behörighet till gymnasieskolans nationella program finns introduktionsprogram. Läsåret 2020/21 läste totalt 40 600 elever på ett introduktionsprogram, varav 59 procent män och 41 procent kvinnor. Av samtliga elever i introduktionsprogram läsåret 2020/21 gick 27 procent på språkintröduktion, som ger nyanlända elever en utbildning med tyngdpunkt i svenska språket. Efter en kraftig ökning läsåren 2015/16 och 2016/17 var elevantalet på språkintröduktion läsåret 2019/20 åter på ungefär samma nivå som före 2015. Av nybörjareleverna på introduktionsprogram läsåret 2019/20 var omkring hälften, 49 procent, kvar på samma program ett år senare. Språkintröduktion har störst andel elever kvar efter ett år och 57 procent av eleverna var kvar 2020/21.

Genomströmningen i gymnasieskolan visas i tabell 3.1. Andelen med gymnasieexamen eller studiebevis var något högre bland dem som påbörjade gymnasieskolan 2016 jämfört med dem som började 2015 för alla grupper utom elever med svensk bakgrund, där genomströmningen var nästan oförändrad. Av nyinvandrade elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2016 (2015) var det 26 (25) procent av kvinnorna och 20 (19) procent av männen som 2020 hade en gymnasieexamen. Bland elever med svensk bakgrund var motsvarande andelar 81 respektive 77 procent. För de elever som

har slutfört ett nationellt program men inte uppfyller kraven för gymnasieexamen utfärdas studiebevis.

Tabell 3.1 Genomströmning i gymnasieskolan våren 2020

Procent

	Gymnasieexamen		Studiebevis	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Elever med svensk bakgrund*	81,0	77,2	4,2	6,7
Elever med utländsk bakgrund**	57,0	45,3	8,8	10,1
Nyinvandrade elever***	26,2	20,2	4,5	4,9
Totalt exklusive nyinvandrade elever	78,6	73,9	5,5	7,9
Gymnasieskolan totalt	74,8	68,2	5,4	7,6

Anm.: Genomströmningen mäts som andel elever som inom fyra år hade avslutat gymnasieskolan med examen eller studiebevis av elevgruppen som hade påbörjat sin utbildning i år 1 den 15 oktober 2016.

* Avser elever som är födda i Sverige med minst en inrikes född förälder.

** Avser elever som är utrikes födda eller som är födda i Sverige och vars båda föräldrar är utrikes födda.

*** Avser elever som är utrikes födda, har utrikes födda föräldrar och har varit i Sverige i fyra år eller mindre.

Källa: Skolverket.

Ökat antal utrikes födda i kommunal vuxenutbildning

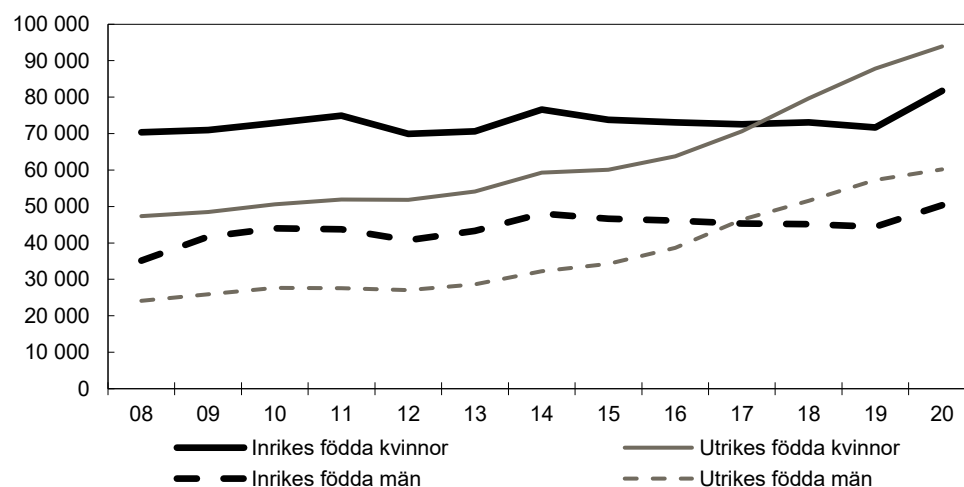
Kommunal vuxenutbildning (komvux) är en viktig väg till etablering på arbetsmarknaden för många nyanlända vuxna och för nyanlända elever som inte uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program före 20 års ålder eller som inte uppnått examen eller studiebevis för ett nationellt program.

Distansundervisning till följd av covid-19-pandemin har orsakat nya utmaningar för elever i behov av stöd inom kommunal vuxenutbildning och enligt Skolverket har det blivit svårare att tillgodose elevernas stödbehov. Pandemins effekter på undervisningen beskrivs närmare under utgiftsområde 16 avsnitt 4.3.12, 4.4 och 5.4.

Antalet utrikes födda elever inom komvux exklusive kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) fortsätter att öka (se diagram 3.8). Utrikes födda utgjorde 54 procent av samtliga elever inom komvux 2020, 53 procent av kvinnorna och 54 procent av männen. Utrikes födda kvinnor utgör fortsatt den största gruppen inom komvux medan inrikes födda män utgör den minsta.

Diagram 3.8 Antal elever i kommunal vuxenutbildning, inrikes och utrikes födda

Antal elever

Källa: Skolverket.

Inom komvux på grundläggande nivå var drygt 71 000 elever utrikes födda 2020, vilket är en minskning med drygt 1 000 personer sedan föregående år. Andelen utrikes

födda inom komvux på grundläggande nivå var 95 procent, vilket var i stort sett oförändrat jämfört med föregående år.

Utbildningsbakgrunden bland elever inom komvux varierar. Andelen med eftergymnasial utbildning var knappt tre gånger så stor bland utrikes födda elever, jämfört med inrikes födda elever (34 respektive 13 procent). Andelen med en gymnasial utbildning var drygt dubbelt så stor bland inrikes födda elever som bland utrikes födda (75 respektive 34 procent). Det är inga större könsskillnader i utbildningsbakgrund.

Bland de utrikes födda som avslutat studier inom komvux under 2016 var totalt 48 procent etablerade på arbetsmarknaden två år efter avslutade studier, se tabell 3.2. Andelen etablerade var på samma nivå som året innan. Utrikes födda kvinnor är i lägre grad etablerade efter utbildningen i jämförelse med utrikes födda män.

Tabell 3.2 Andel utrikes födda etablerade på arbetsmarknaden eller i studier två år efter avslutad kommunal vuxenutbildning under 2016

Procent	Totalt	Kvinnor	Män
Etablerad ställning på arbetsmarknaden	48	47	51
Osäker ställning på arbetsmarknaden	12	11	13
Svag ställning på arbetsmarknaden	12	13	10
Studier på högskola	12	13	11
Övriga studier	4	3	4
Varken arbete eller studier	13	14	11

Anm.: Etablering på arbetsmarknaden följs upp utifrån etablerad, osäker eller svag ställning. Etableringsmättet är ett registerbaserat mått som beskriver den huvudsakliga aktiviteten och anknytningen till arbetsmarknaden under ett helt kalenderår. När en kolumn inte summerar till 100 procent beror det på avrundning.

Källa: Skolverket.

Sämre progression och fler studieavbrott inom sfi

Antalet elever som deltagit i sfi med kommunen som huvudman uppgick 2020 till 137 000, vilket är en minskning med drygt 10 procent jämfört med året innan. Av eleverna som studerade inom sfi var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Av kursdeltagarna i sfi inom komvux läste två tredjedelar inom studieväg 1 och 2 och en tredjedel inom studieväg 3. Kvinnorna var fortsatt i majoritet på samtliga kurser. Den genomsnittliga tiden för att avsluta en sfi-kurs var längre för elever med kort tidigare utbildning (studieväg 1 och 2) än för elever med längre utbildningsbakgrund (studieväg 3). Kurser inom sfi som eleverna avslutade under året pågick i genomsnitt i 33 veckor, fem veckor längre än föregående år. Ökningen var störst inom studieväg 1 och 2. Skolverket konstaterar att långsammare progression och utmaningar med distansundervisning för elevgrupperna med kort tidigare utbildning förklarar utvecklingen.

Andelen avbrott ökade inom samtliga kurser och studievägar inom sfi. Andelen som har avbrutit studierna är högre bland män än bland kvinnor (för mer om sfi, se utg. omr. 16 avsnitt 3.5.1).

Hälsa

Andelen individer i befolkningen som uppgav att de hade bra hälsa var lägre bland utrikes födda än bland inrikes födda, sett till genomsnittet för åren 2016 och 2017 (se tabell 3.3). Framför allt bland utrikes födda kvinnor var andelen som uppgav att de hade bra hälsa lägre. För 2018–2019 samt 2020 är skillnaderna mellan inrikes födda och utrikes födda inte signifikanta. Inte heller mellan utrikes födda män och kvinnor finns någon statistiskt säkerställd skillnad. Däremot finns signifikanta skillnader mellan inrikes födda kvinnor och män.

Tabell 3.3 Andel kvinnor och män med bra hälsotillstånd, 16 år eller äldre

Procent

Bakgrund	2016–2017		2018–2019		2020	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Utrikes födda	70,7	76,5	74,1	78,4	73,2	80,5
Inrikes födda	75,9	79,2	75,4	78,6	73,6	77,5

Anm: I tabellen redovisas uppgifter som ett genomsnitt för åren 2016–2017 och 2018–2019 liksom för 2020. Eftersom 2020 utgör ett enkelår är feilmarginalerna större än för skattningar för dubbelår.

Källor: Statistiska centralbyrån, ULF/SILC. Uppgifter om hälsa hämtas från undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC, Statistics on Income and Living Conditions), som är en urvalsundersökning.

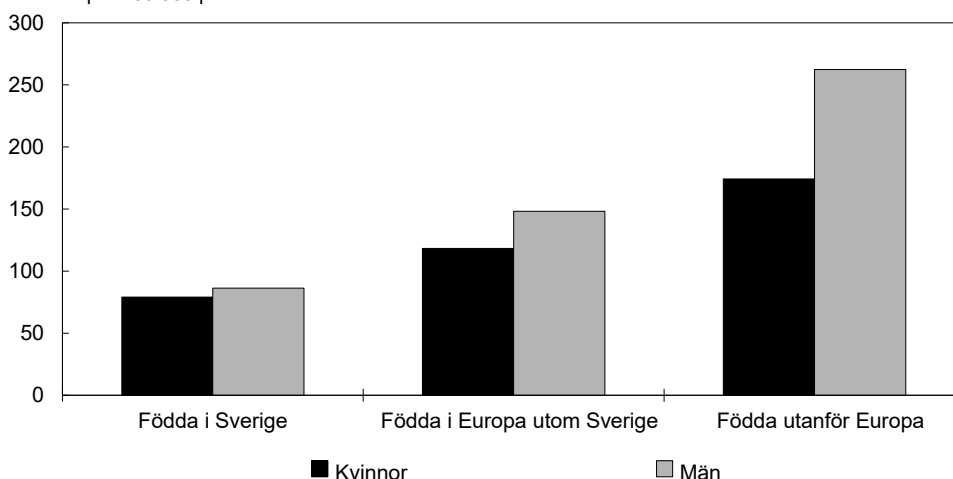
Utrikes födda har drabbats av sjukdomen covid-19 i högre utsträckning än övriga befolkningen, både när det gäller sjuklighet och dödlighet. Det gäller både personer som kom till Sverige för länge sedan och personer som har kommit som flyktingar på senare år, men varierar mycket mellan olika födelseländer. Skillnaderna mellan utrikes födda och inrikes födda kan till stor del förklaras av socioekonomiska faktorer, så som inkomst och utbildning, samt boendeförhållanden (se även avsnitt 6.3). I slutet av 2020 påbörjades vaccineringen mot covid-19 i Sverige. Enligt Folkhälsomyndighetens analyser är utrikes födda vaccinerade i lägre utsträckning än inrikes födda, särskilt i de yngre åldersgrupperna (Folkhälsomyndigheten, augusti 2021). Det finns ett samband mellan vaccinationstäckning och utbildnings- och inkomstnivå. I äldre åldersgrupper har dock skillnader i vaccinationstäckning utifrån födelse land minskat över tid liksom skillnaderna när det gäller utbildning och inkomst.

Diagram 3.9 visar antal dödsfall i covid-19 uppdelat efter födelse land och kön.

Åldersstandardiserade dödstal tar även hänsyn till skillnaderna i ålder mellan grupperna. Dessa uppgifter visar bl.a. att utrikes födda, och i synnerhet utomeuropeiskt födda, har tydligt högre dödstal än personer födda i Sverige. Dödsfall till följd av covid-19 är generellt vanligare bland män än bland kvinnor.

Diagram 3.9 Dödlighet i covid-19 avseende inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda, åldersstandardiserade uppgifter

Antal döda per 100 000 personer

Källor: Statistiska centralbyrån och Socialstyrelsen, särskild beställning.

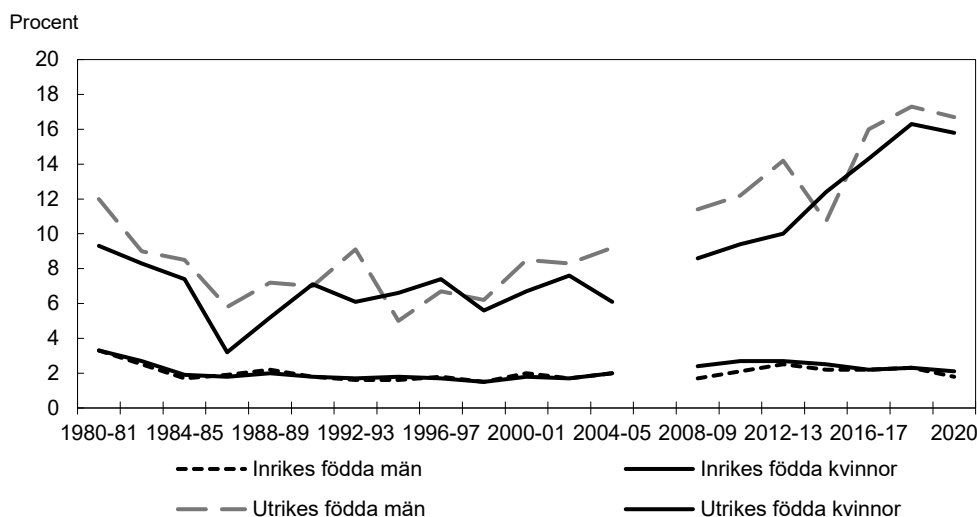
Boende

I Boverkets bostadsmarknadsenkät 2021 anger majoriteten av kommunerna, drygt 70 procent, fortsatt underskott av bostäder trots ökat bostadsbyggande. Hushåll som är nya på bostadsmarknaden, bl.a. nyanlända som mottagits i en kommun, har svårt att hitta en varaktig bostad. Socialstyrelsen rapporterar att fler hushåll vänder sig till socialtjänsten för att få hjälp med att få en bostad enbart på grund av låg inkomst och

utan någon bakomliggande social problematik. Den strukturella hemlösheten har ökat de senaste åren. Ekonomiskt utsatta hushåll har svårare att efterfråga en bostad på marknadens villkor och är i större utsträckning trångbodda.

Det finns flera definitioner av trångboddhet, s.k. trångboddhetsnormer. I diagram 3.10 används en norm som definierar ett hushåll som trångbott om det finns fler än två boende per sovrum, kök och vardagsrum oräknade. Trångboddhet är betydligt vanligare bland utrikes födda än bland inrikes födda (16 procent respektive 2 procent). Skillnaderna mellan könen är små. Andelen trångbodda har ökat under den senaste tioårsperioden bland utrikes födda men legat konstant för den övriga befolkningen.

Diagram 3.10 Trångboddhet (norm 2) bland kvinnor och män 16–84 år

Anm.: I diagrammet redovisas uppgifter som ett genomsnitt för åren 1980/81–2020. På grund av ett tidseriebrott åren 2006–07 presenteras inga data för dessa år. Då 2020 utgör ett enkelår är felmarginalerna större än för dubbelår.

Källa: Statistiska centralbyrån, ULF/SILC.

Regeringen gav år 2019 Boverket i uppdrag att ta fram förslag på hur bostadsbristen ska beräknas och presenteras (Fi2019/02440 och Boverket Rapport 2020:21). Boverkets beräkningar baseras på registerdata samt en trångboddhetsnorm som innebär att hushåll är trångbodda om barn äldre än 12 år eller vuxna som inte är sammanboende delar sovrum. Singelhushåll räknas inte som trångbodda. Enligt denna definition var omkring 10 procent av alla hushåll trångbodda 2018, vilket motsvarar 462 000 hushåll. Genom att kombinera beräkningen av trångboddhet och ansträngd boendekonomi beskriver Boverket hushåll med en orimlig boendelösning som har små ekonomiska möjligheter att hitta ett rimligt boende. Sammantaget var knappt 56 000 hushåll både trångbodda och hade en ansträngd boendekonomi 2018 och andelen har varit på samma nivå under perioden 2012–2018. Andelen trångbodda var tre gånger så stor bland utrikes födda som bland inrikes födda (36 respektive 12 procent 2018), medan andelen som var trångbodda och samtidigt hade ansträngd boendekonomi var fem gånger så stor bland utrikes födda som bland inrikes födda (ca 6 procent bland utrikes födda 2018). Skillnaderna mellan kvinnor och män var små.

Enligt Socialstyrelsens Lägesrapport 2021 finns det till följd av pandemin risk för att fler kommer att behöva stöd och ekonomiskt bistånd under en längre period på grund av arbetslöshet. Lägre inkomst och behov av ekonomiskt bistånd kan försämra förutsättningarna på bostadsmarknaden, där utrikes födda redan tidigare har en svårare situation (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 7.3).

3.3.2 Resultat utifrån andra bedömningsgrunder för nyanländas etablering

Insatser för främjande av etablering

Främjande av etablering avser verksamhet och insatser som stimulerar etableringen i arbets- och samhällslivet som finansieras via anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder*.

Små förändringar vad gäller stöd till riksorganisationer bildade på etnisk grund

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) fördelar sedan 2008 stöd till organisationer bildade på etnisk grund enligt förordning (2008:63) om statsbidrag till organisationer bildade på etnisk grund. Söktrycket på statsbidraget liksom antalet organisationer som beviljats medel har varit stabilt över tid och medlen är viktiga för de organisationer som tar del av stödet. Under 2020 beviljades stöd till 47 av 64 organisationer. Totalt utbetalades 2020 ca 19 miljoner kronor till dessa organisationer

Många aktörer vill erbjuda tidiga insatser för asylsökande m.fl.

Under 2020 fördelade länsstyrelserna 67,4 miljoner kronor i statsbidrag enligt förordning (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl. Medlen syftar till att motverka passivisering under asyltiden, att underlätta kontakter med den svenska arbetsmarknaden och att främja en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd, och förstärktes 2021 med fokus på insatser för samhällsinformation. Utöver dessa medel fördelade Folkbildningsrådet 87 miljoner kronor under 2020 till studieförbund och folkhögskolor för insatserna Svenska från dag ett och ytterligare 26 miljoner kronor till studieförbund för Vardagssvenska (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 17.3).

Totalt inkom ansökningar om sammanlagt 174 miljoner kronor till länsstyrelserna, och 199 av 352 ansökningar beviljades. Länsstyrelserna bedömer att förutsättningarna för att tillgodose behovet av insatser för målgruppen har varit goda, trots rådande pandemi. Aktiviteter har förlagts utomhus, skett i mindre grupper eller digitalt.

Söktrycket för medel för flyktingguider och familjekontakter är fortfarande högt

Länsstyrelserna fördelade 66 miljoner kronor i statlig ersättning till kommuner enligt 37 a § förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar under 2020. Medlen syftar till att stärka och utveckla verksamhet med flyktingguider och familjekontakter och på så sätt underlätta etableringen i samhället, skapa nätverk, stödja språkinlärning eller ge socialt stöd till ensamkommande barn. Under 2020 inkom 179 ansökningar motsvarande drygt 121 miljoner kronor, varav 128 ansökningar beviljades. Under perioden 2020 t.o.m. 2022 har länsstyrelserna i uppdrag att prioritera insatser som särskilt riktar sig till eller underlättar deltagandet för föräldralediga och andra personer med små barn, framför allt insatser som stödjer språkinlärning. Av de beviljade insatserna riktade sig 102 till föräldralediga och andra personer med små barn varav 95 syftade till att stödja språkinlärning. Liksom tidigare år genomförs den absoluta majoriteten av insatserna i samverkan med civilsamhället. Länsstyrelserna bedömer att insatserna bl.a. bidragit till att fler nyanlända fått kontakt med föreningslivet och att civilsamhällets roll i integrationsarbetet har stärkts.

Uppföljning och utvärdering av integrationen

Under 2020 användes ca 2,3 miljoner kronor från anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder* för uppföljning och utvärdering av integrationen. Av dessa medel beviljades Statskontoret 500 000 kronor för ett uppdrag att kartlägga kommunernas mottagandeverksamhet. Rapporten visade att det oftast är socialnämnden eller kommunstyrelsen som har det övergripande organisatoriska ansvaret. Kommunernas verksamhet avser främst

insatser som de är skyldiga att erbjuda, såsom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi), samhällsorientering och stödinsatser för nyanlända elever.

Statistiska centralbyrån (SCB) fick under året 850 000 kronor för att genomföra en rikstäckande områdesindelning för statistisk uppföljning av socioekonomiska förhållanden samt att ta fram ett statistikunderlag och tillhörande analys av uppväxtvillkor för barn med utländsk bakgrund. Därutöver fick SCB liksom föregående år 900 000 kronor för att fortsätta redovisa registerstatistik om integration på nationell, regional och lokal nivå på sin webbplats. SCB fick även 55 400 kronor för en särskild uppdatering av STATIV-databasen.

Statlig ersättning vid mottagande av nyanlända i kommunerna

Staten har ett ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet och ersätter kommuner och regioner för kostnader relaterade till mottagandet av nyanlända inklusive ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd. Statlig ersättning vid flyktingmottagande finansieras via anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande*. Arbetsförmedlingens uppdrag för nyanländas etablering redovisas på utgiftsområde 14.

Det sammantagna mottagandet i kommunerna fortsätter att minska

Under 2020 minskade antalet personer som beviljades uppehållstillstånd av skyddsskäl i Sverige och färre nyanlända togs därmed emot i landets kommuner (se även utg.omr. 8). Under 2020 togs 14 100 nyanlända emot, en minskning med 46 procent jämfört med 2019 (se tabell 3.4). Av de mottagna ökade andelen kvinnor till 47 procent, jämfört med 44 procent 2019.

Tabell 3.4 Antalet nyanlända mottagna i en kommun

Antal mottagna enligt bestämmelserna i ersättningsförordningen grupperade efter ankomstsätt till kommunen, varav ensamkommande barn

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020
Från anläggningsboende	5 068	6 003	6 019	6 742	6 848	18 847	27 952	11 068	4 318	2 678
Från eget boende	4 361	6 316	14 420	25 812	26 036	33 231	19 133	7 859	6 947	3 136
Anhöriga till skyddsbehövande	2 064	4 383	11 691	11 378	15 837	13 775	16 942	16 562	7 814	3 634
Vidarebosatta (kvotflyktingar)	1 962	1 687	1 855	1 977	1 897	1 892	3 419	5 028	5 025	3 549
Övriga	236	402	514	595	579	1 016	1 305	3 699	1 811	1 109
Summa	13 691	18 791	34 499	46 504	51 197	68 761	68 751	44 216	25 915	14 106
Varav ensamkommande barn	2 345	2 207	2 331	3 396	3 794	6 971	8 625	6 635	4 772	1 578

Anm.: Antal överförda kvotflyktingar skiljer sig något mellan tabellen och siffror i löptext nedan, pga. att uppgifter i texten omfattar ett antal personer som vid uppdateringstillfället ännu inte omfattades av statistiken som redovisas i tabell 3.7.

* Uppgifterna har uppdaterats i jämförelse med BP21.

Källa: Migrationsverket.

Det genomsnittliga mottagandet i riket var 1,36 nyanlända per 1 000 invånare 2020, vilket kan jämföras med 2,51 nyanlända 2019. Högst var mottagandet i Södermanlands län (1,67 nyanlända per 1 000 invånare) och lägst i Blekinge län (0,96 nyanlända per 1 000 invånare). Jämfört med situationen innan lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen) trädde i kraft 2016 har skillnaderna i kommunernas mottagande per capita minskat. Samtidigt flyttar många nyanlända under sina första år i Sverige. Av de som mottogs under 2016 hade 32 procent flyttat och folkbokförts i en annan kommun än mottagningskommunen tre år efter mottagningsåret (SCB 2020, Integration: rapport 14).

De flesta nyanlända som togs emot i kommunerna under 2020 bosatte sig på egen hand, men andelen som togs emot efter anvisning ökade jämfört med 2019. Andelen anhöriga av det totala mottagandet minskade.

Mottagandet av kvotflyktingar utgör en allt större del av det totala mottagandet och antalet kommuner som tagit emot kvotflyktingar har ökat jämfört med innan bosättningslagen trädde i kraft. Migrationsverket hade under 2020 i uppdrag att ta ut och överföra 5 000 kvotflyktingar till Sverige, men uppdraget påverkades av pandemin genom bl.a. omfattande reserestriktioner i värdländerna och begränsad flygtrafik. Sammantaget överfördes 3 599 kvotflyktingar till Sverige under 2020, vilket var högst antal i EU och näst flest i världen totalt. Av de till Sverige vidarebosatta 2020 var det 1 663 flickor och kvinnor och 1 936 män och pojkar. Av kvotflyktingarna var 1 761 personer barn, varav merparten ingick i familjekonstellationer. Regeringen beslutade den 11 februari 2021 att de resterande 1 401 kvotflyktingar som skulle ha överförts till Sverige under 2020 ska överföras under 2021.

Mottagandet av ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd fortsätter att minska. Under 2020 blev knappt 1 600 ensamkommande barn kommunmottagna, varav 15 procent flickor och 85 procent pojkar. Andelen flickor har ökat från 7 procent 2019. De senaste åren har antalet ensamkommande barn och unga som tas emot som kvotflyktingar ökat och 2020 uppgick antalet till drygt 200 personer.

Mottagande efter anvisning enligt bosättningslagen lägre än förväntat

För 2020 beslutade regeringen att 7 100 nyanlända skulle omfattas av anvisningar till kommuner (s.k. länstal) enligt bosättningslagen. Under 2020 beslutade Migrationsverket om anvisningar för ca 5 700 nyanlända., varav ca 3 000 män och pojkar och 2 700 kvinnor och flickor. Länstalet för år 2020 uppnåddes därmed inte, vilket berodde på att överföringen av kvotflyktingar inte kunde genomföras som planerat till följd av pandemin.

Ledtiderna i Migrationsverkets arbete med anvisningar förkortades 2020 jämfört med föregående år. Tiden från beslut om uppehållstillstånd till beslut om anvisning var 2020 ungefär 32 dagar för både kvinnor och män. Det kan jämföras med 37 dagar 2019. Andelen anvisningar avseende nyanlända från anläggningsboende som togs emot inom tidsfristen på två månader var 86 procent 2020, vilket är oförändrat jämfört med 2019 (se även utg. omr. 8).

Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät 2021 erbjuds anvisade nyanlända tillsvidarekontrakt eller förstahandskontrakt i 105 kommuner, medan 81 kommuner ger tidsbegränsade hyreskontrakt som kan övergå i tillsvidarekontrakt eller förstahandskontrakt. Kommunerna i storstadsregionerna erbjuder i högre utsträckning än övriga kommuner tidsbegränsade kontrakt. Enligt länsstyrelserna bedömde en majoritet av de kommuner som erbjöd tidsbegränsade kontrakt att möjligheten för nyanlända att hitta ett långsiktigt boende i kommunen var begränsad eller obefintlig.

Minskade utgifter för ersättningar till kommuner och regioner för flyktingmottagande

Sedan 2018 har utgifterna på anslaget minskat kraftigt. Utgifterna 2020 var på den lägsta nivån sedan 2011, och uppgick sammanlagt till 7 042 miljoner kronor, vilket var en minskning med 41 procent jämfört med 2019. Merparten av utgifterna består av automatiskt utbetalade ersättningar och beror i första hand på hur många nyanlända som tas emot i kommunerna. Mottagandet påverkar utgifterna framför allt de två första åren när mottagandeschablonen betalas ut. Tabell 3.5 visar utvecklingen 2016–2020 för de olika ersättningarna och deras andel av utgifterna 2020.

Utgifterna för schablonersättningen minskade med 40 procent 2020 jämfört med 2019. Minskningen dämpades något av att schablonbeloppet för nyanlända yngre än 65 år höjdes 2020 med anledning av att antalet timmar som ska erbjudas inom samhällsorienteringen ökades från 60 till 100.

Utgifterna för ersättningarna för ensamkommande barn och unga minskade med 53 procent under 2020 jämfört med 2019. Utgiftsminskningen är delvis en följd av att mottagandet av ensamkommande barn och unga minskat och att många av de som tagits emot tidigare år antingen har fyllt 21 år eller blivit svenska medborgare.

Övriga ersättningar minskade med 5 procent under 2020, vilket bl.a. förklaras av att det sedan 2020 inte längre utgår någon grundersättning och att en tillfällig ersättning till kommuner med tidigare högt flyktingmottagande infördes. Det tidigare höga mottagandet syns nu i att de ersättningar som kan betalas ut under en längre tid utgör en större del av utgifterna.

Ersättning för vissa särskilda kostnader utbetalas i mån av tillgång på medel och avser bland annat ersättning för kostnader i samband med mottagandet av vidarebosatta flyktingar och för insatser till personer med särskilda behov. Utgifter om 229 miljoner kronor beslutades under 2020. Ansökningar om cirka 43 miljoner kronor avslogs på grund av medelsbrist.

Ersättning utgår också till landets regioner för hälsoundersökningar och för kostnader för varaktig vård av vissa nyanlända. Även dessa utgifter minskade under 2020, jämfört med föregående år.

Tabell 3.5 Utbetalade ersättningar för flyktingmottagande 2016–2020

Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	Andel av utgifter 2020
Schablonersättning för mottagandet av nyanlända	4 913	7 401	8 400	6 309	3 765	53 %
Bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande					80	1 %
Ersättning för initialt ekonomiskt bistånd	256	309	182	114	59	1 %
Ersättning för ensamkommande barn och unga	6 062	6 487	6 605	4 241	2 004	28 %
Resor och informationsinsatser vid vidarebosättning			36	67	41	1 %
Hyreskostnader	3	28	34	42	44	1 %
Grundersättning	64	65	66	67		
Beredskap, mottagningskapacitet och samverkan	70	80	80	60	70	1 %
Ersättning för ekonomiskt bistånd m.m.	148	202	192	211	198	3 %
Ersättning för vissa särskilda kostnader	126	140	110	200	229	3 %
Ersättning för stöd och service och hälso- och sjukvård	287	433	462	573	553	8 %
Sfi för anläggningsboende	12	21				
Prestationsbaserad ersättning till kommuner	73	1				
Summa	12 013	15 167	16 167	11 884	7 042	

Källa: Hermes.

Förändrade förutsättningar för kommunernas mottagandeverksamhet

Kommunerna har en viktig roll i mottagandet och etableringen av nyanlända och ansvarar för många av de insatser som nyanlända erbjuds under den första tiden. Av rapporten Kommunernas mottagande av nyanlända (Statskontoret 2021:6) framgår att kommunerna organiserar sitt mottagande olika och att kommunerna fördelar insatser för nyanlända efter individens behov, snarare än efter vilken kategori av nyanländ som personen tillhör.

De statliga ersättningarna för mottagande och insatser betalas i huvudsak ut i förhållande till antalet nyanlända. Kraftiga förändringar i mottagandet får därför också konsekvenser för kommunernas ekonomiska planeringsförutsättningar. Det är i högre grad små kommuner och kommuner med högt mottagande som påverkas eftersom ersättningen där utgör en mer betydande intäktskälla. Migrationsverkets statistik visar att ersättningarna minskade till alla kommuner 2020 jämfört med 2019. Ersättningarna

i relation till kommunens befolkningsstorlek varierade under 2020 med mellan 270 kronor per invånare och 2 672 kronor per invånare, beräknat utifrån Migrationsverkets statistik över utbetalda ersättningar och SCB:s befolkningsstatistik.

De senaste årens minskande mottagande har inneburit behov av anpassning av mottagandeverksamheten i kommunerna. Pandemin och de restriktioner som införts för att minska smittspridningen har också påverkat verksamheten och medfört att exempelvis insatser behövt erbjudas digitalt. Vissa kommuner har fått svårt att bibehålla en särskild organisation för mottagandet och allt fler inkluderar i stället arbetet i ordinarie strukturer. Exempelvis har särskild boendeverksamhet för ensamkommande barn och unga avvecklats i många kommuner och i stället har familjehemsplaceringar blivit vanligare.

Länsstyrelserna bedömer att mottagandet överlag har fungerat väl, men förändringar i mottagandeverksamheten kan innebära att kommunerna förlorar kompetens och att deltagande i samverkan försvåras. Länsstyrelserna bedömer sammantaget att kapaciteten att möta de väntade behoven framöver är goda, men att en ökning i mottagandet av nyanlända eller ensamkommande barn och unga skulle innebära utmaningar för kommunerna att hantera.

Utökad och anpassad samhällsorientering

Enligt länsstyrelsernas rapportering har samhällsorientering kunnat erbjudas i de flesta kommuner även under pandemin. En utökning av samhällsorienteringen från 60 till 100 timmar trädde i kraft den 1 februari 2020. Av kommunerna uppger 90 procent att de genomfört en utökning av samhällsorienteringen. En majoritet av kommunerna har övergått till fjärr- och distansundervisning.

Antalet deltagare i samhällsorientering har under 2020 minskat till följd av det minskade mottagandet. Arbetsförmedlingen uppger att 4 700 personer, varav 57 procent kvinnor, påbörjade samhällsorienteringen inom ramen för etableringsprogrammet. Uppgifter om deltagande från kommunerna via länsstyrelsen var 9 600 personer varav 57 procent kvinnor, vilket även inkluderar den utökade målgruppen. Uppgifterna om hur många som deltog i samhällsorientering utanför etableringsprogrammet är dock likt föregående år osäkra.

Portalen informationsverige.se är länsstyrelsernas gemensamma webbplats med bl.a. information om Sverige på tio språk, primärt riktad till asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn. Under 2020 hade webbplatsen nästan 2,9 miljoner sidvisningar, vilket är en ökning med 47 procent från 2019. Ökningen bedöms bl.a. bero på att webbplatsens informationssidor om pandemin har varit välbesökta. Dessutom har en stor del av undervisningen inom samhällsorienteringen erbjudits på distans, vilket bedöms ha ökat behovet av webbplatsen.

Medel för beredskap och kapacitet har bidragit till utvecklingsarbete i kommunerna

Länsstyrelserna har i uppdrag att verka för, stödja och följa upp kommunernas arbete med beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga. Under 2020 fördelade länsstyrelserna 60 miljoner kronor enligt 37 § förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar, för insatser för att skapa beredskap och kapacitet i mottagandet och för att utveckla samverkan mellan kommunerna i syfte att underlätta nyanländas etablering. Under 2020 har länsstyrelserna särskilt prioriterat insatser som syftar till att utveckla boendelösningar för mottagande av nyanlända som har beviljats uppehållstillstånd med anledning av studier på gymnasial nivå. Enligt länsstyrelserna har medlen bidragit positivt till kommunernas utvecklingsarbete. Av 131 ansökningar om totalt 110 miljoner kronor som inkom under 2020 beviljades 103 ansökningar. De senaste åren har det märkts en förskjut-

ning av fokus från insatser för att hantera det initiala mottagandet till mer långsiktigt integrationsstärkande insatser.

Hemutrustningslån

Verksamhet och insatser för hemutrustningslån enligt förordning (1990:1361) om lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar finansieras via anslaget 1:3 *Hemutrustningslån*. Syftet med hemutrustningslånen är att nyanlända ska få möjlighet att utrusta och möblera sin bostad när de blir mottagna i en kommun.

Utgifter för lån till hemutrustning fortsätter att minska

Utgifterna för hemutrustningslån fortsatte att minska under 2020. Färre mottagna nyanlända de senaste åren har inneburit att antalet beviljade lån minskat med omkring hälften årligen sedan 2018. Antalet beviljade lån 2020 var 2 421, 53 procent färre än 2019. Totalt beviljade Centrala studiestödsnämnden (CSN) 39 miljoner kronor i hemutrustningslån till 2 700 låntagare (5 100 låntagare 2019). Detta var 37 miljoner kronor (52 procent) lägre jämfört med 2019.

Det totala antalet lån uppgick 2020 till 4 700, en minskning med 7 400 lån jämfört med 2019. Minskningen beror på att antalet lån som har slutbetalats eller efterskänkts är fler än antalet lån som beviljats under året. Utestående fordran för hemutrustningslånen uppgick 2020 till 1 miljard kronor. Fordran fördelades på totalt 76 200 låntagare, vilket är en minskning med 9 300 låntagare jämfört med föregående år. Det inbetalda skuldbeloppet inklusive räntor för 2020 var 195 miljoner kronor, en minskning med 12 procent jämfört med 2019. Minskningen förklaras av att antalet lån minskar som en följd av att färre ansökt och fått hemutrustningslån under de senaste tre åren.

Färre auktorisationer av tolkar och översättare

Tillgången på tolkar har särskild betydelse för nyanlända och deras möjligheter till etablering och delaktighet. Pandemin har inneburit att skriftliga auktorisationsprov för både tolkar och översättare har ställts in. Likaså har bl.a. handläggningstiderna för beslut om registrering som utbildad tolk förlängts på grund av att det saknats förutsättningar för digital ärendehandläggning när personalen arbetat hemifrån. Under 2020 genomfördes dock auktorisationsprov för tolkar i 35 språk och för översättare i 20 språk. Antalet deltagare i skriftliga prov har minskat kraftigt under 2020, från 628 deltagare 2019 till 218. Antalet nya auktorisationer uppgick 2020 till 27, en minskning med 40 procent jämfört med 2019.

Det totala antalet auktorisationer för tolkar och översättare har minskat något under 2020 (från 1 148 år 2019 till 1 123 år 2020). Av alla auktoriserade tolkar var andelen kvinnor 67 procent 2020, vilket är oförändrat sedan 2018. Av samtliga auktoriserade tolkar hade 40 procent en auktorisation med specialistkompetens antingen som rätts-tolk eller som sjukvårdstolk, varav 70 procent var kvinnor. Under 2020 fanns det 446 auktoriserade översättare, en minskning med 13 personer jämfört med 2019.

Kammarkollegiet, som ansvarar för auktorisation och tillsyn av tolkar och för register över tolkar, bedömer att efterfrågan på tolkar fortsatt antas vara störst i arabiska, dari, persiska, somaliska och tigriska. I dessa språk har det under 2020 tillkommit tre nya auktorisationer i ett av språken (persiska). De auktoriserade tolkarna i dessa språk utgjorde 23 procent av det totala antalet.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det har under både denna och föregående mandatperiod genomförts ett flertal reformer för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet och gjorts flera

strukturellt viktiga förändringar. En lag har införts som innebär att alla landets kommuner bidrar i mottagandet av nyanlända, Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag har reformerats och en utbildningsplikt för nyanlända med kort utbildningsbakgrund har införts, samhällsorienteringen för nyanlända och samhällsinformationen för asylsökande m.fl. inom tidiga insatser har utökats och utvecklats. Från och med den 15 april 2021 kan nyanlända kvinnor och män som deltar i etableringsprogrammet och som har förutsättningen och motivationen ges möjlighet att delta i ett s.k. intensivår, med svenska och praktik samt mentorskap, vars syfte är att deltagarna ska komma i arbete inom ett år. Dessa och andra åtgärder bedöms sammantaget bidra till målet om lika möjligheter, rättigheter och skyldigheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund genom att öka förutsättningarna för och påskynda nyanländas etablering. Arbetet bedöms även bidra till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs och att flera av målen i agendan uppfylls, bl.a. mål 5 om jämställdhet, mål 10 om ett jämlikt samhälle samt mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen. Samtidigt visar skillnader mellan inrikes och utrikes födda på en mängd områden att det integrationspolitiska målet inte är uppnått. Detta är särskilt tydligt vad gäller utomeuropeiskt födda kvinnor.

Stora skillnader på arbetsmarknaden ett ökande problem

Det är stora skillnader i arbetslöshet mellan utomeuropeiskt födda och övriga befolkningen. Inte minst långtidsarbetslösheten bland utomeuropeiskt födda är ett ökande problem, liksom den låga sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor. Covid-19-pandemin har hittills medfört ett minskat antal arbetstillfällen och en ytterligare ökad arbetslöshet. Utrikes födda är överrepresenterade inom flera branscher som påverkats kraftigt av pandemin. Dessutom har restriktioner för att minska smittspridningen medfört begränsad möjlighet till etableringsinsatser för nyanlända invandrare. Detta innebär att etableringen av nyanlända riskerar att ta längre tid än vad den gjort de senaste åren. Regeringen bedömer att det är angeläget att nyanlända och utrikes födda, inte minst kvinnor, får del av kvalitativa arbetsmarknads- och utbildningsinsatser som leder till att de snabbare kan etablera sig på arbetsmarknaden.

Kunskap i svenska och utbildning är avgörande för etablering på arbetsmarknaden och delaktighet i samhällslivet

Avslutad utbildning från grundskola och gymnasieskola är en av de mest avgörande faktorerna för individens framtidsutsikter. Barn med utrikes födda föräldrar och med annat modersmål än svenska kan ha särskilda utmaningar i skolan. Genom insatser för att öka deltagandet i förskolan kan fler barn ges en bättre start på skolgången samtidigt som föräldrarna, både kvinnor och män, ges möjlighet att studera eller arbeta.

I samband med pandemin har betydelsen av skolans kompensatoriska roll blivit ännu tydligare. Det är för tidigt att analysera pandemins långsiktiga konsekvenser, men elever som sedan innan hade störst utmaningar i skolan riskerar att påverkas mer, bl.a. utrikes födda elever som har börjat i svensk skola efter ordinarie skolstartsålder och särskilt de vars föräldrar har en lägre utbildningsnivå.

Utmaningarna med distansundervisning inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen under 2020–2021 har ökat risken för att fler kan komma att sakna en gymnasieexamen. Distansundervisningen har dessutom gjort det svårare att tillgodose elevernas behov av stöd, vilket kan orsaka avhopp och ytterligare försämrad genomströmning. Övergångarna från introduktionsprogrammen till gymnasieskolans nationella program eller till arbete ligger alltför lågt. Även genomströmningen i vuxenutbildningen och särskilt inom sf1 behöver förbättras.

Hälsa påverkar förutsättningar för etablering

Utrikes födda har i högre utsträckning än övriga befolkningen drabbats av sjukdomen covid-19, både i fråga om sjuklighet och dödlighet. I arbetet med vaccinering har det initialt varit viktigt att nå de grupper som har större risk att drabbas av allvarlig sjukdom. I det fortsatta arbetet med vaccineringen är det centralt att uppnå en hög vaccinationstäckning i befolkningen för att bromsa smittspridningen. Hälsa påverkar utrikes födda kvinnor och mäns förutsättningar för att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet. Arbete för att skapa samhälleliga förutsättningar för en mer jämlik hälsa kan därmed även bidra till att uppfylla de integrationspolitiska målen.

Underskott på bostäder medför utmaningar för integrationen

Hushåll med svag förankring på arbetsmarknaden eller som saknar arbetsrelaterad inkomst har under lång tid haft svårt att efterfråga bostäder på marknadens villkor. I många kommuner förstärks detta av ett generellt underskott på bostäder samt ökade inkomstklyftor. Kommunernas socialtjänster upplever ofta en ansträngd situation då allt fler utan social problematik söker hjälp med sin boendesituation. Sammantaget bidrar detta till att utrikes födda och i synnerhet nyanlända har svårt att hitta en varaktig bostad som motsvarar hushållets behov. Regeringen bedömer att en osäker boendesituation som innebär upprepade flyttar inverkar på effektiviteten i etableringsinsatserna, möjligheterna till arbete och barnens skolgång. Ökad ekonomisk utsatthet till följd av pandemin kan komma att medföra att än fler utrikes födda får svårt att hitta en varaktig bostad.

Viktigt med kunskap om samhället och insatser under föräldraledighet

De åtgärder som vidtagits för att asylsökande ska ha tillgång till samhällsinformation inom tidiga insatser och språkinsatser samt att utöka och förbättra samhällsorienteringen för nyanlända bedöms ha bidragit till att asylsökande och nyanlända får bättre kunskap om hur det svenska samhället fungerar och vilka krav som ställs på deltagande och det egna ansvaret. Därmed kan också delaktigheten öka bland både kvinnor och män. Ökat fokus på jämställdhet och mänskliga rättigheter i samhällsorienteringen bedöms bidra till ökad jämställdhet i samhället.

Det är angeläget att de som under längre perioder är borta från arbetsmarknaden för att ta hand om barn samtidigt kan använda tiden till insatser som stärker möjligheten till etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet. Regeringen bedömer att sådana insatser inom utgiftsområdet, tillsammans med insatser inom andra utgiftsområden, har bidragit till att förbättra förutsättningarna för etablering särskilt för utrikes födda kvinnor.

Ersättningssystemet påverkar kommunernas planeringsförutsättningar

Under 2010-talet har mottagandet av nyanlända varierat kraftigt och från 2017 har antalet mottagna, och därmed ersättningen till kommunerna, minskat snabbt. Ett minskat mottagande innebär minskade kostnader och kan även i vissa avseenden göra det lättare för kommunerna att erbjuda individanpassade insatser inom ordinarie verksamheter, men det innebär också utmaningar. Särskilt små kommuner kan få svårt att upprätthålla kompetensen i verksamheten. Kommunerna har bäst möjlighet att bedöma hur behoven i målgruppen på ett effektivt sätt kan tillgodoses utifrån lokala och regionala förutsättningar. Ett lågt mottagande innebär en nödvändig anpassning av verksamheten som t.ex. kan behöva mötas med mer utvecklad kommunal samverkan. Regeringen bedömer att det i nuläget finns tillräcklig beredskap och kapacitet för att ta emot nyanlända.

3.5 Politikens inriktning

Regeringens politik för integration och nyanländas etablering utgår ifrån målet om lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk eller kulturell bakgrund. Vägen dit går via etablering i arbets- och samhällslivet, vilket är en grundläggande del av regeringens målsättning om ett samhälle som håller ihop och ger lika förutsättningar för alla.

Människor som flytt från krig, oroshärdar och politisk förföljelse och beviljats uppehållstillstånd i Sverige ska få förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden, försörja sig själva och bidra till vår gemensamma välfärd. Kvinnor och män som startar på nytt i Sverige ska mötas av samma förväntningar och krav på att kunna stå på egna ben genom inträde på arbetsmarknaden. Flickor och pojkar ska ha lika möjligheter till goda uppväxtvillkor och framtidsutsikter, oavsett var de själva eller deras föräldrar är födda.

Pandemin och dess konsekvenser riskerar att påverka förutsättningarna för integration och etablering negativt under en längre tid. Hög arbetslöshet och hårdare konkurrens på arbetsmarknaden medför att nyanlända och utrikes födda med svag förankring på arbetsmarknaden har svårare att få arbete. Hittills har många arbetstillfällen som normalt fungerar som en inkörspport till arbetslivet försvunnit. Utmaningarna inom olika former av utbildningar har varit stora och kan medföra kunskapsluckor och studieavbrott. Regeringen har vidtagit kraftfulla åtgärder för att stärka ekonomin och motverka pandemins konsekvenser. Mer behöver göras för att undvika att nyanländas etablering fördröjs och skapa förutsättningar för integration i samhället och därför föreslår regeringen i denna budgetproposition en rad insatser.

I syfte att främja en framtida etablering för de som beviljas uppehållstillstånd föreslår regeringen att medel tillförs för tidiga insatser för asylsökande m.fl. avseende bl.a. samhällsinformation och insatser som främjar hälsa. Det är särskilt angeläget att förbättra förutsättningarna för etablering för nyanlända med kort tidigare utbildning och för utrikes födda kvinnor. Etableringen i arbets- och samhällslivet tar längre tid för nyanlända kvinnor än för nyanlända män och det är särskilt märkbart för kvinnor som är föräldralediga under lång tid. Insatser som bedrivs av kommuner i samverkan med civilsamhället kan utgöra ett viktigt komplement till statliga insatser som t.ex. Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Regeringen föreslår en förstärkning av lokala insatser för etablering, statsbidrag enligt 37 a § förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar, så att bl.a. satsningen på insatser för föräldralediga m.fl. kan fortsätta.

För elever som börjar i svensk skola efter ordinarie skolstartsålder och har föräldrar med kort tidigare utbildning är behovet av stöd för att kunna uppnå kunskapsresultat generellt sett större än för andra elever. Skolans kompensatoriska arbete behöver fortsätta för att kunna möta elevernas behov. Pandemin har dessutom medfört stora utmaningar inom hela utbildningsväsendet och det är därför angeläget med strukturerat och långsiktigt arbete för att motverka konsekvenser för barns, ungas och vuxnas framtidsutsikter.

Ett bra mottagande lägger grunden för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Fortsatt arbete krävs för att åstadkomma en effektivare mottagande- och etableringsprocess och korta ledtiderna. Kommunerna har en avgörande roll för nyanländas etablering genom sitt ansvar för exempelvis planering av bostadsförsörjning, praktiskt stöd och hjälp i samband med bosättning, utbildning och vissa riktade insatser inom etableringsprogrammet. Förändringar i mottagandet ställer krav på kommunerna att anpassa verksamheten och hitta effektiva lösningar i samverkan med varandra utifrån lokala förutsättningar och behov. Staten har ett ekonomiskt ansvar

för flyktingmottagandet men både stat och kommun har ansvar för insatser för nyanlända. Regeringen föreslår att medel tillförs under perioden 2022 – 2024 för en förlängning av det tillfälliga statsbidraget till kommuner som har tagit emot många nyanlända i relation till antalet invånare.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Etableringsåtgärder

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor

2020	Utfall	154 570	Anslagssparande	1 861
2021	Anslag	172 030 ¹	Utgiftsprognos	170 521
2022	Förslag	142 030		
2023	Beräknat	112 030		
2024	Beräknat	102 030		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att främja etablering i arbets- och samhällslivet samt för statsbidrag till kommuner för detta ändamål. Anslaget får även användas för uppföljning och utvärdering av integrationen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	172 030	172 030	172 030
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-30 000	-60 000	-70 000
<i>varav BP22</i>	<i>30 000</i>	<i>40 000</i>	<i>30 000</i>
– <i>Tidiga insatser</i>	<i>30 000</i>	<i>20 000</i>	<i>10 000</i>
– <i>Insatser för föräldralediga</i>		<i>20 000</i>	<i>20 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	142 030	112 030	102 030

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 30 miljoner kronor 2022 för tidiga insatser för asylsökande m.fl. för bl.a. samhällsinformation och hälsofrämjande insatser. För 2023 beräknas anslaget öka med 20 miljoner kronor och för 2024 med 10 miljoner kronor. Anslaget beräknas vidare utökas med 20 miljoner kronor 2023 och 2024 för fortsatta insatser för föräldralediga m.fl. inom ramen för statsbidrag enligt 37 a § förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Regeringen föreslår att 142 030 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 112 030 000 kronor respektive 102 030 000 kronor.

3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

2020	Utfall	7 042 467	Anslagssparande	1 459 079
2021	Anslag	6 194 640 ¹	Utgiftsprognos	4 960 132
2022	Förslag	4 516 216		
2023	Beräknat	4 292 018		
2024	Beräknat	4 225 343		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner för utgifter i samband med mottagandet av nyanlända invandrare. Anslaget får även användas för utgifter för uttagning av personer som ska vidarebosättas, för resor för dessa personer vid vidarebosättning, samt för statsbidrag till internationella organisationer för arbete med vidarebosättning till Sverige.

Kompletterande information

Ersättning betalas ut med stöd av förordning (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande och förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	6 194 640	6 194 640	6 194 640
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-729 799	-1 190 783	-1 760 071
varav BP22	-112 649	-671 633	-1 112 921
– Ändrade regler i utlänningslagen	-312 649	-871 633	-1 312 921
– Bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande	200 000	200 000	200 000
Makroekonomisk utveckling	67 544	60 670	161 586
Volym	-1 016 169	-772 509	-370 812
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 516 216	4 292 018	4 225 343

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna på anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* beräknas under 2021 bli 1 235 miljoner kronor lägre än vad som anvisats i statsbudgeten för 2021. Antalet kommunmottagna beräknas bli lägre än vad som antogs i prognosen som låg till grund för statsbudgeten, vilket bidrar till lägre utgifter.

Anslaget ökas med 200 miljoner kronor 2022 för en förlängning av det tillfälliga statsbidraget till kommuner som har tagit emot många nyanlända i relation till antalet invånare. För 2023 beräknas anslaget öka med 200 miljoner kronor och för 2024 med 200 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 4 516 216 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktmottagande* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 4 292 018 000 kronor respektive 4 225 343 000 kronor.

3.6.3 1:3 Hemutrustningslån

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:3 Hemutrustningslån

Tusental kronor

2020	Utfall	38 877	Anslagssparande	87 708
2021	Anslag	171 613 ¹	Utgiftsprognos	42 054
2022	Förslag	167 271		
2023	Beräknat	155 771		
2024	Beräknat	165 771		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för lån till nyanlända invandrare för inköp av hemutrustning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 1:3 Hemutrustningslån

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	171 613	171 613	171 613
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 342	-15 842	-5 842
<i>varav BP22</i>	<i>-10 500</i>	<i>-22 000</i>	<i>-22 000</i>
– <i>Slopad merkostnad vid besiktning av gasdrivna bilar</i>	<i>-10 500</i>	<i>-22 000</i>	<i>-22 000</i>
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	167 271	155 771	165 771

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för hemutrustningslån påverkas främst av antalet nyanlända som tas emot i en kommun och i vilken utsträckning de väljer att ansöka om respektive beviljas lån. Utgifterna på anslaget 1:3 *Hemutrustningslån* beräknas under 2021 bli 129 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statsbudgeten för 2021, vilket beror på att antalet kommunmottagna har blivit färre än beräknat.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 10,5 miljoner kronor 2022 för att finansiera slopad merkostnad för besiktning av gasdrivna bilar. Från och med 2023 beräknas anslaget minskas med 22 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 167 271 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Hemutrustningslån* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 155 771 000 kronor respektive 165 771 000 kronor.

4 Diskriminering

4.1 Mål för området

Målet för regeringens politik mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott samt strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck (hbtqi-strategin) är viktiga utgångspunkter i arbetet mot ett samhälle fritt från diskriminering. Det övergripande målet för planen är ett strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige. Det övergripande målet för hbtqi-strategin är lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens arbete mot diskriminering och diskriminerande strukturer förutsätter en rad olika åtgärder i samhället. Det är ett långsiktigt och komplext förändringsarbete där utvecklingen av resultatet i hög grad påverkas av omvärldshändelser och insatser inom andra politikområden. Resultat och effekter av regeringens arbete mot diskriminering och diskrimineringsstrukturer är svåra att mäta och avgränsa från insatser och reformer inom andra politikområden.

Strukturen i resultatredovisningen är indelad i tre delområden. Den utgår från diskrimineringslagen (2008:567), lagen om Diskrimineringsombudsmannen (2008:568) och annat regelverk inom området, den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, hbtqi-strategin och handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

Den resultatindikator som används är anmälningar och uppgifter om förekomsten av diskriminering. Som bedömningsgrunder används framför allt rapporter och redovisningar från Diskrimineringsombudsmannen (DO), Forum för levande historia, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), andra berörda myndigheter samt antidiskrimineringsbyråerna.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Arbetet med en effektiv och heltäckande diskrimineringslagstiftning fortsätter

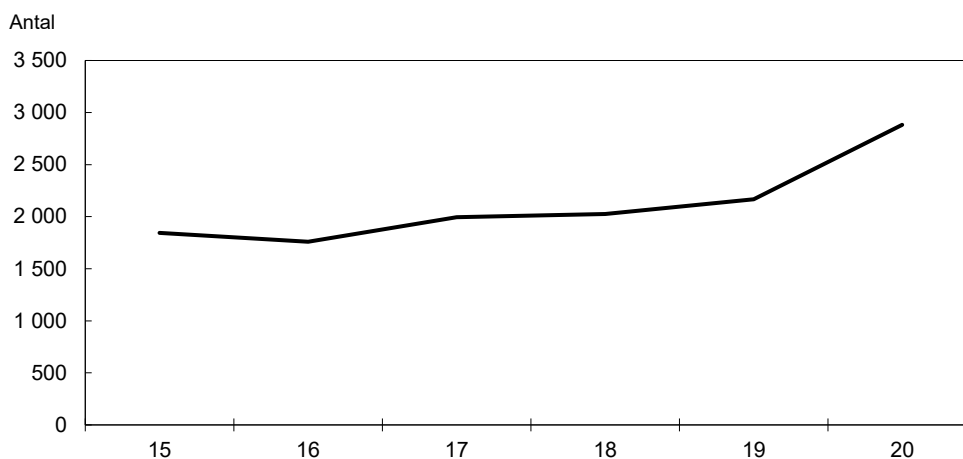
Diskrimineringslagen (2008:567) är regeringens verktyg i arbetet för att motverka diskriminering i samhället. Utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen (dir. 2018:99) syftar till att bidra till en mer heltäckande diskrimineringslagstiftning och har fortsatt enligt plan. Utredningen lämnade ett delbetänkande med förslag på ändringar som kan leda till en ökad efterlevnad av lagens bestämmelser den 15 december 2020. Vidare föreslås hur tillsynen över bestämmelserna i diskrimineringslagen på det skollagsreglerade området kan flyttas från Diskrimineringsombudsmannen (DO) till Statens skolinspektion. Förslaget har remitterats. Regeringen har också beslutat om tilläggsdirektiv (dir. 2020:102) till utredningen. Tilläggsdirektiven innebär bl.a. att

utredaren ska ta ställning till hur diskrimineringskyddet i viss offentlig verksamhet kan ändras för att skyddet mot diskriminering ska bli så heltäckande som möjligt. Enskilda personer har i dag ett svagare skydd mot diskriminering i kontakter med vissa myndigheter än med andra. Utredaren ska även bedöma om det finns behov av ytterligare åtgärder för att skydda arbetstagare som diskrimineras, trakasseras och hotas av personer som inte är anställda på arbetsplatsen.

Antal anmälningar, tips och klagomål om diskriminering har ökat

Antalet anmälningar, tips och klagomål om diskriminering till DO ökade kraftigt fr.o.m. september 2020 och framåt (diagram 4.1). Som tidigare år avser flest antal anmälningar områdena arbetsliv, utbildning samt varor och tjänster. Den kraftigaste ökningen rör arbetsliv. Det är svårt att dra några långtgående slutsatser om varför antalet anmälningar, tips och klagomål har ökat sedan september 2020. En bidragande orsak till den kraftiga ökningen jämfört med 2019 kan, enligt DO, vara att de infört ett nytt digitalt formulär för tips och klagomål. Liket tidigare år var det 2020 fler kvinnor än män som inkom med anmälningar, tips eller klagomål. I de fall där kön anges var 53 procent kvinnor och 47 procent män. Från och med den 1 september 2020 efterfrågar DO endast uppgift om kön för de personer som lämnar tips eller klagomål om att de själva utsatts för diskriminering vilket har medfört att antalet uppgiftslämnare där myndigheten får uppgift om kön har minskat. Den kunskap DO får genom anmälningar, tips och klagomål är betydelsefull för att identifiera och förstå hur företeelser i samhället leder till diskriminering av individer.

Diagram 4.1 Antal anmälningar, tips och klagomål om diskriminering inkomna till DO

Anm.: Eftersom DO ändrat sitt sätt att redovisa ges siffror endast för 2015 och framåt. Statistiken kan inte jämföras med redovisningen i tidigare budgetpropositioner.

Källa: Diskrimineringsombudsmannen, rapport 2021:1.

I likhet med tidigare år har flest anmälningar, tips och klagomål under 2020 rört diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet och funktionsnedsättning (tabell 4.1). Jämfört med tidigare år har diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet, kön och ålder ökat kraftigt.

Under 2020 beslutade DO i tre fall att väcka talan i domstol, jämfört med fem fall 2019 och fyra fall 2018. Under 2020 har tre domar meddelats. DO har fått bifall i en dom och i två domar har talan ogillats. DO har under året avslutat flera omfattande tillsynsinsatser med vägledande beslut bl.a. gällande tolkningen av innebörden av utrednings- och åtgärdsskyldigheten för arbetsgivare vid trakasserier.

Sammanlagt inkom 1 564 ärenden till antidiskrimineringsbyråerna med statligt stöd under 2019. Även här har de flesta ärendena rör diskriminering som har samband med funktionsnedsättning och etnisk tillhörighet. Av de 1 564 inkomna ärendena till antidiskrimineringsbyråerna 2019 var 1 085 rådgivningsärenden och 479 insatsärenden.

Tabell 4.1 Anmälningar, tips och klagomål till DO per diskrimineringsgrund samt sexuella trakasserier

Antal	2018	2019	2020
Etnisk tillhörighet	709	724	1 146
Funktionsnedsättning	729	801	916
Kön	376	397	676
Ålder	294	301	497
Religion eller annan trosuppfattning	143	183	237
Sexuell läggning	79	62	62
Könsöverskridande identitet eller uttryck	67	53	49
Sexuella trakasserier	195	185	152
Totalt	2 592	2 706	3 735

Anm.: Sexuella trakasserier redovisas enskilt då de inte kräver samband med någon diskrimineringsgrund. Totalsiffran motsvarar inte det unika antalet anmälningar, tips eller klagomål, då en sådan kan innehålla flera diskrimineringsgrunder. Eftersom DO ändrat sitt sätt att redovisa kan statistiken inte jämföras med redovisningen i tidigare budgetpropositioner.

Källa: Diskrimineringsombudsmannens årsredovisning 2020.

Fortsatt upplevd diskriminering

Folkhälsomyndighetens undersökning Hälsa på lika villkor (särskild beställning) visar att kvinnor i högre utsträckning än män upplever diskriminerande och kränkande behandling kopplad till kön. Efter kön utgör etnisk tillhörighet och ålder de oftast upplevda grunderna för diskriminering och kränkande behandling. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) arbetsmiljöundersökning riktad till sysselsatta är det vanligast att uppleva diskriminering på grund av sin ålder i arbetslivet. Kön och etnisk tillhörighet är också relativt vanligt. Bland sysselsatta personer som har en funktionsnedsättning uppper 28 procent, 34 procent av kvinnorna och 22 procent av männen, att de under de senaste fem åren utsatts för någon typ av diskriminering i arbetslivet enligt SCB:s undersökning om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2019.

Efterlevnad av diskrimineringslagen och kunskap om förebyggande arbete mot diskriminering har ökat

DO har inlett tillsyn i färre ärenden 2020 än 2019. DO har under 2020 istället avslutat flera omfattande tillsynsinsatser med vägledande beslut i frågor som kan antas beröra ett stort antal enskilda. En uppföljande tillsyn av kommuner och regioners riktlinjer och rutiner för att förhindra trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier har också avslutats. Uppföljningen visade en positiv förändring genom att 57 procent levde upp till kraven, vilket kan jämföras med den tidigare tillsynen där andelen var 9 procent. Vidare hade 80 procent av kommunerna färre brister vid den uppföljande tillsynen jämfört med den tidigare.

Inom bostadsområdet har DO:s arbete dels bidragit till att etablera myndigheten som en aktör inom området, dels till att synliggöra förekomsten av diskriminering på bostadsmarknaden. Boverket har under 2020 haft i uppdrag att analysera risker för diskriminering och hinder för etablering på bostadsmarknaden (A2020/01472). I slutrapporten redovisar Boverket bl.a. resultatet av enkätundersökningar med 2 000

privatpersoner om deras upplevelser av att ha missgynnats på bostadsmarknaden och på arbetsmarknaden.

DO har utvecklat den digitala guiden till aktiva åtgärder för att kunna erbjuda arbetsgivare mer vägledning i deras arbete. Guiden har under 2020 fått 19 200 nya besökare och har hittills haft totalt 70 000 besökare. Vidare har en digital guide för hyresvärdar tagits fram för att bidra till att stärka hyresvärdarnas förmåga att förmedla och hyra ut bostäder utan risk för diskriminering. En informationssatsning om guiden gjordes genom en annonskampanj som nådde 40 000 visningar.

Antidiskrimineringsbyråerna Malmö mot diskriminering och Antidiskrimineringsbyrån Väst har genom projektet Barnets bästa i fokus (A2020/01437) bl.a. tagit fram en lägesrapport om hur unga vuxna ser på sin framtid under covid-19-pandemin. De unga vuxna som intervjuats har identifierat samhällsproblem som ojämlikhet, orättvisor och diskriminering men visar trots det hoppfullhet och framtidstro. Filmer och affischer har producerats i syfte att fler barn och unga ska känna till sina rättigheter och vart de kan vända sig när de fått sina rättigheter kränkta.

4.3.2 Ett samlat grepp mot rasism och liknande former av fientlighet

Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes sammantaget drygt 31 miljoner kronor under 2020 för åtgärder inom ramen för planen. Nedan redogörs för de mest centrala åtgärderna inom planens strategiska områden.

Förbättrad samordning och uppföljning

Forum för levande historia har bl.a. förstärkt arbetet med myndighetsnätverket mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. För närvarande har omkring 130 myndighetsrepresentanter fördelade på 40 myndigheter anslutit sig till nätverket och fått möjlighet att ta del av och dela erfarenheter, kunskap och metoder för sitt arbete på området.

Mer kunskap och utbildning

Det finns fortsatt stor efterfrågan från olika yrkesgrupper på stöd- och kompetensutvecklingsinsatser i arbetet mot rasism. En effektutvärdering av Forum för levande historias utbildningsinsatser på området visar att både lärare och offentliganställda i andra verksamheter än skolan upplever att insatsen har stärkt relevant kunskap. Samtidigt har fortbildningarna sällan följts av insatser på deltagarnas arbetsplatser, vilket både indikerar att mer processtödjande insatser skulle behövas och att faktorer kopplade till de deltagande organisationerna, såsom bristande förankring på ledningsnivå, har betydelse.

Forum för levande historia har presenterat en studie som undersöker förekomsten och utbredningen av antisemitiska attityder och föreställningar i den svenska befolkningen och jämför resultaten med en liknande studie från 2005. Av studien framgår att stödet för både traditionella och förintelserelaterade antisemitiska föreställningar respektive Israelrelaterade antisemitiska föreställningar har minskat bland befolkningen. Samtidigt framgår att 5 procent av respondenterna hyser starka antisemitiska attityder (6 procent 2005). Myndigheten har även tagit fram och tillgängliggjort utbildningsmaterial om Förintelsen, antisemitism, antiziganism och andra former av rasism som kan användas för utbildning av målgrupper som sällan nås av myndighetens verksamhet, t.ex. inom introduktions- och yrkesprogram på gymnasiet, på folkhögskola eller annan vuxenutbildning såsom samhällsorientering för nyanlända.

Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) har i uppdraget med att höja kunskapen om säkerhet för moskéer och muslimska församlingar (A2019/01200) arbetat fram en modell för framtagande av riskanalyser och säkerhetshöjande åtgärder som testats av församlingar i flera kommuner. Myndigheten har även utvecklat utbildningsmaterial och genomfört utbildningar på lokal och regional nivå. Arbetet bedöms ha bidragit till att stärka relationerna mellan muslimska församlingar, kommuner och berörda myndigheter.

Länsstyrelsen i Stockholms län har, inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag att utveckla arbetet mot rasism på arbetsmarknaden, genomfört en behovsinventering som visar på att länsstyrelserna både saknar och efterfrågar kunskap om afrofobi och begränsande normer kring hudfärg. Myndigheten har påbörjat kunskapshöjande insatser, bl.a. i form av en digital utbildning på området. Länsstyrelsen har även lanserat kampanjen Jag är rom! som lyfter fram romska förebilder som ett sätt att stärka unga romers identitet och framtidstro. Arbetet utgör en del av uppdraget att öka kunskapen om barns och ungas utsatthet för antiziganism. Länsstyrelsen upplever också en stor efterfrågan på skolboken Antiziganismen i Sverige som myndigheten sprider.

Sametingets arbete med att förankra processen inför en kommande sanningskommission med det samiska samhället har bl.a. visat att det finns förväntningar på en sanningskommission och på en noggrann granskning av begångna oförrätter liksom på upprättelse, rättvisa och olika former av förbättringar. Det finns även förväntningar på att sanningskommissionens arbete ska leda till ökad förståelse och kunskap i samhället om hur övergreppen påverkar samers livsvillkor, relationen mellan olika samiska grupper och mellan det samiska folket och den svenska staten, och att sådan kunskap ska leda till mindre rasism och diskriminering av samer.

Förstärkt förebyggande arbete på nätet

Statens medieråd har slutredovisat uppdraget att genomföra kampanjen No Hate Speech Movement 2017–2020 i syfte att öka kunskapen om rasism och liknande former av fientlighet på internet bland barn och unga (A2020/02345). Material som har spridits till pedagoger som arbetar nära barn och unga har varit uppskattat men myndigheten har samtidigt haft utmaningar med att fullt ut nå ut till målgruppen. Ny kunskap på området har kommit fram som bl.a. visar att unga med annan etnicitet än majoriteten där man bor, hbtqi-personer och unga med funktionsnedsättning löper större risk att utsättas för nätmobbning än andra och att antalet anmälningar till sociala medietjänster som uttryckligen gällde rasistiskt motiverat hot och hat har fördubblats mellan 2016 och 2018.

Ett mer aktivt rättsväsende

Polismyndigheten har fortsatt sitt arbete med att höja förmågan att bekämpa hatbrott. I alla polisregioner finns utpekade demokrati- och hatbrottsutredare och ett fadder-system mellan polisregionerna har tillämpats under året för att stödja verksamhetsutvecklingen. Ett samverkansprojekt mellan Polismyndigheten och frivilligorganisationen Brottsofferjouren Sverige har bedrivits under 2020 med det övergripande syftet att utveckla och tillhandahålla brottsofferstöd för hatbrottsutsatta. Projektet bedöms ha bidragit till att kunskap om hatbrott ökat inom Polismyndigheten och hos Brottsofferjouren. Inom ramen för sitt uppdrag som hbtq-strategisk myndighet (A2020/01471) har Polismyndigheten redovisat att demokrati- och hatbrott är ett viktigt område att arbeta med för att stärka hbtq-personers rättigheter och möjligheter.

I uppdraget att genom informationsinsatser vidta åtgärder mot rasism, hatbrott och andra brott som hotar demokratin (A2020/02706) har Polismyndigheten tagit fram och publicerat digitala stöd och läromedel samt vandringsutställningen ”Vi & dom – en utställning om hatbrott”.

Åklagarmyndigheten har fortsatt arbetet med att utveckla kompetensen hos hatbrotts-åklagarna och bidra till enhetlighet i åklagarnas rättstillämpning, bl.a. genom utbildning och framtagande av vägledande styrdokument och metodstöd på området.

Brottsförebyggande rådet har redovisat en rapport om islamofobiska hatbrott (A2021/00780) som bl.a. visar att islamofobiska hatbrott tar sig många olika uttryck och inte är avgränsade till någon särskild plats, tid eller person, men att synlighet i form av religiös klädsel bidrar till att exempelvis kvinnor som bär slöja kan uppleva islamofobi som en del av vardagen. Rapporten visar även att islamofobi får negativa konsekvenser för både individ och samhälle. Utsatthet för brott och diskriminering kan t.ex. leda till försämrade livsvillkor för muslimer och känslan av utanförskap kan i förlängningen leda till ett demokratiunderskott. Risken för att bli utsatt för hatbrott, eller för att ens avsikter ifrågasätts, kan leda till att muslimer väljer bort att engagera sig politiskt och till begränsningar av religionsfriheten.

I maj överlämnade Kommittén om förbud mot rasistiska organisationer sitt betänkande som innehöll förslag om att två nya brott – organiserad rasism och stöd åt organiserad rasism – ska införas. Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2022. Betänkandet har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Ökat stöd och fördjupad dialog med det civila samhället

MUCF fördelade under 2019 ca 14 miljoner kronor enligt förordningen (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans. Ansökningar från organisationer som företräder någon av Sveriges nationella minoriteter prioriterades. Myndigheten tog emot 85 ansökningar, vilket är nästan 40 procent fler jämfört med föregående år. 19 av dessa beviljades bidrag. Under våren 2021 anordnades sakråd om arbetet mot afrofobi då ett tiotal organisationer från det civila samhället lämnade förslag och synpunkter på hur arbetet kan tas vidare.

4.3.3 Fortsatt arbete för lika rättigheter och möjligheter för hbtqi- personer

Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes drygt 27 miljoner kronor för 2020 till insatser för att stärka hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

I januari 2021 beslutade regeringen om en handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter som syftar till att komplettera strategin och kraftsamla arbetet med konkreta åtgärder för perioden 2020–2023. Genom handlingsplanen tydliggörs att queer- och intersex-perspektivet ska inkluderas i regeringens arbete och att målgruppen därmed omfattar homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner (hbtqi-personer). De sex ursprungliga fokusområdena är fortsatt av central betydelse men kompletteras med ytterligare två fokusområden: arbetslivet och äldre hbtqi-personer. Dessutom inkluderas asyl och migration i fokusområdet våld, diskriminering och andra kränkningar. Regeringen har även utsett fler hbtqi-strategiska myndigheter. Det finns nu sammanlagt åtta fokusområden och elva hbtqi-strategiska myndigheter. Handlingsplanen innefattar åtgärder som bl.a. handlar om att motverka diskriminering, våld och andra kränkningar, ökad kunskap inom arbetslivet och om unga hbtqi-personers situation, psykiska hälsa samt en särskild satsning på arbetet med suicidprevention. Regeringen har även gett Statskontoret i uppdrag att analysera och föreslå en lämplig organisation för samordning och uppföljning inom ramen för regeringens hbtqi-strategi och hbtqi-handlingsplan. Handlingsplanen utgör ett led i att omhänderta förslagen i betänkandet *Transpersoner i Sverige – Förslag för stärkt ställning och bättre levnadsvillkor* (SOU 2017:92).

Unga hbtqi-personer

MUCF har under året haft fortsatt uppdrag att genomföra insatser för en mer inkluderande skolmiljö för unga hbtqi-personer. I januari 2021 anordnades e-konferensen Så leder du hbtq-arbetet i förskola och skola 2021 i samarbete med Skolverket och Diskrimineringsombudsmannen med 250 deltagare. Myndigheten har även spridit metodmaterial och tagit fram ny kunskap om unga hbtqi-personers levnadsvillkor. Kunskapen kommer att användas i uppdraget och spridas under 2021. Inom ramen för uppdraget om att stärka förutsättningarna för att skapa mötesplatser för unga hbtqi-personer har MUCF under året samlat in kunskap om vilka faktorer som unga hbtqi-personer upplever som stödjande och stärkande. Dessa faktorer är personalens kunskap om hbtqi-frågor, ett respektfullt bemötande och vuxna som agerar mot kränkningar. Kunskapsinhämtningen syftar till att presentera förslag och bedömningar på framtida insatser. MUCF fick i juli 2020 i uppdrag att kartlägga och sammanställa kunskap om unga hbtqi-personers utsatthet för s.k. omvändelseterapi. Kunskapsluckorna om vad begreppet omfattar och hur detta tar sig uttryck är påtagliga, vilket även framgår av en första delrapport från myndigheten. Uppdraget bedöms därmed kunna bidra till en ökad förståelse och tydligare bild av problematiken. Uppdraget ska slutredovisas den 1 mars 2022.

Förstärkt kunskap och ett tydligare intersexperspektiv

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att till målgruppen barn och unga sprida framtaget informationsmaterial om tillstånd som påverkar könsutvecklingen. Det är tydligt att det finns ett behov av materialet och att det fortsatta uppdraget att sprida kunskapen kommer att bidra till ökad förståelse och utgöra ett stöd för målgruppen.

Barnombudsmannen (BO) har inhämtat erfarenheter från barn och unga om frågor som rör könsidentitet och om intersexvariationer och tagit fram ett stödmaterial för barn och unga med transexfarenheter och deras anhöriga. Stödmaterial har spridits till olika organisationer som arbetar med eller för barn och unga med transexfarenheter, liksom till ungdomsmottagningar och fritidsgårdar.

SCB har spridit det framtagna metodstödet för inkludering av transpersoner i enkäter och undersökningar. Myndigheten konstaterar att stödet på sikt bör kompletteras med stöd för frågor riktade specifikt till barn och ungdomar (A2019/01273).

Myndigheten för arbetsmiljökunskap har delredovisat uppdraget att inhämta och sammanställa kunskap om hbtqi-personers organisatoriska och sociala arbetsmiljö. Uppdraget ska slutredovisas 30 juni 2022 (A2020/01002).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har redovisat uppdraget om att följa upp universitets och högskolors arbete med att utfärda nytt examensbevis till personer som har ändrat juridiskt kön. UKÄ bedömer att de juridiska ställningstaganden som redovisas löser de viktigaste rättsliga frågor som lärosätena kan ställas inför. Däremot är det oklart hur ett examensbevis som är utfärdat av ett lärosäte som därefter har upphört att existera ska kunna ändras (U2018/01745, U2019/04337 [delvis], U2019/04386).

Stärkta förutsättningar för hbtqi-organisationer

Under 2020 beslutade regeringen om en förhöjd nivå av statsbidraget till hbtqi-organisationer till totalt 11,3 miljoner kronor årligen, en höjning med 2 miljoner kronor extra årligen.

Hbtqi-personers lika rätt till privat- och familjeliv

Riksdagen har antagit regeringens proposition om modernare regler för bekräftelse av föräldraskap, faderskapsundersökningar och för att åstadkomma könsneutral föräldraskapspresumtion (prop. 2020/21:176). Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2022. Regeringen har även tillsatt en särskild utredare med uppdrag bl.a. att se över utformningen av föräldraskapens regler om föräldraskap i syfte att – med utgångspunkt i barnets bästa – åstadkomma en mer sammanhållen, könsneutral och jämlik reglering om föräldraskap samt regler om föräldraansvar som är anpassade till olika familjekonstellationer.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens långsiktiga och strategiska arbete för att förebygga och motverka diskriminering och rasism och för att stärka hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter bedöms bidra till att det riksdagsbundna målet uppnås. Arbetet bedöms också bidra till att flera av målen i det nationella genomförandet av Agenda 2030 uppfylls bl.a. agendans mål 5 om att uppnå jämställdhet, agendans mål 10 ett jämlikt samhälle samt mål 16 fredliga och inkluderande samhällen. Arbetet är komplext och förutsätter en rad olika åtgärder inom området.

Det formella skyddet i diskrimineringslagen ska vara så heltäckande som möjligt. Regeringen bedömer att arbetet i den pågående utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen (dir. 2018:99) är viktigt för att nå målet om ett samhälle fritt från diskriminering. Vidare bedömer regeringen att DO:s informations- och tillsynsinsatser är viktiga delar i arbetet för ökad efterlevnad av bestämmelserna i diskrimineringslagen. Regeringens samlade bedömning är att det återstår ett betydande arbete för att nå målet.

Antidiskrimineringsbyråernas arbete bedöms bidra till det förebyggande arbetet mot diskriminering och till att hjälpa och stötta personer som känner sig utsatta för diskriminering.

Arbetet inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott under året bedömer regeringen har bidragit till att på olika sätt öka kunskapen om och motverka bl.a. afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer. Forum för levande historias samordningsinsatser har bidragit till att fler myndigheter fått möjlighet att ta del av och dela kunskap om uppdrag, erfarenheter och arbetet mot rasism och liknande former av fientlighet, vilket har förbättrat förutsättningarna för ett strategiskt, effektivt och samlat arbete på området. De utbildningsinsatser som myndigheten har genomfört bedöms ha bidragit till ökad relevant kunskap för deltagarna. Av Forum för levande historias effektutvärdering framgår att mer tidskrävande insatser som syftar till ett systematiskt kvalitetsarbete på berörd arbetsplats krävs om utbildning ska ge verktyg för förändring av den egna verksamheten. Det krävs också att de mottagande organisationerna uppfattar att de har ett uppdrag att själva bedriva utvecklingsarbete på området.

Insatserna för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter har under 2020 syftat till att möta de utmaningar som tidigare har identifierats inom området. Det gäller särskilt insatser för att stärka transpersoners lika rättigheter och möjligheter och även ökad kunskap om hbtqi-personers situation och utsatthet, i synnerhet transpersoner och personer med intersexvariation. Flera insatser har beslutats under året t.ex. vad gäller kartläggningar av unga hbtqi-personers situation, mötesplatser för unga hbtqi-personer, hbtqi-personers arbetsmiljö, förekomsten av psykisk ohälsa och riktade insatser mot suicid. Sammantaget bedöms åtgärderna bidra till ökad kunskap och synlighet om hbtqi-personers lika rättigheter. Åtgärderna är utformade så att de

särskilt bör bidra till ökad kunskap och medvetenhet om trans- och intersexpersoners situation. Det finns dock kvarvarande utmaningar inom området exempelvis inom det familjerättsliga området och vad gäller möjligheten att ändra könstillhörighet i folkbokföringen.

4.5 Politikens inriktning

Alla människor ska behandlas jämlikt och ha tillgång till lika rättigheter och möjligheter. Diskriminering, rasism och liknande former av fientlighet är skadligt både för de enskilda som utsätts och för samhället som helhet. Det leder till att människor förvägras jämlika livschanser men riskerar också att urholka demokratin genom att människor tystnar eller förlorar förtroendet för samhällsinstitutioner och tilliten till varandra. Diskriminering, rasism och liknande former av fientlighet ska inte ha någon plats i Sverige och ska därför bekämpas med samhällets fulla kraft och inom alla samhällsområden.

Den som blir utsatt för diskriminering ska få stöd och möjlighet till upprättelse. Samtidigt är det viktigt att arbeta förebyggande och motverka diskriminerande strukturer så att diskriminering aldrig uppstår. Diskrimineringsombudsmannen och civilsamhällets organisationers insatser är centrala delar i arbetet för att skapa förutsättningar för allas lika rättigheter och möjligheter. Diskriminering fortsätter att vara ett allvarligt samhällsproblem och arbetet för att förebygga och motverka den måste fortsätta. Regeringen anser att en heltäckande och ändamålsenlig diskrimineringslag är en förutsättning för ett effektivt arbete mot diskriminering. I delbetänkandet Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen – aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området (SOU 2020:79) lämnas bl.a. förslag i syfte att förbättra tillsynen över bestämmelserna om aktiva åtgärder i diskrimineringslagen. Utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen (dir. 2018:99) har fått tilläggsdirektiv och ska bl.a. ta ställning till hur diskrimineringsskyddet i viss offentlig verksamhet kan ändras för att skyddet mot diskriminering ska bli så heltäckande som möjligt. Dessa är båda viktiga delar för att uppnå detta mål. Regeringen kommer löpande överväga behov av ytterligare insatser för att bekämpa diskriminering.

Med den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku2016/02629) som en viktig utgångspunkt fortsätter arbetet mot olika former av rasism i Sverige. Fortsatta insatser behövs för att motverka att människors liv begränsas av rasism, hbtqi-fobi och diskriminering i bl.a. arbetslivet och inom utbildningen. Regeringen avser att fortsätta stödja myndigheter och andra offentliga verksamheter i arbetet med att säkerställa ett likvärdigt och rättssäkert bemötande av enskilda och att förhindra att människors tillgång till välfärd och trygghet påverkas av faktorer såsom t.ex. etnisk tillhörighet, hudfärg eller religion. I det arbetet är det viktigt att nyvunnen kunskap om rasism och hur rasism kan motverkas också omsätts i praktisk handling. Samtidigt är det viktigt att arbetet bidrar till att offentliga verksamheter tar sitt ansvar i arbetet mot rasism. Det är centralt att ta tillvara den kunskap och det engagemang som finns hos det civila samhället. Utöver att dialog är ett viktigt redskap för detta ska stödet till verksamheter mot olika former av rasism även fortsättningsvis utgöra en viktig del i arbetet.

Vidare behöver barns och ungas utsatthet för rasism och liknande former av fientlighet fortsatt uppmärksammas i arbetet framöver, bl.a. genom insatser som riktar sig mot skolan. Myndigheter inom bl.a. rättsväsendet behöver fortsätta att utveckla och förbättra arbetet mot rasistiskt och hbtqi-fientligt motiverat hot och hat, inte minst det som sker på nätet. Samtidigt behöver ytterligare kunskap tas fram om hur olika former av rasism tar sig i uttryck i olika digitala miljöer.

Arbetet med att uppmärksamma särskilda utmaningar och behov i arbetet mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi respektive rasism mot samer behöver också fortsätta. Regeringen avser därför att tillföra 8 miljoner kronor per år (anslag 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och ny-anlända invandrades etablering) för att ta fram åtgärder som ska bidra till att öka kunskapen om och motverka dessa specifika former av rasism. Detta är en del av Sveriges åtaganden som ska presenteras på Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism i oktober 2021, se vidare utgiftsområde 1 Rikets styrelse, Demokratipolitik och mänskliga rättigheter.

En ny handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter har antagits. Med handlingsplanen som utgångspunkt fortsätter nu arbetet för att främja lika rättigheter och förbättra hbtqi-personers situation i Sverige. Unga hbtqi-personer har sämre psykisk hälsa än den övriga befolkningen och särskilt allvarlig är situationen för unga transpersoner. Kunskapen om personer med intersexvariation är väldigt låg och hbtqi-personers utsatthet för hatbrott, diskriminering och våld är fortsatt stor. Många hbtqi-personer känner att de inte kan vara öppna med sin läggning eller identitet på jobbet och i skolan. Regnbågsfamiljer riskerar att hamna i kläm i samband med föräldraskap på grund av lagstiftning som inte är anpassad utifrån olika familjers behov. Reformarbetet måste därför fortsätta för att hbtqi-personer ska kunna leva ett liv där deras rättigheter och identitet fullt ut respekteras. Regeringen kommer att fortsätta arbeta för att den föräldraskapsrättsliga lagstiftningen – med utgångspunkt i barnets bästa – ska vara jämlik, modern och anpassad till olika familjekonstellationer. Regeringen arbetar vidare för att presentera förslag till en modern könstillhörighetslagstiftning. Det är en prioriterad reform för att uppfylla hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Såväl vuxna som barn och unga ska ha goda möjligheter att kunna leva i enlighet med sin könsidentitet. Det behövs även mer kunskap om situationen för personer med intersexvariation. Även äldre hbtqi-personers situation behöver belysas. Det finns vidare behov av att ytterligare säkerställa långsiktigheten för hbtqi-personers lika rättigheter genom att stärka och effektivisera samordningen och uppföljningen av arbetet inom ramen för strategin och handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

2020	Utfall	121 167	Anslagssparande	6 621
2021	Anslag	128 556 ¹	Utgiftsprognos	127 929
2022	Förslag	129 681		
2023	Beräknat	131 108 ²		
2024	Beräknat	132 427 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 129 681 tkr i 2022 års prisnivå.

³ Motsvarar 129 681 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Diskrimineringsombudsmannens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för Nämnden mot diskriminering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	128 556	128 556	128 556
Pris- och löneomräkning ²	1 125	2 552	3 871
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	129 681	131 108	132 427

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 129 681 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 131 108 000 kronor respektive 132 427 000 kronor.

4.6.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

2020	Utfall	83 948	Anslagssparande	7 970
2021	Anslag	92 919 ¹	Utgiftsprognos	92 122
2022	Förslag	100 919		
2023	Beräknat	90 919		
2024	Beräknat	80 919		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser mot diskriminering, rasism, främlingsfientlighet, homofobi och liknande former av intolerans samt för att främja lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck samt till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och verksamheter som arbetar för att motverka rasism och liknande former av intolerans. Anslaget får användas för administrativa kostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	92 919	92 919	92 919
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 000	-2 000	-12 000
varav BP22	8 000	8 000	8 000
– Åtgärder mot rasism	8 000	8 000	8 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	100 919	90 919	80 919

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 8 000 000 kronor årligen för att utifrån den nu gällande nationella planen mot rasism uppmärksamma särskilda utmaningar och behov i arbetet mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi respektive rasism mot samer och ta fram åtgärder som ska motverka dessa specifika former av rasism.

Regeringen föreslår att 100 919 000 kronor anvisas under anslaget 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 90 919 000 kronor respektive 80 919 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bl.a. statsbidrag till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. För organisationerna är det av stor betydelse att få en ökad förutsägbarhet när det gäller vilka bidrag de kan räkna med nästkommande år. Det gör det möjligt att planera verksamheten mer effektivt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden, medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2023.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	28 000	28 000	39 300	
Nya åtaganden	28 000	39 300	39 300	
Infriade åtaganden	-28 000	-28 000	-39 300	-39 300
Utestående åtaganden	28 000	39 300	39 300	
Erhållet/Föreslaget bemyndigande	38 300	39 300	39 300	

5 Jämställdhet

5.1 Mål för området

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Det finns sex jämställdhetspolitiska delmål:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Jämställdhetspolitiken är bred och ska integreras i regeringens samlade arbete. Målen är övergripande och långsiktiga. Indikatorerna under respektive delmål tydliggör de centrala aspekterna i målen. Regeringens arbete bidrar även till att Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling genomförs. Agendans mål 5 handlar särskilt om att uppnå jämställdhet, och mål om jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt återfinns bland flertalet av målen i Agenda 2030.

Därutöver är jämställdhetsintegrering regeringens huvudsakliga strategi, i kombination med särskilda åtgärder, för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsintegrering syftar till att främja jämställdhet genom att synliggöra och motverka ojämställda villkor mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.

Indikatorer efter respektive delmål

Jämn fördelning av makt och inflytande

- Riksdagens sammansättning efter allmänna val fr.o.m. 1971
- Svenska EU-parlamentariker
- Ordförande i kommun- och regionstyrelse
- Styrelser och ledning i statligt hel- och delägda företag
- Styrelser och insynsråd i statliga myndigheter
- Styrelser och ledning i börsföretag
- Chefer i offentlig sektor
- Chefer i privat sektor.

Ekonomisk jämställdhet

- Kvinnors lön som andel (procent) av mäns lön efter sektor före och efter standardvägning
- Sysselsatta 20–64 år efter åldersgrupp och anknytningsgrad till arbetsmarknaden
- Sysselsatta 20–64 år efter åldersgrupp och vanligen arbetad tid som heltid och deltid.

Jämställd utbildning

- Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9
- Avgångna elever från gymnasieskolan efter program eller anknytning till program
- Utbildningsnivå för befolkningen 25–64 år
- Studerande och examinerade från högskolan
- Andel deltagare i folkhögskolornas respektive studieförbundens verksamhet.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

- Ersatta dagar för vård av barn fr.om. 1974
- Genomsnittlig tidsanvändning för personer i åldern 20–64 år
- Orsak till deltidsarbete för personer i åldern 20–64 år.

Jämställd hälsa

- Självupplevd hälsa efter ålder och utbildningsnivå
- Besvär av ångslan, oro och ångest
- Sjukpenningtalet efter ålder
- Personer med LSS efter insatstyp
- Dödsorsak efter utbildningsnivå.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

- Personer 16–79 år utsatta för misshandel
- Personer 16–79 år utsatta för sexualbrott
- Anmälda köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn.

5.3 Resultatredovisning

Redovisningen i detta avsnitt görs i första hand utifrån delmålens indikatorer och anslaget för särskilda jämställdhetsåtgärder. I bilaga 3, Ekonomisk jämställdhet, redovisas utvecklingen av den ekonomiska jämställdheten mer ingående.

För åren 2018–2020 har över 90 procent av medlen på anslag 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* fördelats till delmålet Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Anslaget har följaktligen framför allt finansierat resultaten inom det delmålet. För 2018 uppgick anslaget till 385 miljoner kronor, för 2019 till 481 miljoner kronor och för 2020 till 495 miljoner kronor.

5.3.1 Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen

Strategin jämställdhetsintegrering genomförs på såväl nationell och regional som lokal nivå för att nå det jämställdhetspolitiska målet.

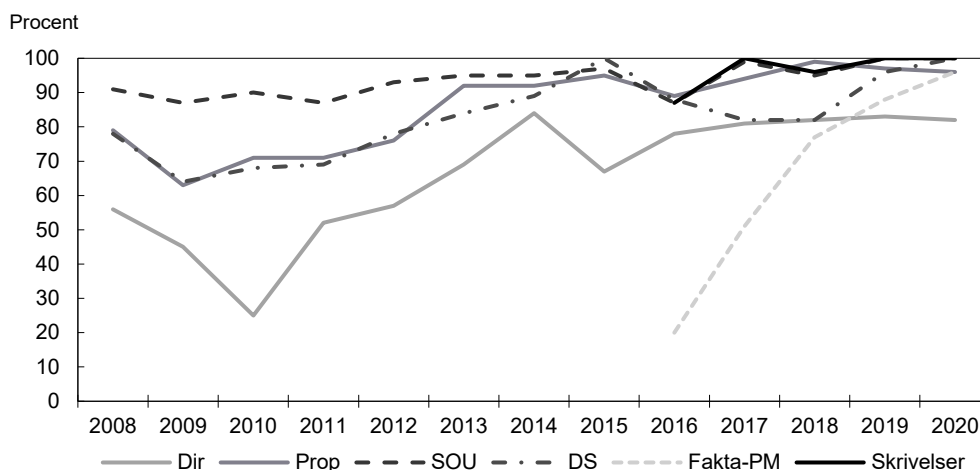
Jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet fortsätter att utvecklas

Regeringens beslut om jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet för åren 2016–2020 (S2016/04472) slår fast att jämställdhetsintegrering omfattar allt arbete i Regerings-

kansliet och pekar särskilt ut fyra centrala processer: lagstiftningsprocessen, EU-ärenden, myndighetsstyrning och budgetprocessen. Beslutet förlängdes (A2020/02448, FA2020/01294) och gällde fram till juni 2021 då ett nytt beslut fattades för perioden 2021–2025 (A2021/01442). Statistiska centralbyråns (SCB) kvantitativa uppföljning av Regeringskansliets arbete med jämställdhetsintegrering under 2020 visar att resultatet i stora delar är likvärdigt med 2019 samt ligger på en stabil och relativt hög nivå (A2021/00974).

Som går att utläsa av diagram 5.1 är utvecklingen fortsatt positiv när det gäller jämställdhetsintegreringen i lagstiftningsprocessen och i EU-arbetet.

Diagram 5.1 Jämställdhetsintegrerade produkter

Anm.: Diagrammet redovisar jämställdhetsintegrerade produkter inom lagstiftningsprocessen och EU-arbetet. Procenttalen är räknade som en andel av det totala antalet publikationer inom resp. område där skrivningar om jämställdhet är relevant att redovisa.

Anm.: På grund av ändrade riktlinjer är resultaten från och med 2016 ej direkt jämförbara med tidigare år.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Jämställdhetsbudgetering

Jämställdhetsbudgetering är en tillämpning av jämställdhetsintegrering i budgetprocessen vilket innebär att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser i budgeten i största möjliga mån ska främja jämställdhet. Arbetet för jämställdhet i budgetprocessen ska gälla hela vägen från förslag tillgenomförande. I budgetpropositionen ska den individbaserade statistiken ha kön som övergripande indelningsgrund och vara kommenterad efter kön. SCB:s uppföljning visar att 69 procent av tabeller och diagram i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) uppfyller detta krav, vilket är samma nivå som förra året (A2021/00974).

Jämställdhetsintegrering i myndigheter fortsätter att utvecklas

SCB:s uppföljning visar att andelen regleringsbrev med skrivningar om jämställdhet har ökat, från 54 procent 2019 till 62 procent 2020. Andelen av myndigheternas instruktioner med skrivningar om jämställdhet har också ökat, från 53 procent 2019 till 57 procent 2020.

Jämställdhetsintegrering i myndigheter bidrar till uppfyllelsen av de jämställdhetspolitiska målen

Regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) fortsätter och omfattar 53 statliga myndigheter samt Folkbildningsrådet perioden 2020–2025. Myndigheterna ska inte bara stärka jämställdhetsintegrering och åtgärda jämställdhetsproblem i den egna verksamheten. Myndigheterna ska också, i samverkan med relevanta samhällsaktörer, bidra till att öka jämställdheten i samhället.

Jämställdhetsmyndigheten har sedan 2018 haft i uppdrag att stödja myndigheterna i arbetet, ett uppdrag som fortsätter 2020–2025. Jämställdhetsmyndigheten ska vid behov prioritera de stödinsatser och de verksamheter som bedöms ha störst möjlighet att bidra till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen (A2020/02041).

Jämställdhetsmyndighetens åtgärdsrapport 2021 visar en positiv utveckling bland JiM-myndigheterna som redovisar något fler resultat jämfört med tidigare. En stor del av arbetet består dock av internt utvecklingsarbete och kopplingen till de jämställdhetspolitiska målen kan stärkas. Rapporten visar också att det sker ett skifte bland JiM-myndigheterna. Nya myndigheter har under året påbörjat planeringen av arbetet med jämställdhetsintegrering, men före detta JiM-myndigheter redovisar något färre aktiviteter och insatser jämfört med tidigare. Jämställdhetsmyndighetens bedömning är att uppföljning av myndigheternas arbete bör ske över en längre tid för att säkerställa att jämställdhetsintegreringsarbetet leder till varaktiga förändringar (A2021/00973).

Statskontorets utvärdering av JiM-programmet 2019 visar att myndigheterna har genomfört ett omfattande arbete och nått flera resultat med stor potential att bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen (A2019/00496). Statskontoret identifierade även brister, t.ex. att vissa resultat har svag koppling till faktiska jämställdhetsproblem i verksamheten eller i samhället. Som en följd av Statskontorets utvärdering gav regeringen Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att i nära samarbete med ett antal andra myndigheter ta fram och sprida ett nytt arbetssätt baserat på erfarenhetsutbyte och lärande. Uppdraget syftar till att påskynda arbetet med jämställdhetsintegrering i staten för att nå de jämställdhetspolitiska målen. Ett urval myndigheter, som enligt regeringen har arbetat framgångsrikt med jämställdhetsintegrering, har utifrån sina erfarenheter tagit fram denna nya modell (JiM+) för erfarenhetsutbyte och lärande kring jämställdhetsintegrering och jämställdhetsbudgetering (A2020/00442). Modellen ska även bidra till att sprida resultat, erfarenheter och lärande exempel mellan myndigheter.

Ökad jämställdhet till följd av uppdrag om jämställdhetsintegrering vid universitet och högskolor

Jämställdhetsmyndigheten har sedan 2018 även haft i uppdrag att stödja universitet och högskolor i arbetet med jämställdhetsintegrering i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsmyndighetens redovisning av uppdraget för 2020 visar att lärosätena framför allt har nått resultat när det gäller förändrade arbetssätt för att bredda rekryteringen och främja en jämställd karriärutveckling. Jämställdhetsmyndigheten gör dock bedömningen att effekterna av covid-19-pandemin har påverkat lärosätenas arbete på ett betydande sätt och att arbetet därför tappade fart under 2020.

Könsuppdelad statistik i myndigheternas årsredovisning – ett utvecklingsområde

I förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB) finns krav på att myndigheter som redovisar individbaserad statistik ska göra detta uppdelat på kön med en analys.

Delrapporten från Kommissionen för jämställda livsinkomster (A 2020:01) med en kartläggning av sex JiM-myndigheters årsredovisningar (Komm2021/00077/A 2020:01) visade att dessa myndigheters statistik var bristfällig då den inte var redovisad könsuppdelad och att det ofta saknas analyser av de könsskillnader som har identifierats. Vidare visade kartläggningen att fler variabler skulle behöva inkorporeras för att få mer kvalitativa jämställdhetsanalyser. Kommissionen konstaterade också att diskussioner om hur verksamheterna har bidragit till de jämställdhetspolitiska målen tenderar att ges litet utrymme i årsredovisningarna. Kommissionen lyfte i sin delrapport att

regeringens uppföljning av att myndigheterna följer regelverken kan behöva förstärkas och förtydligas.

Jämställdhetsarbete på lokal och regional nivå

Sedan januari 2018 ingår och finansierar regeringen en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för att stärka jämställdhetsarbetet på lokal och regional nivå 2018–2020 (S2018/00440). Särskilt prioriterat under programperioden har varit kvinnofridsarbetet i kommuner och regioner utifrån målsättningen i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Överenskommelsen har hittills framför allt resulterat i att kommuner och regioner har fått bättre förutsättningar för sitt jämställdhets- och kvinnofridsarbete. Tillskottet av resurser har möjliggjort en betydande förstärkning av stödet till jämställdhetsintegrering och har bidragit till utveckling av kvinnofridsarbetet. Ett konkret exempel är stödet till regionala stöd- och samverkansstrukturer som fortsatt har öppnat nya möjligheter för lokal och regional samverkan med länsstyrelsernas utvecklingsledare på kvinnofridsområdet. Ett annat exempel är satsningen på modellkommuner och modellregioner i vilka de deltagande organisationerna kan visa resultat i sina system för ledning och styrning (A2021/00803).

Länsstyrelserna har utvecklat det regionala stödet till jämställdhetsintegrering

Länsstyrelsernas arbete med att förankra länsstrategierna för jämställdhetsintegrering (S2016/07873) har fortsatt att utvecklas under 2020, exempelvis genom att fler aktörer har anslutit sig till nätverk och regionala råd jämfört med tidigare år. Länsstyrelserna ger stöd för den regionala utvecklingen av jämställdhetsintegrering genom nätverk, utbildningar och samarbeten. Flera länsstyrelser arbetar aktivt med könsuppdelad statistik och att göra analyser utifrån den, samtidigt som ett länsstyrelsegemensamt arbete med att utveckla registreringen av könsuppdelad statistik pågår. Flera länsstyrelser vittnar om att jämställdhetsarbetet delvis har försenats eller nedprioriterats till följd av pandemin men många integrerar jämställdhetsperspektiv i krisarbetet.

5.3.2 Jämn fördelning av makt och inflytande

Politiskt beslutsfattande

Resultat för politiskt beslutsfattande uppdateras efter valen 2022 (riksdag, kommun och region) och 2024 (Europaparlamentet).

Utvecklingen bland kvinnor och män i styrelser och ledning

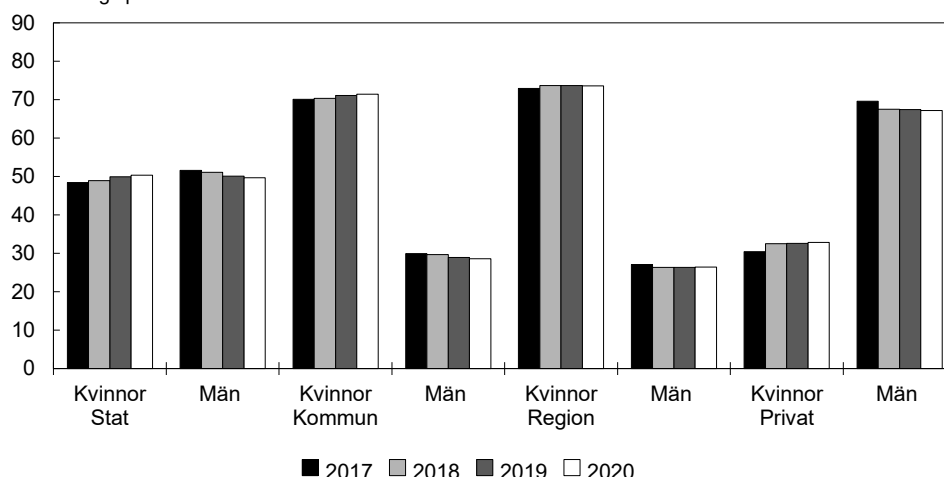
Den 1 maj 2021 utgjorde kvinnor 47 procent och män 53 procent i styrelserna för de av staten hel- och delägda företagen. Könsfördelningen ligger inom intervallet för målet 40–60 procent. Könsfördelningen bland styrelsernas ordförande var 51 procent kvinnor och 49 procent män. Bland verkställande direktörer var 49 procent kvinnor och 51 procent män 2020. I 40 av de 41 företag med statligt ägande som ingår i statistiken uppnåddes en jämn könsfördelning i företagens styrelser.

Könsfördelningen i statliga myndigheters styrelser och insynsråd följs upp vartannat år. Enligt den senaste uppföljningen, som avsåg 2019 och som redovisades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21 utg.omr. 13, bet. 2020/21:AU1, rskr. 137), var målet om en jämn könsfördelning med lika många kvinnor som män uppnått.

Könsfördelningen bland chefer var i princip jämn inom staten med 50,3 procent kvinnor och 49,7 procent män 2020 (se diagram 5.2). Inom kommuner, regioner och privat sektor är könsfördelningen ojämn. Kvinnor dominerar bland cheferna inom kommuner och regioner, medan män dominerar bland cheferna inom privat sektor.

Diagram 5.2 Chefer i offentlig och privat sektor, 18–66 år

Könsfördelning i procent

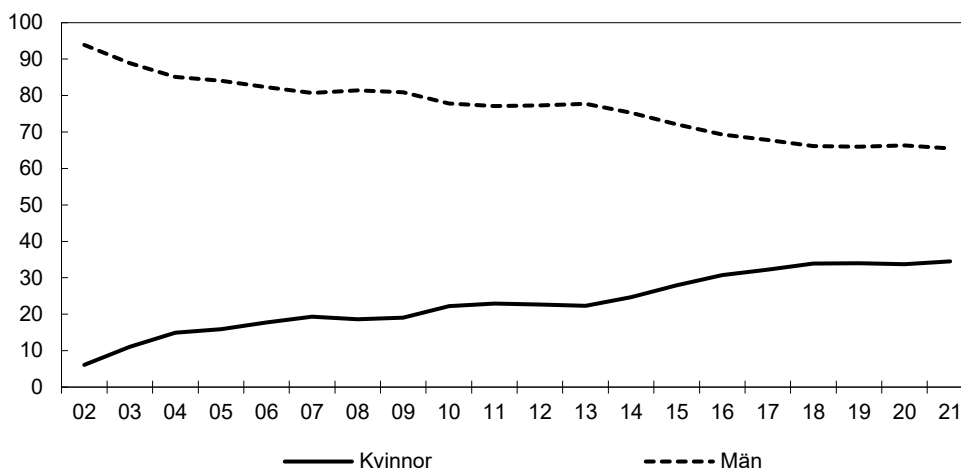

Källa: Statistiska centralbyrån.

Enligt Andra AP-fondens kvinnoindex för 2021 var andelen kvinnor i börsföretagens styrelser 35 procent och andelen män 65 procent 2021 (se diagram 5.3). Andelen kvinnor som var styrelseordförande var 9 procent och andelen män 91 procent. Bland börsföretagens verkställande direktörer var knappt 13 procent kvinnor och 87 procent män.

Diagram 5.3 Andel styrelseledamöter i börsbolag

Procent

Källa: Andra AP-fondens kvinnoindex.

Hot och hat mot förtroendevalda och journalister skiljer sig åt mellan kvinnor och män

Hot och hat mot förtroendevalda drabbar både kvinnor och män men utsattheten skiljer sig åt. I Brottförebyggande rådets (Brå) rapport Politikernas trygghetsundersökning (PTU) 2019 (Ku2019/01876) uppger en större andel kvinnor än män att de påverkas mer av utsattheten och oron för att utsättas och att den vanligaste konsekvensen av utsattheten är att de undvikit att engagera eller uttala sig i en specifik fråga. Det är något vanligare att kvinnor utsätts för hot och påhopp via sociala medier, och det är även en större andel kvinnor som upplevde angrepp av sexuell karaktär vid den senaste händelsen, jämfört med andelen män. Män utsätts i något större utsträckning för våld, skadegörelse och stöld än kvinnor. Det är också vanligare att kvinnor är oroliga för att de själva eller någon anhörig ska utsättas för brott eller andra liknande

obehagliga händelser på grund av deras politiska förtroendeuppdrag. Detta blir särskilt tydligt bland kvinnor som själva utsattes under 2018, där oron ökat successivt för varje år som undersökningen har genomförts. Bland förtroendevalda är särskilt unga kvinnor utsatta och de lämnar politiken i förväg i större utsträckning än unga män (SCB statistik). Den senaste undersökningen från Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet (2019) visar att hot om sexuellt våld i princip endast drabbar kvinnliga journalister. Inom ramen för regeringens handlingsplan Till det fria ordets försvar (Ku2017/02388) genomförs insatser mot hot och hat mot bl.a. förtroendevalda och journalister. För redovisning av insatser för att värna det demokratiska samtalet från hot och hat se utgiftsområde 1 avsnitt 10.

Statligt stöd till jämställdhetsprojekt och kvinnors organisering

Under 2020 fördelade Jämställdhetsmyndigheten knappt sju miljoner kronor enligt förordningen (2006:390) om statsbidrag till jämställdhetsprojekt. Två av de nio beviljade projekten syftar till att främja ekonomisk jämställdhet för kvinnor med funktionsnedsättning, och flera syftar till att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck – bl.a. ett projekt som arbetar med attitydförändringar för att stoppa kvinnlig könsstympning.

För att främja kvinnors organisering, kvinnors deltagande i den demokratiska processen och samhällslivet samt för att kvinnor ska bevaka och driva sina rättigheter och krav fördelade Jämställdhetsmyndigheten 28 miljoner kronor under 2020 enligt förordningen (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering. År 2020 beviljades 75 organisationer bidrag vilket är färre än 2019. Samtidigt har fler organisationer sökt bidrag 2020 jämfört med 2019. Exempelvis har organisationer som arbetar med kvinnors hälsa, unga kvinnor och ledarskap, ekonomisk jämställdhet, minoriteter, demokrati- och fredsfrågor och idrott beviljats bidrag.

5.3.3 Ekonomisk jämställdhet

Kvinnors lön och disponibla inkomst är lägre än mäns

Skillnaderna mellan de genomsnittliga lönerna för kvinnor och män har minskat över tid, men det kvarstår alltjämt en löneskillnad. År 2020 var den genomsnittliga månadslönen för kvinnor (20–64 år) 34 200 kronor, vilket är 90,2 procent av männens lön. Löneskillnaden mellan kvinnor och män var alltså 9,8 procent. Det är en minskning med 0,1 procentenheter jämfört med föregående år. Jämförelser med 2019 bör dock göras med stor försiktighet. Den uppskjutna avtalsrörelsen 2020 innebar att lönerevisioner försenades och i många fall inte var färdigställda när statistikinsamlingen gjordes. De genomsnittliga lönenivåerna kan också ha påverkats av sammansättningsförändringar bland löntagarna till följd av pandemins effekter på arbetsmarknaden samt förekomsten av korttidsarbete.

Efter s.k. standardvägning, vilket innebär att hänsyn tas till att kvinnor och män bl.a. arbetar inom olika yrken och sektorer, har olika utbildningsnivå, olika arbetstid och olika ålder, var den oförklarade löneskillnaden 4,4 procent för hela arbetsmarknaden 2019 (se utg.omr. 14 avsnitt 5). När det gäller löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten, se även utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt 4.

De könsskillnader som finns på arbetsmarknaden i form av löner, befattningar, uttag av föräldraledighet och arbetstid leder till att kvinnor i genomsnitt har betydligt lägre lön- och företagarincome än män. Skatter och transfereringar bidrar dock till att jämna ut den totala inkomstskillnaden. År 2019 motsvarade den individuella disponibla inkomsten för kvinnor (20–64 år) 80 procent av mäns, och denna relation har varit relativt stabil sedan mitten av 1990-talet. Mättet individuell disponibel inkomst

återspeglar inte enbart effekter av löne- och företagarincome, skatter och transfereringar. Löne- och företagarincome påverkas i sin tur av skillnader i arbetsmarknadsdeltagande, arbetstid, sjukfrånvaro, föräldraledighet osv. Skillnaderna i inkomst i förvärvsaktiv ålder leder också till inkomstskillnader efter pensioneringen eftersom arbetsinkomsten ligger till grund för ålderspensionen. Kvinnors inkomstrelaterade allmänna pension, som tjänas in genom arbete, uppgick 2019 till 74 procent av mäns (se bilaga 3 till denna proposition, Ekonomisk jämställdhet).

Kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är lägre än männens

Sysselsättningsgraden (andel sysselsatta av befolkningen 20–64 år) 2020 var 78 procent för kvinnor och 83 procent för män. Det är en minskning med drygt en procentenhet för såväl kvinnor som män jämfört med 2019. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor var 62 procent och bland män 73 procent 2020 (se avsnitt 3, Nyanlända invandrars etablering). Sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor i Sverige är högre än genomsnittet för kvinnor i EU-27-men lägre än för både inrikes födda kvinnor och utrikes födda män. För utomeuropeiskt födda var sysselsättningsgraden under 2020, 53,6 procent för kvinnor och 59,9 procent för män.

Andelen företag som drevs av kvinnor var 28,6 procent 2018 och 29,3 procent 2019. Andelen utrikes födda kvinnor bland dessa var 18,5 procent 2018 och 18,7 procent 2019 (se utg.omr. 24, avsnitt 3.3.3).

Sämre förutsättningar på arbetsmarknaden för kvinnor med funktionsnedsättning

Både vad gäller inträde på arbetsmarknaden och arbetsvillkor har gruppen kvinnor med funktionsnedsättning, som innebär nedsatt arbetsförmåga, sämre förutsättningar till goda arbetsvillkor och delaktighet på arbetsmarknaden än motsvarande grupp män. I genomsnitt har kvinnorna lägre inkomster och sämre möjligheter till ekonomisk självständighet än männen. År 2018/19 var den ekonomiska standarden (hushållets disponibla inkomst med hänsyn taget till vilka som bor i hushållet) 238 000 kronor för personer med funktionsnedsättning och 278 000 kronor för den övriga befolkningen. Medan män generellt har något högre ekonomisk standard än kvinnor är skillnaderna mellan könen större i gruppen personer med funktionsnedsättning. För denna grupp uppgick den ekonomiska standarden till 251 000 kronor för män och 224 000 kronor för kvinnor (se Uppföljning av funktionshinderspolicen 2020 – del II (mfd.se) s. 27–29).

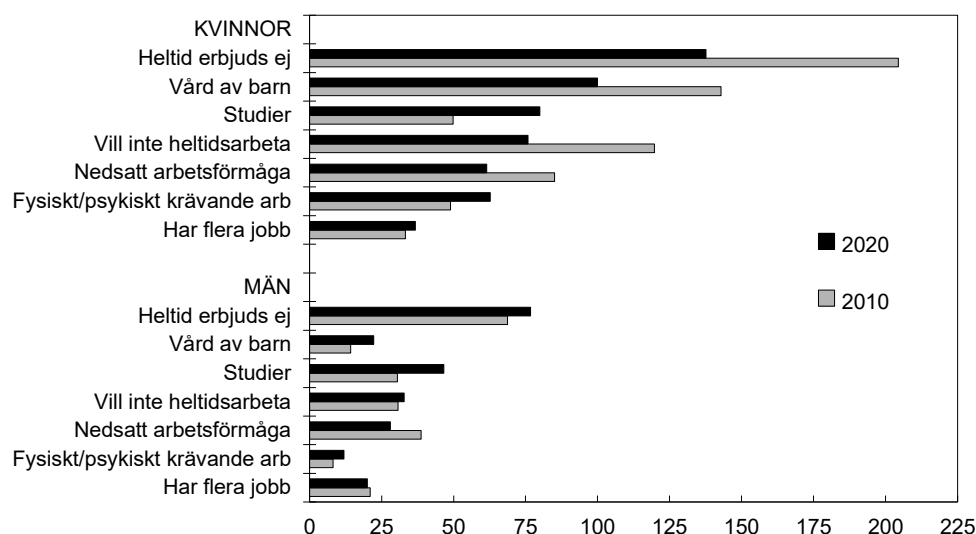
Fler kvinnor än män arbetar deltid

År 2020 arbetade närmare 26 procent av kvinnorna (20–64 år) deltid, jämfört med drygt 12 procent av männen. Under perioden 2010–2020 har andelen deltidssysselsatta kvinnor minskat med 8 procentenhet, medan andelen deltidssysselsatta män har ökat med drygt 1 procentenhet (se även utg.omr. 14, avsnitt 5.3.2). Utrikes och inrikes födda kvinnor arbetar deltid i ungefär lika stor utsträckning, och i större utsträckning än såväl utrikes som inrikes födda män.

Deltidsarbete är vanligast i åldersgruppen 20–24 år för såväl kvinnor (51 procent) som för män (32 procent). Den vanligaste orsaken till deltidarbete bland både kvinnor och män är att heltidsarbete saknas (se diagram 5.4). Vård av barn är den näst vanligaste orsaken till deltidarbete för kvinnor, medan studier är den näst vanligaste orsaken för män. Det är betydligt fler kvinnor än män som upplever att de inte orkar arbeta mer än deltid för att deras jobb är för fysiskt eller psykiskt krävande. Minskningen av antalet deltidarbetande kvinnor under det senaste decenniet har fått genomslag på de flesta skälen till deltidarbete, särskilt skälet ”vill inte heltidsarbeta”. Undantagen är ”studier” och ”har flera jobb” där antalet kvinnor har ökat. Bland män har deltidarbete ökat, från låga nivåer i samtliga åldersgrupper utom bland män som är mellan 55–64 år där nivån är relativt oförändrad.

Diagram 5.4 Antal kvinnor och män som arbetar deltid fördelat på skäl 2010 och 2020 (20–64 år)

Antal (1 000-tal)

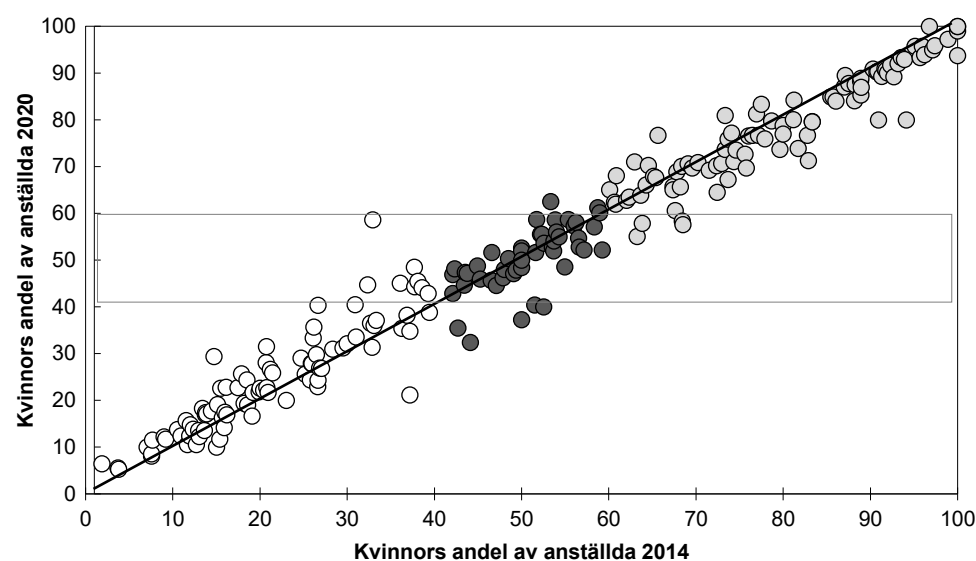
Källa: Statistiska centralbyrån.

Långsam minskning av könssegregeringen på arbetsmarknaden

Mellan 2014 och 2020 ökade andelen kvinnor i mansdominerade yrken medan den minskade något i kvinnodominerade yrken. Samtidigt har fler yrken under perioden blivit könsbalanserade (minst 40 procent av vardera kön. I diagram 5.5 framgår att andelen kvinnor i mansdominerade yrken var större 2020 än 2014 (de flesta vita punkterna är placerade ovanför den diagonala linjen) och att andelen kvinnor i kvinnodominerade yrken har minskat (flertalet ljusgrå punkter till höger i figuren är placerade nedanför den diagonala linjen). Andelen yrken som är könsbalanserade har dessutom ökat mellan 2014 och 2020 (flera vita och ljusgrå punkter är placerade i det horisontella fältet).

Diagram 5.5 Kvinnors andel av antal anställda i respektive yrke 2014 och 2020

Procent

Anm.: Cirka 150 yrken har exkluderats på grund av att det saknas uppgift om antal anställda kvinnor eller män för åren 2014 och 2020, alternativt att det är färre än 1 000 anställda i yrket. Vita prickar avser andel kvinnor i mansdominerade yrken; svarta prickar andel kvinnor i könsbalanserade yrken, och grå prickar andel kvinnor i kvinnodominerade yrken.

Källa: Statistiska centralbyrån, egna bearbetningar av lönestrukturstatistiken.

Yrkessegregeringen kan även mätas i form av ett segregeringsindex som har ett värde mellan 0 (fullständigt jämn könsfördelning) och 100 (alla kvinnor och män arbetar i helt olika yrken). Mellan 2005 och 2019 har indexet kontinuerligt minskat från 57,9 till 51,5, vilket indikerar att arbetsmarknaden under dessa år långsamt, men gradvis, har blivit mindre könssegregerad.

En kommission för jämställda livsinkomster

Kommissionen för jämställda livsinkomster lämnade i januari 2021 en delredovisning av uppdraget till regeringen. En kartläggning av hur stödåtgärder fördelas mellan kvinnor och män har genomförts, samt en översyn av myndigheters information och vägledning ur ett jämställdhetsperspektiv. Kommissionen har vidare genomfört en fördjupad granskning av sex myndigheter med många medborgarkontakter och vars verksamhet omfattar stöd till medborgare som har påverkan på individers livsinkomster. Granskningen visar bl.a. att det råder en diskrepans i fördelningen av stödåtgärder mellan kvinnor och män vid flera av myndigheterna. I fråga om myndigheters information och vägledning med fokus på jämställdhet, redovisar kommissionens granskning varierande resultat. Myndigheter med konkreta regeringsuppdrag i fråga om jämställdhetsintegrering, tenderar att i större utsträckning än andra myndigheter, ge tydlig information till samhällsmedborgare om vilka ekonomiska effekter olika val kan innebära. Kommissionen bedömer att en utvecklingspotential råder kring detta område, även om vissa myndigheter har åstadkommit mer än andra i frågan. Kommissionen ska slutredovisa sitt uppdrag senast i februari 2022.

5.3.4 Jämställd utbildning

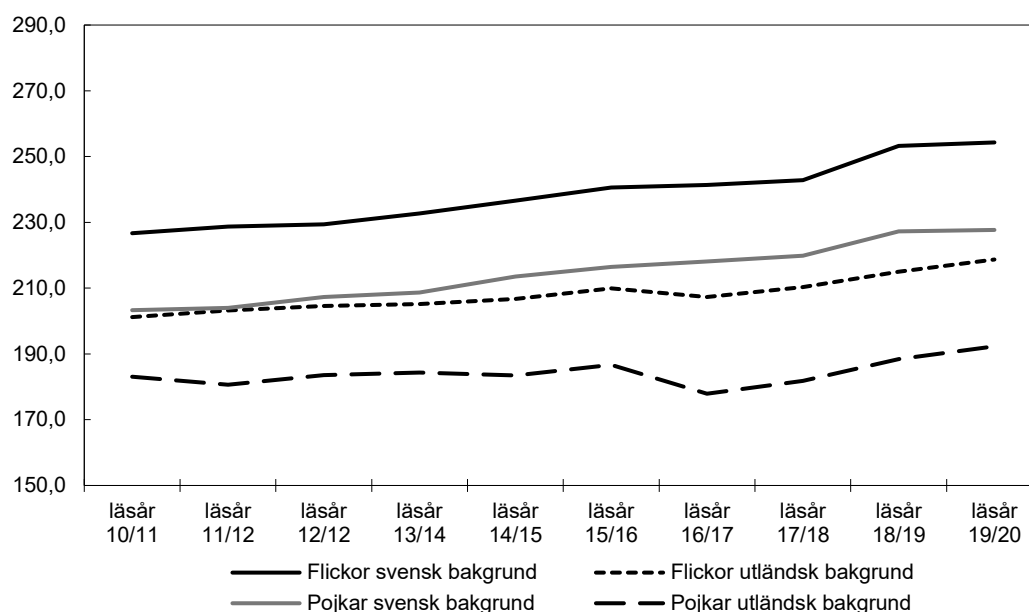
Målet om jämställd utbildning omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning och yrkeshögskola. Även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet omfattas, t.ex. i folkhögskola och studieförbund.

Stora skillnader i meritvärde i årskurs 9

Skillnaden i genomsnittligt meritvärde mellan flickor och pojkar är oförändrad jämfört med föregående år. Läsåret 2019/20 hade flickor 245 poäng och pojkar 218 poäng i genomsnittligt meritvärde i årskurs 9, vilket är en skillnad på 12 procent. Mellan flickor och pojkar med svensk bakgrund har skillnaden i genomsnittligt meritvärde ökat något jämfört med föregående år och uppgick läsåret 2019/20 till 12 procent. Det motsvarar ett meritvärde på 254 poäng för flickorna och 228 poäng för pojkarna. Flickor med utländsk bakgrund hade 14 procent högre meritvärde än pojkar med utländsk bakgrund, vilket motsvarar 219 poäng för flickorna och 192 poäng för pojkarna. Med utländsk bakgrund avses här utrikes födda elever samt elever födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar. De viktigaste faktorerna för skillnader i skolresultat är socioekonomisk bakgrund och föräldrars utbildningsnivå, men även när hänsyn tas till dessa faktorer kvarstår könsskillnader i studieresultat.

Diagram 5.6 Genomsnittligt meritvärde årskurs 9

Meritvärde

Anm.: I diagrammet visas det genomsnittliga meritvärdet beräknat på 17 ämnen.

Anm.: Utländsk bakgrund inkluderar elever som är utrikes födda samt elever födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

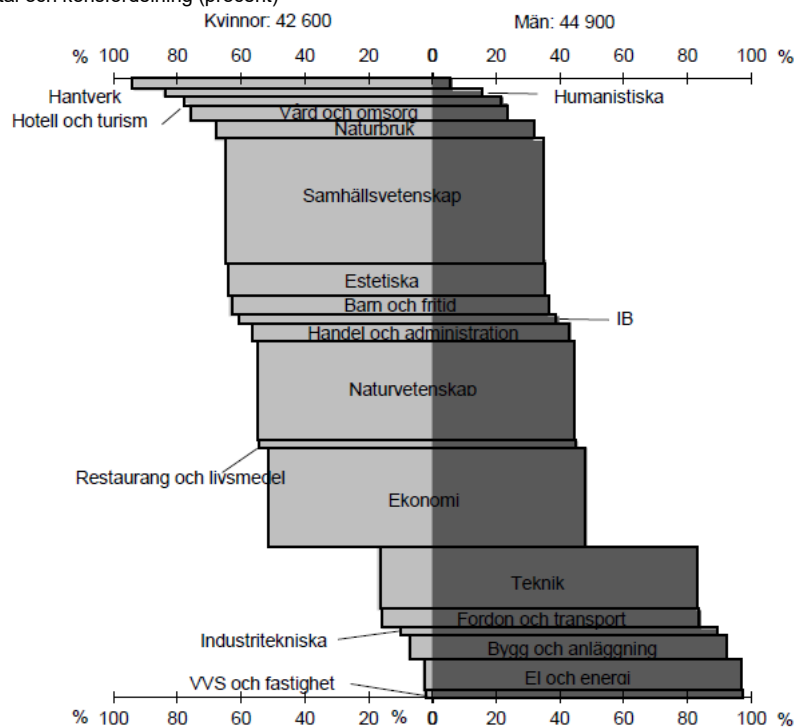
Källa: Statens skolverk.

Könsskillnader i studieval minskar långsamt

Det är fortsatt stora skillnader mellan flickors och pojkars val av gymnasieutbildning. Läsåret 2019/20 var 52,5 procent kvinnor och 47,5 procent män på gymnasieskolans högskoleförberedande program. På yrkesprogrammen var 39 procent kvinnor och 61 procent män. Av de 19 gymnasieprogrammen hade 5 en jämn könsfördelning bland avgångna elever 2020 (dessa hade en könsfördelning inom intervallet 40–60 procent). Skillnaden i könsfördelning är särskilt stor mellan olika yrkesprogram. De senaste åren har det synts en försiktig utveckling mot att några av de traditionellt kvinnodominerade yrkesprogrammen har fått en jämnare könsfördelning. Det gäller bl.a. vård och omsorg där andelen män har ökat från 18 procent 2019 till 24 procent 2020. Valet av gymnasieutbildning påverkar fortsatta utbildningsval och även inom eftergymnasial utbildning finns inriktningar som är kraftigt kvinno- respektive mansdominerade. Att kvinnor och män väljer olika utbildningar leder således till en könssegregerad arbetsmarknad.

Diagram 5.7 Avgångna elever från gymnasieskolan efter program 2019/20

Antal och könsfördelning (procent)

Källa: Statens skolverk.

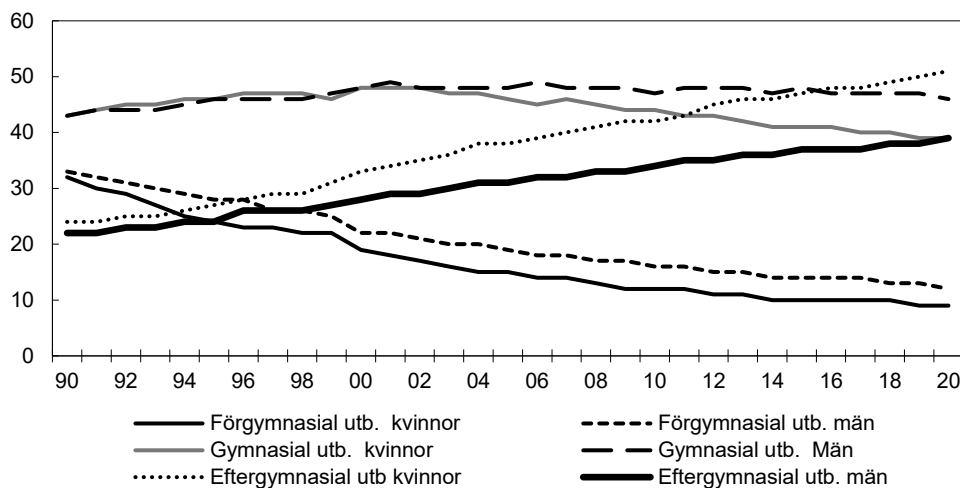
Skillnaderna mellan kvinnors och mäns utbildningsnivå fortsätter att öka

År 2020 hade 51 procent av kvinnorna och 39 procent av männen i åldern 25–64 år en eftergymnasial utbildning. Tio år tidigare var förhållandet 42 respektive 34 procent. I åldern 25–34 år är skillnaderna mellan könen när det gäller utbildningsnivå än större. Omkring 54 procent av kvinnorna i denna åldersgrupp hade en eftergymnasial utbildning. Bland män var andelen 38 procent.

Ett av skälen till att fler kvinnor väljer att gå vidare till högre utbildning är att kvinnor i genomsnitt har bättre betyg än män och i större utsträckning väljer högskoleförberedande program i gymnasieskolan. Ett annat skäl är att det ställs högre krav på utbildning inom kvinnligt dominerade sektorer, t.ex. inom hälso- och sjukvården och utbildningssektorn.

Diagram 5.8 Utbildningsnivå för kvinnor och män i åldern 25–64 år

Procent

Källa: Statistiska centralbyrån.

Fler kvinnor studerar på och examineras från högskolan

Könsfördelningen bland antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå 2020 var 63 procent kvinnor och 37 procent män. Skillnaden mellan könen har ökat jämfört med föregående år då andelen kvinnor var 61 procent och andelen män 39 procent. Vid tidpunkten för examen var övervikten ytterligare högre för kvinnor med en fördelning på 64 procent kvinnor respektive 36 procent män 2020. Personer med svensk och utländsk bakgrund påbörjar högskolestudier i ungefär samma utsträckning och kvinnor är i majoritet i båda grupperna.

Kvinnor är sedan 2019 i majoritet bland doktorandnybörjare. Bland de doktorander som påbörjade sin utbildning 2020 var 51 procent kvinnor och 49 procent män. Aldern på doktoranderna skiljer sig åt efter kön. Jämfört med kvinnor väljer män i större utsträckning att doktorera tidigare, medan kvinnor i större utsträckning återkommer till forskningen då de är över 40 år. Även när det gäller andelen kvinnor och män som avlägger doktorsexamen är fördelningen jämn, 46 procent respektive 54 procent 2020. För licentiatexamina ser fördelningen dock annorlunda ut. Där var andelen kvinnor som tog ut examina 39 procent jämfört med 61 procent män 2020. Detta könsmonster kan bl.a. förklaras av att hälften av alla licentiatexamina avläggs inom ämnesområdet teknik där könsfördelningen är som mest ojämn, sett till antalet utfärdade doktors- och licentiatexamina.

Regeringen har satt upp särskilda rekryteringsmål för professorer vid universitet och högskolor. Målet är att det ska vara jämn fördelning mellan kvinnor och män bland nyrekryterade professorer 2030. År 2020 var 31 procent av professorerna kvinnor och 69 procent män. Universitetskanslersämbetets uppföljning av rekryteringsmålen för perioden 2017–2019 visar att det inte har skett någon ökning av andelen kvinnor bland nyrekryterade professorer. I alla ämnen förutom medicin och hälsovetenskap har andelen i stället minskat (se även utg.omr. 16 avsnitt 7.4).

Alla statliga myndigheter som finansierar forskning och utveckling för minst 100 miljoner kronor årligen har i uppgift enligt sin instruktion att integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter och att främja jämställdhet mellan kvinnor och män vid fördelningen av forskningsmedel. De största forskningsfinansiärerna ska även verka för att ett köns- och genusperspektiv inkluderas i den forskning som myndigheten finansierar, när det är tillämpligt. Enligt Vetenskapsrådet är beviljandegraden relativt jämn mellan könen och har varit stabilt jämn under de senaste åren (se även utg.omr. 16 avsnitt 7.3.2).

Fler kvinnor deltar i folkhögskolornas och studieförbundens verksamhet

Delmålet om jämställd utbildning omfattar även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet. I såväl folkhögskolans allmänna kurs (som motsvarar utbildning inom grundskolan eller gymnasieskolan) som dess särskilda kurs (som bl.a. består av yrkesinriktade utbildningar) är andelen kvinnor större än andelen män. År 2020 var 55 procent kvinnor och 45 procent män bland deltagarna i allmän kurs. Inom särskild kurs var 68 procent kvinnor och 32 procent män. Av studieförbundens studiecirkeldeltagare var 62 procent kvinnor och 38 procent män 2020, vilket är oförändrat sedan 2019.

Åren 2018–2020 fördelade Folkbildningsrådet särskilda medel till studieförbunden för uppsökande och motiverande insatser riktade till utrikes födda kvinnor. Under 2020 nådde insatsen drygt 7 000 kvinnor i 147 kommuner. Folkbildningsrådet fördelar även särskilda medel för insatsen Svenska för föräldralediga som framför allt riktar sig till utrikes födda kvinnor med barn som har svaga kunskaper i det svenska språket. Under

2020 deltog 1 100 personer i 61 kommuner i insatsen, varav 93 procent var kvinnor och 7 procent var män.

5.3.5 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Fördelningen av obetalt hushållsarbete är ojäm

Kvinnor utför i genomsnitt betydligt mer hushållsarbete än män. Tidsanvändningsstudier visar dock att hushållsarbetet har blivit jämnare fördelat mellan könen sedan undersökningen startade, främst som ett resultat av att kvinnor har minskat tiden för hushållsarbete (Tidsanvändningsundersökningen, SCB, 1990, 2000/01 och 2010/11). Under 2021 har SCB regeringens uppdrag att genomföra undersökningen. Den vikande svarsfrekvensen för så omfattande undersökningar har dock motiverat ett förändrat upplägg av undersökningen (A2019/01121).

Även flickors och pojkars hushållsarbete följer könsstereotypa mönster. Det är fler flickor än pojkar som städar sitt rum minst en gång i veckan och hjälper till att laga mat en gång i veckan och fler pojkar än flickor som hjälper till med utomhusarbete minst en gång i veckan (statistik från Barn-ULF, SCB, från åren 2014–2019).

Fördelningen av betald och obetald föräldraledighet är ojäm

Kvinnor har sedan föräldrapenningen infördes 1974 tagit ut majoriteten av föräldrapenningdagarna. Under 2020 tog män ut 30 procent av samtliga utbetalade dagar vilket i stort sett är oförändrat jämfört med 2019. Män tar dock ut en allt större andel av föräldrapenningen och ökningen den senaste tioårsperioden har varit stadig men långsam. Regeringens införande av den tredje reserverade månaden som innebär att 90 dagar med föräldrapenning på sjukpenningnivå inte går att överlåta till den andre föräldern bidrog till en mer jämställd fördelning av föräldrapenning. Andelen föräldrapar som delar föräldrapenningen jämställt (40/60) under barnets två första levnadsår har ökat över tid (se vidare utg.omr. 12 avsnitt 3.6.4).

En annan åtgärd som regeringen har genomfört för att komma till rätta med den ojämna fördelningen av föräldrapenning, utöver förändring av lagstiftningen, har handlat om Försäkringskassans uppdrag att verka för ett mer jämställt uttag av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Under 2020 har myndigheten tvingats begränsa insatserna till följd av pandemin men har genomfört kampanjer via webben och sociala medier samt även riktade insatser till småföretagare (Försäkringskassans årsredovisning 2020).

Uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av barn är ojämnt fördelat

Uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn (vab) är mer jämnt fördelat mellan könen (60–40) än uttaget av föräldrapenning (70–30). Under 2020 tog män ut 39,4 procent av dagarna och kvinnor 60,6 procent, vilket var en något mer jämn fördelning än under 2019. Småbarnsföräldrar påverkas exempelvis av ekonomiska incitament och av könsnormer när de väljer vem som ska vara hemma med ett sjukt barn. Regeringen har tillsatt en utredning som bl.a. kommer att ge förslag om hur tillfällig föräldrapenning för vård av barn kan fördelas mer jämställt mellan män och kvinnor. VAB-utredningens (S 2020:14) slutbetänkande kommer enligt direktivet den 31 maj 2022.

Under 2020 var uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av barn rekordhög på grund av pandemin. Antalet utbetalade nettodagar under 2020 var 25 procent högre än vad som var fallet 2019. Den ojämna fördelningen kvarstår huvudsakligen även under pandemin.

Kvinnor är sammantaget frånvarande från arbetsmarknaden under längre tid än vad män är på grund av att kvinnor tar ut majoriteten av föräldrapenning, föräldraledighet och tillfällig föräldrapenning. För mer information om fördelningen av tillfällig föräldrapenning, se utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn avsnitt 3.6.4.

Betydligt fler av de deltidssarbetande kvinnorna än de deltidssarbetande männen uppger att ansvar för vård av barn var orsak till deltidssarbete, se vidare diagram 5.4.

Omsorg av äldre och personer med funktionsnedsättning

Flera studier har visat att omsorgsarbetet om äldre och personer med funktionsnedsättning är relativt jämnt fördelat mellan kvinnor och män. Kvinnor står dock oftare för personlig omvårdnad, medan män generellt sett oftare ger stöd av mer praktisk natur, enligt Socialstyrelsen 2020. När omsorgsbehovet ökar tycks den jämna fördelningen minska, åtminstone när det kommer till tiden som den anhöriga lägger ner på omsorgsarbete. I den grupp anhöriga, mellan 45–66 år, som ger daglig omsorg till en anhörig lägger kvinnor ner 19 timmar i veckan medan männen lägger ner knappt 13 timmar. Denna grupp som ger daglig omsorg, framför allt till sina äldre föräldrar, utgör 6 procent av kvinnorna och 4 procent av männen i åldern 45–66 år (Jämställdhetsmyndigheten, 2021:14).

Det obetalda omsorgsarbetet om äldre och personer med funktionsnedsättning påverkar även den anhöriges hälsa, sociala liv och ekonomi. Det generella mönstret är att de negativa effekterna av omsorgsarbetet ökar då arbetsinsatsen ökar. Eftersom kvinnors omsorgsinsats ökar mer än mäns när omsorgsbehovet ökar har omsorgsarbetet en större negativ påverkan på dem. Kvinnor upplever en högre påverkan på hälsan, framför allt den psykiska påfrestningen, samt till viss del på ekonomin. Fem procent av de kvinnliga omsorgsgivarna i åldern 45–66 år har sjukskrivit sig i samband med omsorgsarbetet. Motsvarande siffra för män är 2 procent och bland dem som ger daglig hjälp är andelarna 17 respektive 6 procent. (Jämställdhetsmyndigheten, 2021:14).

5.3.6 Jämställd hälsa

Regeringens åtgärder för en jämlik och jämställd hälsa, hälso- och sjukvård och åtgärder som specifikt rör kvinnors hälsa, exempelvis förlossningsvård, redovisas i utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av delmålet om jämställd hälsa (Psykisk ohälsa och andra aspekter av hälsa, Jämställdhetsmyndigheten 2021:2) redovisar olika fördjupningsområden som bl.a. behandlar olika aspekter av den psykiska ohälsan, maskulinitet och ohälsa, samt hälsa hos kvinnor med funktionsnedsättning.

I regeringens överenskommelse med SKR om jämställdhet och kvinnofrid 2018–2020 har delmålet om jämställd hälsa varit ett prioriterat område. Överenskommelsen har bl.a. resulterat i att SKR har kunnat stärka arbetet för att det gemensamma nationella systemet för kunskapsstyrning i hälso- och sjukvården ska omfatta köns- och genusrelaterade frågor i samband med patientsäkerhet, vårdkvalitet, tillgänglighet och bemötande. Checklistor för jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv inom de nationella programområdenas verksamhetsområden har tagits fram. Under 2020 har SKR även initierat en insats om jämställdhet i äldreomsorgen. Syftet var att öka kunskapen och sprida lärande exempel.

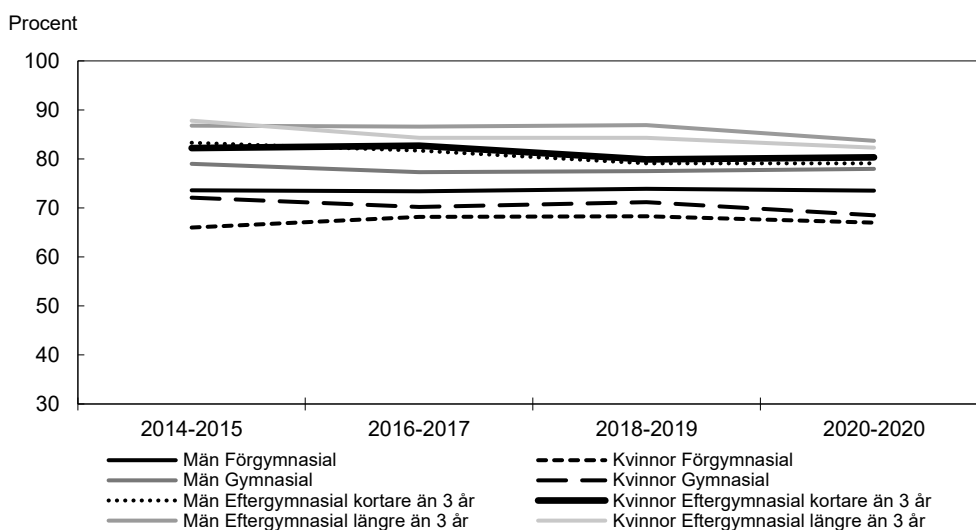
Vissa grupper av kvinnor skattar sin hälsa som sämre

SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden (ULF/SILC 2020) visar att det är relativt små skillnader mellan hur många kvinnor respektive män som uppger att de har en god hälsa. Det är dock genomgående en något större andel män än kvinnor som uppger att de har en god hälsa, i alla åldrar utom 65–74 år. Störst skillnad är det i åldern 75–84 år, då uppger 55,3 procent av kvinnorna och 64,1 procent av männen att de har en god hälsa. Bland personer med eftergymnasial utbildning skattar ca 80 procent av såväl kvinnor som män sin hälsa som god. Bland personer med gymnasial utbildning är det större könsskillnader, där skattar 68,5 procent av kvinnorna och 78,0 procent av männen sin hälsa som god. Bland kvinnor med endast förgymnasial utbildning är det 67,0 procent som skattar sin hälsa som god, jämfört med 73,5 procent bland männen. Bland personer med endast förgymnasial eller gymnasial utbildning är alltså skillnaderna mellan könen större än skillnaderna mellan utbildningsnivåer. Uppdelat på utbildningsnivåer är kvinnor med endast förgymnasial utbildning också de som i störst utsträckning uppger sig ha dålig hälsa, 9,2 procent.

Det är något större könsskillnader avseende hur många som skattar sin hälsa som god bland personer med utländsk bakgrund jämfört med personer med svensk bakgrund. Män med utländsk bakgrund skattar i högst grad sin hälsa som god (81,9 procent). Däremot skattar 9,3 procent av kvinnorna med utländsk bakgrund (däribland 10,1 av utrikes födda kvinnor) sin hälsa som dålig, vilket är avsevärt högre än både män oavsett bakgrund och kvinnor med svensk bakgrund.

Det är en lägre andel kvinnor med funktionsnedsättning (55,7 procent) som skattar sin hälsa som god än män med funktionsnedsättning (62,9 procent) – en könsskillnad som totalt sett inte återfinns i gruppen kvinnor och män utan funktionsnedsättning. Bland personer med funktionsnedsättning är dock andelen som har en självskattad god hälsa betydligt lägre än bland personer utan funktionsnedsättning (ULF 2018/2019).

Antalet suicid är dubbelt så stort bland män som bland kvinnor. Normer kring kön och maskulinitet har adresserats som en bakomliggande orsak. Den maskulinitetsnorm som enligt Jämställdhetsmyndighetens forskningsammansättning har störst samband med negativa konsekvenser är normen ”förlita sig på sig själv” eftersom den såväl försvårar för män att delge andra problem som riskerar medföra att de söker sjukvård sent. Det finns även samband med högre risk för självmordstankar och självmord. I samma rapport visas även att maskulina normer förstärks på mansdominerade arbetsplatser, särskilt där utbildningsnivån är lägre. Ökad ojämlikhet kan därmed öka ohälsan bland män.

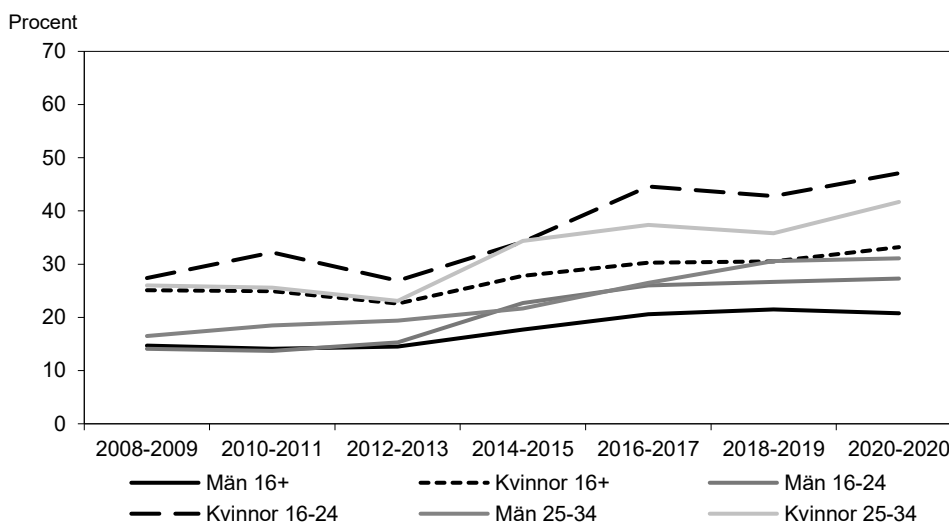
Diagram 5.9 Andel kvinnor och män som själva uppger att de har en bra hälsa, fördelat på utbildningsnivå (16 år och äldre)

Statistiken för år 2020 visar uppgifter för detta år, de övriga visar ett genomsnitt för en tvåårsperiod. För att göra bilden större och diagrammet tydligare börjar procentangivelserna vid 30 procent.

Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden, (ULF) SCB.

Ängslan, oro och ångest är vanligast bland unga kvinnor

Den psykiska ohälsan har försämrats de senaste åren. Kvinnor är överrepresenterade bland de som uppger att de har nedsatt psykiskt välbefinnande, men andelen är högre nu än för tio år sedan för både kvinnor och män. Flickor upplever mer stress än pojkar under barn- och ungdomsåren. Studier visar också att stress och psykisk ohälsa under ungdomsåren har ett tydligt samband med psykisk sjukdom senare i livet. Kvinnors sämre hälsa syns även i den arbetsrelaterade ohälsan, där kvinnor oftare är frånvarande från arbetet på grund av ohälsa än män, både totalt och i olika åldersgrupper.

Diagram 5.10 Andel som anger sig ha besvär med ängslan, oro och ångest från 16 år och uppåt samt 16–24 år och 25–34 år

Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF), SCB.

Kvinnor uppger i betydligt större utsträckning än män att de har besvär av ängslan, oro eller ångest (ULF/SILC 2020). Det gäller oavsett åldersgrupp men särskilt unga kvinnor, 16–24 år, uppger i hög grad 47,1 procent att de har dessa besvär. Motsvarande siffra för männen är 27,3 procent. För båda könen är det en betydande ökning i den åldersgruppen jämfört med för tio år sedan och för kvinnor även en

ökning med drygt 4 procentenheter från mätningen 2018/2019. För närmare redovisning av andelen kvinnor respektive män som anger att de har nedsatt psykiskt välbefinnande, se utgiftsområde 9, avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik. Ännu större könsskillnad finns bland barn och unga. I åldern 16–18 år svarade 26 procent av flickorna och 7 procent av pojkarna ja på frågan om de ofta känner sig ledsna eller nere. Motsvarande siffror i åldern 12–15 år är 14 respektive 4 procent (Undersökningarna om barns levnadsförhållanden, SCB, 2018–2019).

Sjukpenningtalet minskar men ligger betydligt högre för kvinnor än för män

Tabell 5.1 Sjukpenningtalet* fördelat på ålder

Nettodagar

Ålder	2018		2019		2020	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
16–19	0,27	0,19	0,23	0,18	0,20	0,16
20–29	6,60	3,39	6,38	3,39	6,05	3,37
30–39	13,67	6,28	13,30	6,29	12,93	6,39
40–49	15,64	6,94	14,90	6,77	14,34	6,69
50–59	17,67	10,23	17,05	9,80	16,94	9,75
60–64	17,19	12,85	16,71	12,41	16,80	12,53

Anm. Antalet nettodagar från sjukpenning och rehabiliteringspenning dividerat med antalet försäkrade 16–64 år, exklusive antal personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning med hel omfattning.

Källa: Försäkringskassan.

Tabell 5.2 Sjukpenningtalet för samtliga åldrar

Nettodagar

År	Samtliga kvinnor	Samtliga män	Samtliga kvinnor och män
2020	12,07	6,59	9,27
2019	12,33	6,58	9,4
2018	12,77	6,74	9,7

Källa: Försäkringskassan

Sjukpenningtalet har minskat för både kvinnor och män de senaste åren, men kvinnor ligger fortfarande på en betydligt högre nivå även om skillnaderna sakta minskar. För 2020 var sjukpenningtalet för kvinnor 12,07 och för män 6,59, jämfört med 2019 då sjukpenningtalen var 12,33 respektive 6,58.

Skillnaden i sjukfrånvaro kan bl.a. förklaras av att kvinnor och män arbetar i olika yrken. Kvinnor arbetar oftare än män i yrken och sektorer med sämre upplevd organisatorisk och social arbetsmiljö. Kvinnor är överrepresenterade i vård- och omsorgsyrken där sjukfrånvaron är hög för både kvinnor och män (se vidare utg.omr. 10 avsnitt 3)

Fler män än kvinnor har insatser enligt LSS

Socialstyrelsens statistik från 2020 visar att män i större utsträckning än kvinnor har insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Exempelvis hade 22 715 män respektive 16 307 kvinnor daglig verksamhet (vilket var den vanligaste insatsen) och 4 050 män och 2 996 kvinnor var beviljade ledsagar-service. Vissa könsskillnader kan förklaras av skillnader i förekomst av olika diagnoser (se även utg.omr. 9, avsnitt 6).

Män har högre dödlighet än kvinnor i åldrar upp till 80 år

Medellivslängden för kvinnor 2020 var 84,3 år och för män 80,6 år. Det innebär att skillnaden har minskat från 6,1 år 1980 till 3,7 år 2020 vilket är en av de lägsta skillnaderna i Europa (SCB). Medellivslängden har minskat mellan 2019 och 2020 för både kvinnor och män. För kvinnor med 0,4 år, vilket motsvarar 2018 års nivå, och för män med 0,7 år, vilket motsvarar medellivslängden 2016.

Män avlider i större utsträckning än kvinnor innan de fyllt 80 år. Statistik från Socialstyrelsens dödsorsaksregister 2019 visar att dödligheten i hjärt-kärlsjukdomar och tumörer är högre bland män än bland kvinnor i åldrarna 35–79 år vid alla utbildningsnivåer. I andningsorganens sjukdomar är dock dödligheten bland personer med förgymnasial eller gymnasial utbildning något högre bland kvinnor än bland män. Detta följer samma mönster som tidigare år. Dödstalen till följd av skador och förgiftningar samt suicid är betydligt högre för män än för kvinnor. För mer information om dödsolyckor i arbetslivet, se vidare utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, avsnitt 5 Arbetsliv.

5.3.7 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra

Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:110) har fyra målsättningar:

- ett utökad och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
- förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
- effektivare brottsbekämpning
- förbättrad kunskap och metodutveckling.

Mäns våld mot kvinnor är ett paraplybegrepp som avser en mängd olika företeelser, inklusive prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Arbetet inom området inkluderar även hedersrelaterat våld och förtryck samt barn och hbtqi-personers utsatthet. Det saknas för närvarande tillräckliga underlag för att tillförlitligt bedöma den årliga omfattningen av alla former av mäns våld mot kvinnor i befolkningen. Detsamma gäller hedersrelaterat våld och förtryck. Jämställdhetsmyndigheten arbetar fortsatt med att ta fram indikatorer för uppföljning av den nationella strategins fyra målsättningar.

Det finns dock statistik som visar att kvinnor är i högre grad än män utsatta för sexuellt våld och grovt, upprepat och dödligt våld av närstående, i första hand av manliga partners eller f.d. partners. Särskilt sårbara grupper som är viktiga att uppmärksamma både när det gäller mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är barn och unga, äldre kvinnor och personer med funktionsnedsättningar. En särskild utredare har fått i uppdrag att lämna ett förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck (dir. 2021:29).

Ett utökad och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Våldsförebyggande arbete avser här insatser för att förhindra att våld mot kvinnor överhuvudtaget uppstår och insatser för att bekräftade våldsutövare ska upphöra med våld. Jämställdhetsmyndigheten konstaterar att kunskapen om verkningsfulla metoder och arbetssätt ännu är begränsad och att universellt (primärpreventivt) våldsförebyggande arbete som försöker förändra stereotypa genusnormer och främja mer jämställda relationer mellan kvinnor och män är relativt nytt i Sverige. Ett kunskaps-

och metodstöd utvecklas i samverkan med länsstyrelserna som kan utgöra ett samordnat och konkretiserat stöd till regionala och lokala aktörer. Vidare finns förslag på hur samordningen mellan nationella myndigheter och länsstyrelserna kan stärkas i det primärpreventiva våldsförebyggande arbetet (Jämställdhetsmyndigheten, rapport 2021:10).

Tillsammans med länsstyrelserna och stiftelsen 1000 möjligheter har Jämställdhetsmyndigheten under 2020 bedrivit den årliga kampanjen Svartsjuka är inte romantiskt, om våld i ungas partnerrelationer, som riktar sig både till unga och yrkesverksamma. En uppföljning av kampanjen har genomförts som bl.a. visar att en majoritet av de svarande i målgruppen 15–23 år upplever att våld i ungas partnerrelationer är ett allvarligt problem. Regeringen har gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag att studera vilka åtgärder som kan vidtas för att motverka våld i nära relationer bland unga och övergripande sammanställa vad forskningen säger om orsakerna bakom sådant våld (Ju2020/03036).

Jämställdhetsmyndigheten har mot bakgrund av utbrottet av covid-19, på uppdrag av regeringen, tagit fram informationsmaterial som stöd för kommunernas arbete samt genomfört flera riktade satsningar till kommuner bl.a. med fokus på våld mot barn, våld mot unga kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, våld mot personer med funktionsnedsättning och våld mot äldre. Information och kunskap om framgångsrika metoder och arbetsätt har spridits till kommuner genom webinarier samt via aktörer som länsstyrelserna och SKR (A2020/01001).

Inom ramen för regeringens och SKR:s överenskommelse att stärka jämställdhetsarbetet på lokal och regional nivå 2018–2020 har sammanlagt 49 skolhuvudmän/kommuner i 16 län beviljats totalt 8,2 miljoner kronor för att förebygga kränkande behandling och våld i skolan. I spridnings- och implementeringsstöd har samverkan skett med organisationen MÅN. Enligt SKR:s återrapportering uppger skolhuvudmännen att de ser resultat i form av ökad medvetenhet hos elever, personal och chefer (Slutrapport, Överenskommelse mellan staten och SKR för att stärka jämställdhetsarbetet på lokal och regional nivå 2018–2020, 2021-03-31).

Regeringen har permanentat länsstyrelsernas regionala uppdrag inom mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel från 2021. Länsstyrelserna har fortsatt i uppdrag att främja utvecklingen av våldsförebyggande insatser i länen vilket innebär flera positiva utvecklingsmöjligheter. I t.ex. Jönköpings län har länsstyrelsen varit initiativtagare till ett regionalt våldsförebyggande team. Initiativet genomförs tillsammans med länsstyrelsernas samordnare för det brottsförebyggande arbetet.

Arbetet med att förbygga sexuella övergrepp och trakasserier i alla delar av samhället, vilket bl.a. uppmärksammades i #metoo-upproppen 2017, har fortsatt. Brottsoffermyndigheten har haft i uppdrag att ta fram informations- och utbildningsinsatser med anledning av en ny sexualbrottslagstiftning (Ju2018/01290). Inom ramen för uppdraget har myndigheten genomfört kampanjen Av fri vilja som riktar sig till unga i åldrarna 18–25 år. Genom informationskampanjen har närmare sju av tio unga i åldrarna 18–25 år fått information om Sveriges nya sexualbrottslagstiftning. Kampanjens huvudbudskap var att sex alltid är frivilligt, annars är det ett brott. Uppdraget resulterade även i en webbaserad utbildning och en lärarhandledning för att underlätta vid undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. En annan åtgärd är att ett examensmål har lagts till för lärarutbildningar som innebär att studenter ska visa förmåga att kommunicera och reflektera kring frågor som rör identitet, sexualitet och relationer. Vidare har läroplanerna uppdaterats avseende sexualitet, samtycke och relationer. Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK) har vidare på uppdrag av regeringen (A2020/02380), framställt

lärarhandledningar till serienoveller om sexuella övergrepp. Regeringsuppdraget gjorde det också möjligt att trycka nya upplagor av serienovellerna.

Vidare har delbetänkandet Effektivare tillsyn över diskrimineringslagen – aktiva åtgärder och det skollagsreglerade området (SOU 2020:79) remitterats (se avsnitt 4 Diskriminering).

Åtgärder för att förebygga våld i nära relationer

Regeringen har i propositionen Förebyggande av våld i nära relationer (2020/21:163) föreslagit flera lagändringar som syftar till att förebygga våld och andra övergrepp i nära relationer. I socialtjänstlagen (2001:453) har det införts en bestämmelse om att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. I hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och i patientsäkerhetslagen (2010:659) har det införts bestämmelser om att barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas inom hälso- och sjukvården om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp. I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) har det införts en sekretessbrytande bestämmelse som gör det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till Polismyndigheten som rör en enskild eller en närstående till den enskilde i syfte att förebygga att det mot den närstående begås ett allvarigare vålds-, frids- eller sexualbrott. Lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2021.

Den 1 juli 2021 trädde lagändringar i kraft som bl.a. innebär att det numera är straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott, i nära relation (prop. 2020/21:170). Regeringen förstärkte i propositionen Vårändringsbudget för 2021 det våldsförebyggande arbetet (prop. 2020/21:99). Medel till informations- och vägledningsuppdrag som kopplar till propositionen Förebyggande av våld i nära relationer (prop. 2020/21:163) har bl.a. anslagits. Länsstyrelserna i Stockholm och Skåne stöder den regionala pilotverksamheten, telefonlinjen Välj att sluta som vänder sig till våldsutövare i nära relation för att motivera dem till behandling för att upphöra med våldet. Av de våldsutövare som ringer har omkring 50 procent aldrig tidigare sökt stöd för att ändra sitt beteende. Majoriteten av dem hänvisades till behandlingsverksamheter i Stockholm och Skåne som bekräftar att flera personer har inlett behandling efter kontakt med Välj att sluta.

Kriminalvårdens uppdrag om insatser för att förebygga återfall i våldsbrott mot närstående och hedersrelaterade brott har inneburit en vidareutveckling av det återfallsförebyggande arbetet för personer dömda för våldsbrott mot närstående samt ökad kunskap om hedersrelaterad brottslighet (S2018/04674). Det har även resulterat i framtagande av behandlingsprogrammet Predov (preventing domestic violence) som vänder sig till personer som utsätter närstående för våld.

En anpassning av Relationsvåldsprogrammet (RVP) har genomförts för att utveckla programmet till personer som har identifierats att ha utövat hedersrelaterat våld. Under uppdraget har nya forskningsstudier avseende bl.a. riskbedömning gjorts, liksom en behandlingsutvärdering och en intervjustudie om hedersvåld. Uppdraget har även bidragit till att ett digitalt behandlingsverktyg har testats och utvecklats.

För personer dömda för sexualbrott har Kriminalvården tagit fram det manualbaserade behandlingsprogrammet Seif – Sexualbrottsprogram med individuellt fokus. För klienter med bedömd låg eller medelstor risk för återfall i sexualbrott utvecklar Kriminalvården i dagsläget ett manualbaserat sexualbrottsprogram som beräknas bli färdigt för att prövas under hösten 2021.

Förbättrad upptäckt och bättre skydd och stöd

Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket och Socialstyrelsen har ett pågående gemensamt uppdrag att verka för förbättrad upptäckt av våld i vissa klientgrupper 2019–2021 (A2019/01517). Under 2020 har bl.a. kunskapshöjande insatser genomförts för att personal vid myndigheterna som möter våldsutsatta och våldsutövare ska veta när och hur de ska ställa frågor och hur de ska agera när de får kännedom om att våld förekommer. Till uppdraget hör pilotverksamhet vid samordningsförbund för upptäckt av våld. Samordningsförbund främjar samverkan i enskilda ärenden mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet bedriver forskning med anknytning till den kliniska verksamheten inom området mäns våld mot kvinnor och driver den nationella stödtelefonen för våldsutsatta. Under 2020 och 2021 tilldelades Uppsala universitet medel för att fortsatt driva, stärka och utveckla verksamheten med den nationella stödtelefonen, med bakgrund av att antalet personer som kontakter linjen har ökat de senaste åren. Utöver att stärka upp bemanningen har medel, enligt Uppsala universitets redovisning, använts till extra satsningar för att förbättra stödet och tillgängligheten och för att öka kännedomen om stödtelefonen, särskilt med avseende på kvinnor och flickor som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer eller som befinner sig i prostitution eller människohandel för sexuella ändamål. Särskilda åtgärder har också vidtagits med anledning av pandemin.

Statsbidrag till kvinno- och tjejjourer

Sammantaget tog knappt 160 organisationer del av 139,6 miljoner kronor för bidrag enligt förordningen (2015:454) om statsbidrag till kvinno- och tjejjourer 2019. Av dessa var 79 kvinnojourer, 55 kombinerade kvinno- och tjejjourer samt 22 tjejjourer. Socialstyrelsen uppföljning av bidragen för 2020 kommer i september 2021. Bidragen har i första hand använts till samtalsstöd, rådgivning och informationsarbete. Socialstyrelsen har även fördelat medel till brottsofferverksamhet riktad till hbtqi-personer.

Regionala resurscentrum för personer som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck

Länsstyrelserna har i uppdrag att på några platser i landet stödja utvecklingen av kommun- och myndighetsgemensamma resurscentrum för barn och vuxna som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. Resurscentrum kan innebära samlokalisering av socialtjänst, hälso- och sjukvård samt poliser med flerspråkig kompetens, för att underlätta stöd och skydd. Även personer som medverkar i brottutredningar kan få stöd och skydd. Det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län, som samordnar satsningen, beskriver att av det sammantagna resultatet att döma har verksamheternas framväxt kommit att fylla en viktig funktion inom pilotlänen. Den nationella samordningens arbete med att skapa tydligare ramar för arbetet har utvecklats inklusive en uppföljningsmodell för kvalitetssäkring av verksamheterna. Arbetet har syftat till att sprida utvecklingen med regionala resurscentra vidare till andra län. (Länsstyrelsen Östergötland, Rapport 2021:7).

Information till asylsökande och nyanlända unga

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har under 2020 haft fortsatt uppdrag att i samverkan med den nationella ungdomsmottagningen UMO, som driver webbplatsen youmo.se, genomföra informationsinsatser rörande hälsa och jämställdhet och arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck för yrkesverksamma och andra vuxna som möter unga nyanlända och unga asylsökande i sitt arbete eller

inom ideella engagemang ([S2016/02759] och [A2019/00492]). Under 2020 har MUCF bl.a. lanserat en webbaserad utbildning. På grund av pandemin har de planerade utbildningarna Rätt att veta genomförts digitalt.

Arbete med tillfälligt och stadigvarande boende

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen genomfört en kartläggning av skyddade boenden (2020). Av kartläggningen framgår bl.a. att det i hälften av landets kommuner finns minst ett skyddat boende. Flest skyddade boenden finns i storstadsregionerna. Under perioden från den 31 juli 2018 t.o.m. den 1 augusti 2019 bodde ca 6 500 vuxna och 6 200 barn minst en natt på de skyddade boendena. Av alla boenden drivs 54 procent ideellt, medan 37 procent drivs i privat regi och 9 procent av kommunerna.

Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att kartlägga kommuners insatser för att hjälpa våldsutsatta personer, inklusive personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende. Insatser för att möjliggöra för våldsutsatta personer att bo kvar i den egna bostaden genom att den som har utsatt närstående för våld flyttar ska ingå i kartläggningen.

Särskilt stöd till civilsamhällets arbete mot våld i nära relationer till följd av pandemin

Under 2020 beslutade regeringen om totalt 100 miljoner kronor till ideella organisationer som arbetar med barn i utsatta situationer samt organisationer som arbetar med våldsutsatta kvinnor, barn och hbtqi-personer och mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck (prop. 2019/20:146). Under 2021 har ytterligare totalt 230 miljoner kronor tillförts för samma syfte (prop. 2020/21:84, prop. 2020/21:99, och prop. 2020/21:208). Medlen syftar till att stödja organisationerna som med anledning av pandemin behöver anpassa eller förstärka sin stödverksamhet för att möta ökade eller förändrade behov. Stödverksamheter kan bl.a. avse ökad närvaro på nätet för att nå ut till utsatta grupper.

Effektivare brottsbekämpning

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har intensifierat sin samverkan mellan myndigheterna, bl.a. när det gäller förbättrad implementering av den gemensamt framtagna arbetsmetoden Ett utvecklat bästa arbetssätt. Syftet är att säkerställa effektivitet och rättssäkerhet i handläggningen av utredningar av sexualbrott och brott mot närstående. Informations- och utbildningsinsatser har bl.a. riktats till nyckelfunktioner inom myndigheternas brottsutredande verksamheter. Polismyndigheten har också utökat den resurs som arbetar med bl.a. utredningar om brott i parrelation, våldtäkt och brott mot barn med ca 350 medarbetare.

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten har även vidtagit ytterligare åtgärder för ökad upplysning av brott med hedersmotiv. Bland annat har myndigheterna tagit fram uppdaterade metodstöd på området. Samtliga allmänna åklagarkammare samt Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet har under året utsett totalt 66 särskilda hedersåklagare. En särskild ämnesspecialist på området har också tillsatts.

Vidare har lagstiftningen på området skärpts genom att ett nytt brott, barnnäktenskapsbrott, en ny straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv samt att ett utreseförbud för barn som riskerar att utsättas för barnnäktenskap eller könsstympning har införts. Därtill bereds inom Regeringskansliet ett betänkande med förslag om införandet av ett särskilt hedersbrott.

Regeringen har i propositionen Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer bl.a. föreslagit att minimistraffet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning höjs från fängelse i nio månader till fängelse i ett år och att

straffet för överträdelse av kontaktförbud skärps så att böter tas bort från straffskalan. Regeringen har även föreslagit att ett utvidgat kontaktförbud ska kunna förenas med villkor om elektronisk övervakning som en förstahandsåtgärd och att det s.k. väsentlighetskravet för kontaktförbud avseende en gemensam bostad och för särskilt utvidgat kontaktförbud tas bort. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022 (prop. 2020/21:217). Se vidare utgiftsområde 4 Rättsväsendet för ytterligare genomförda åtgärder på området.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

En utmaning i arbetet med mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel är att kunskapen om våldets omfattning är begränsad och osäker, vilket gör utvecklingen och de sammantagna effekterna av samhällets insatser svårbedömda. För att kunna följa utvecklingen är det centralt med statistik, kartläggningar och befolkningsundersökningar.

Utsatthet för misshandel och sexualbrott

I Nationella trygghetsundersökningen (2020) uppgav 2,7 procent av de kvinnor (16–84 år) som deltog i undersökningen att de utsattes för misshandel 2019, vilket är en liten minskning från 2018, då andelen var 2,8 procent. Bland män i samma åldersgrupp uppgav 4,6 procent att de utsattes för misshandel 2019, vilket är en ökning från 2018 då andelen var 4,4 procent. Bortsett från minskningen av utsatthet bland kvinnor i den senaste mätningen, har både kvinnors och mäns självrapporterade utsatthet för misshandel minskat något fram till de senaste tre årens mätningar, då en ökning har skett. Av männen uppgav 0,9 procent att de hade utsatts för orsakat skador som föranledde besök hos läkare, sjuksköterska eller tandläkare (allvarlig misshandel). Av kvinnorna uppgav 0,5 procent att de hade utsatts för allvarlig misshandel. Utsattheten för allvarlig misshandel är oförändrad för både män och kvinnor 2019 jämfört med 2018.

Gällande sexualbrott uppgav 9,4 procent av kvinnorna (16–84 år) som deltog i undersökningen att de hade utsatts för sexualbrott 2019, vilket är en minskning från 2018, då andelen var 9,9 procent. Motsvarande uppgift för män i samma åldersgrupp är 1,4 procent vilket är en minskning från 1,6 procent 2018. Sexualbrott innefattar ett brett spektrum av brott – allt från lindrigare brott såsom kränkande sexuella kommentarer, till mycket allvarliga brott såsom våldtäkt. För både kvinnor och män har den självrapporterade utsattheten för sexualbrott ökat under fler år. För kvinnor minskade den för andra året i rad 2019; för män handlar det om en liten minskning det senaste året. Det återstår att se om det är början på en nedåtgående trend eller en tillfällig avvikelse. I utgiftsområde 4 Rättsväsendet redovisas en ökning av antalet anmälda sexualbrott vilket gör de senaste årens utveckling svårtolkad. Utvecklingen och sexualbrotten behöver även fortsättningsvis följas noga över tid.

Tabell 5.3 Självrapporterad utsatthet för sexualbrott 2006–2019. Andel utsatta av männen respektive kvinnorna i befolkningen, uppdelat på åldersgrupper

Procent

Alder	Kvinnor	Män
16–24 år	29,2	3,2
25–44 år	12,5	2,1
45–64 år	4,1	0,9
65–84 år	0,6	0,2

Källa: Nationella trygghetsundersökningen Rapport 2020:8, Brottsförebyggande rådet.

Dödligt våld i parrelation har minskat över tid

Antalet konstaterade fall av dödligt våld mot kvinnor där offret och förövaren var eller hade varit i en parrelation uppgick till 13 fall 2020 (16 fall 2019). Dödligt våld mot män i en parrelation uppgick till 4 fall 2020 (2 fall 2019). Antalet fall totalt sett har varierat mellan 11 och 26 sedan 2017. Det är för tidigt att uttala sig om utvecklingen av konstaterade fall av dödligt våld i parrelation, dels eftersom uppgifter endast finns för fyra år, dels eftersom det är en antalsmässigt liten kategori som kan uppvisa stora variationer från år till år. Jämförelser kan dock med viss försiktighet göras med de fördjupade studier av dödligt våld som Brå genomför återkommande. Enligt dessa studier låg antalet fall av dödligt våld i nära relation under en lång period (hela 90-talet och större delen av 00-talet) på i genomsnitt 20 fall per år, för att sedan minska till i genomsnitt 16 fall per år under åren 2008–2017.

Kännedom om hedersrelaterade brott

Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län har redovisat att antalet inkommande ärenden till stödtelefonen för yrkesverksamma i frågor om hedersrelaterat våld och förtryck minskade under 2020. År 2020 registrerades 784 ärenden jämfört med 1 019 ärenden 2019 och 187 ärenden 2014 (stödtelefonens första år). Enligt det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck är minskningen åtminstone delvis en följd av den pandemi som har präglat året. Av de utsatta som samtalen handlar om är uppskattningsvis drygt hälften under 18 år och de flesta (78 procent) flickor eller kvinnor. Andelen individer som är eller riskerar att bli bortförda och/eller kvarhållna utomlands mot sin vilja har ökat avsevärt bland 2020 års samtal till stödtelefonen, från 75 personer under 2019 till 105 personer under 2020. Det är vanligare än tidigare att flera barn i samma familj förs bort.

Under 2019 registrerades i patientregistret 2 238 vårdkontakter med någon av diagnoskoderna som indikerar att en flicka eller kvinna har varit utsatt för könsstympning (O34.7A Vård av blivande moder för abnormitet i vulva och perineum i form av tidigare könsstympning eller Z91.7 Kvinnlig könsstympning i den egna sjukhistorien). Detta är en ökning från 1 119 registrerade vårdkontakter 2015 då diagnoskoden för kvinnlig könsstympning i den egna sjukhistorien togs i bruk. Antalet har ökat varje år. Antalet registrerade vårdkontakter med anledning av könsstympning är dock inte ett mått på antalet utsatta personer.

Det finns ingen samlad statistik över hur många som utsätts för hedersrelaterade brott i Sverige. I uppdraget för det nationella sektorsövergripande kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, som regeringen gett i uppdrag till Länsstyrelsen i Östergötlands län att förbereda inrättandet av, ska det därför ingå att regelbundet undersöka omfattningen av hedersvåld i Sverige samt utvecklingen av samhällets insatser på området.

För att öka kunskapen och kompetensen bland yrkesverksamma som i sitt yrke kommer i kontakt med personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck har regeringen givit en rad uppdrag. Det handlar t.ex. om att yrkesverksamma inom socialtjänst och hälso- och sjukvård ska ha den kunskap och kompetens som krävs för att upptäcka fall av hedersrelaterat våld och förtryck och kunna agera. Vidare har Statens skolverk fått i uppdrag att stärka det systematiska arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Det ska göras genom kunskapshöjande insatser och stöd till olika personalgrupper inom förskolan och skolan. Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län har sedan länge ett nationellt uppdrag att bidra till att stärka statliga och kommunala verksamheters förmåga att förebygga och bekämpa hedersrelaterat

våld och förtryck, barnnäktenskap, tvångsäktenskap samt könsstympling av kvinnor och flickor.

I Linköpings universitets (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum) uppdrag om att stärka Barnhusens kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck identifieras fortsatta behov av kunskapshöjande insatser (A2019/00508). Barnafrid redovisar även att de under arbetet med uppdraget har fått signaler om att Barnhusen har fått in fler ärenden med barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck än tidigare, vilket kan tolkas som att medvetandegraden om dessa ärenden har ökat. Det pågår ett utvecklingsarbete inom nationella myndigheter avseende hedersrelaterat våld och förtryck. Inom kommuner och regioner däremot varierar resurserna och det saknas ett nationellt gemensamt utvecklingsarbete, därför menar Barnafrid att nationella uppdrag som detta, som möjliggör en jämlik kompetensutveckling oberoende av geografisk tillhörighet, är viktiga.

I Jämställdhetsmyndighetens uppdrag angående effektiva arbetssätt och metoder för informationsspridning gällande könsstympling av flickor och kvinnor redovisas att det finns få konkreta exempel på attityd och beteendeförändrade arbetssätt mot könsstympling av flickor. Vidare redovisar myndigheten att målgruppen behöver involveras bättre i arbetet och att informationssatsningar behöver bli mer tillgängliga och nå ut till alla berörda. Utmaningar som beskrivs är bl.a. att det är svårt att nå ut, särskilt till pojkar och män, och att det råder brist på kunskap hos yrkesverksamma (A2020/02685).

Jämställdhetsmyndigheten bedömer att arbetet mot könsstympling behöver bedrivas långsiktigt och strukturerat. Nationella riktlinjer, statistik och en tydligare samverkansstruktur behöver utvecklas. Det finns vidare ett behov av utvärdering och följeforskning om effektiva förebyggande metoder. Målgruppen och deras omgivning behövs involveras mer aktivt, där har religiösa och traditionella ledare en roll.

För att förebygga och bekämpa könsstympling av flickor och kvinnor har regeringen gett i uppdrag åt Jämställdhetsmyndigheten, Länsstyrelsen Östergötland (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck), Socialstyrelsen, Migrationsverket, Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Myndigheten för stöd till trossamfund att genomföra gemensamma och enskilda insatser avseende könsstympling av flickor och kvinnor (A2021/01029).

Människohandel, koppleri och sexköp

Tabell 5.4 Anmälda och lagförda brott som gäller köp av sexuell tjänst, koppleri samt människohandel

Typ av anmälda och lagförda brott**	2016	2017	2018	2019	2020
Anmälda brott, köp av sexuell tjänst*	603	563	848	764	1055
Lagförda brott, köp av sexuell tjänst: kvinnor/män	0/334	0/222	0/329	0/346	0/528
Anmälda brott: koppleri (inkl. grovt) *	102	136	182	133	191
Lagförda brott, koppleri (inkl. grovt) kvinnor/män	2/24	1/11	11/24	7/18	5/30
Anmälda brott, människohandel för sexuella ändamål*	81	82	93	106	110
Anmälda brott, människohandel för andra ändamål än sexuella	116	132	121	170	86
Lagförda brott människohandel (samtliga ändamål) kvinnor/män	2/6	1/4	2/13	0/3	5/5

Anm.: Kön som anges avser den lagförda personen.

Anm.: * Könsuppdelad statistik saknas.

Anm.: Statistiken över anmälda brott omfattar alla händelser som anmälts och registrerats som brott hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten. De anmälda brotten inkluderar även händelser som efter utredning visar sig vara annat än brott. Statistiken över lagförda brott redovisar samtliga brott för vilka en enskild person befunnits skyldig genom ett lagföringsbeslut. Det är av flera skäl inte lämpligt att direkt jämföra anmälda brott med lagförda brott. En gärning (brott) som begås av flera personer kan exempelvis redovisas som flera lagförda brott.

Källa: Officiell kriminalstatistik, Brottsförebyggande rådet.

Den officiella kriminalstatistiken belyser inte den totala omfattningen av brottsligheten utan bara det som kommer till rättsväsendets kännedom. Enligt Polismyndigheten är det svårt att uppskatta hur många som är offer för människohandel i Sverige.

Polismyndigheten menar att antalet anmälda brott till stor del beror på vilka resurser som polisregionerna avsätter för att uppdaga denna brottslighet, mängden inkomna tips och vilken kompetens som finns inom polisorganisationen.

Av brott som rör människohandel för andra ändamål än sexuella utgjorde 24 människohandel för tvångsarbete vilket är en minskning från 49 anmälningar under 2019. Antal anmälda brott under den nyare brottsrubriceringen människoexploatering uppgick till 79 under 2020.

Utvecklingen när det gäller antalet anmälda och lagförda brott som rör köp av sexuell tjänst, koppleri samt människohandel (gällande vuxna) framgår av tabell 5.4 ovan.

Jämställdhetsmyndigheten samlar in uppgifter om misstänkta offer för människohandel i Sverige. Det handlar om personer som har identifierats dels av regionkoordinatorer, dels genom den nationella stödtelefonen för yrkesverksamma. År 2020 identifierade regionkoordinatorerna över 350 vuxna som var utsatta eller potentiellt utsatta för människohandel eller människoexploatering. En klar majoritet av dessa var kvinnor. Till de utsatta vuxna fanns fler än 30 medföljande barn. Regionkoordinatorerna identifierade därtill runt 50 barn som var utsatta eller potentiellt utsatta för människohandel eller människoexploatering. Regionkoordinatorerna hade under 2020 till följd av pandemin begränsade möjligheter att utföra sina arbetsuppgifter, t.ex. uppsökande arbete. Möjligheten att identifiera utsatta och erbjuda stöd och skydd har därmed försämrats. Utöver det ovan nämnda har i genomsnitt tre ärenden i veckan med personer utsatta eller potentiellt utsatta för människohandel kommit till Jämställdhetsmyndighetens kännedom via myndighetens stödtelefon för yrkesverksamma. Könsuppdelad statistik kan inte tillhandahållas av myndigheten då underlaget är för litet. Jämställdhetsmyndigheten ska fortsätta stärka arbetet mot att barn och unga utnyttjas genom sexuell exploatering och

människohandel. Jämställdhetsmyndigheten har bl.a. i uppdrag att fortsatt fokusera på att stärka arbetet mot att barn och unga respektive vuxna utnyttjas i prostitution och människohandel. Jämställdhetsmyndigheten ska kartlägga förekomsten av, samt sprida kunskap om behov av särskilda insatser för både vuxna och barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck och som utnyttjas inom prostitution eller utsätts för människohandel.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har i uppdrag av regeringen att följa upp och analysera tillämpningen av förbudet mot köp av sexuella tjänster (BrB 6 kap. 11 §) och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling (BrB 6 kap. 9 §). Brå ska inom ramen för uppdraget belysa rättsväsendets hantering av dessa brott från anmälan till dom. Brå ska vid behov lämna förslag på hur rättsväsendets hantering av anmälda sexköpsbrott och samverkan med socialtjänsten kan utvecklas. Uppdraget ska redovisas senast den 29 april 2022 (Ju2020/03554).

Under 2020 har Migrationsverket upprättat 366 interna rapporter om misstänkt människohandel och människoexploatering. Detta innebär en minskning jämfört med 2019. Av dessa gällde 221 rapporter kvinnor och 145 män, 48 rapporter avsåg minderåriga, varav 14 flickor och 34 pojkar. Under vissa omständigheter kan Migrationsverket efter ansökan av en förundersökningsledare fatta beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd för bevispersoner. Det kan t.ex. handla om att potentiella offer för människohandel ska få tid för att avgöra om de vill medverka i en rättegång. Under 2020 beviljades 64 individer (46 kvinnor, 3 flickor, 12 män och 3 pojkar) tidsbegränsade uppehållstillstånd som bevispersoner på grund av att de misstänks ha utsatts för människohandel och/eller människoexploatering. Av dessa var 20 individer EU-medborgare. Av Migrationsverkets statistik går dock inte att utläsa hur många av dessa som fått tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av människohandel för sexuella ändamål eftersom förundersökningsledningarna inte alltid till en början kan specificera vilken typ av exploatering det rör sig om.

Jämställdhetsmyndigheten ansvarar för och finansierar återvändarprogrammet för utsatta personer inom prostitution och människohandel som genomförs av FN-organet International Organization for Migration (IOM). Programmet avser individanpassat stöd för utländska medborgare utsatta för prostitution och människohandel i Sverige. Under 2020 återvände 20 personer inom ramen för programmet. Av de 20 personerna var 10 kvinnor och 10 män och majoriteten kom från Bulgarien, Rumänien och Polen. De som återvände var utsatta för människohandel för sexuella ändamål, tiggeri, kriminella ändamål, exploatering i hushållsarbete eller i tvångsarbete.

Sverige har sedan 2016 en särskild ambassadör i det bilaterala och multilaterala arbetet mot människohandel i syfte att öka det internationella samarbetet på området. Sedan 2019 arbetar Sverige och Frankrike utifrån en överenskommelse om att bedriva en gemensam diplomati mot människohandel för sexuell exploatering och prostitution och under 2020 genomfördes gemensamma insatser inom ramen för det samarbetet.

Utveckling av metoder och arbetssätt

Att ta fram och kvalitetssäkra nya metoder för yrkesverksamma är ett långsiktigt utvecklingsarbete. Sedan den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor beslutades 2016 har regeringen tagit flera initiativ i denna riktning som kan förväntas resultera i förbättrade metoder först på några års sikt. Det avser bl.a. utvecklingen av våldsförebyggande insatser, förutsättningarna för att upptäcka våld och regionala stödstrukturer.

Kunskapsnivån avseende mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel visar, enligt länsstyrelsernas rapportering, på en fortsatt ökning både regionalt och lokalt.

På uppdrag av regeringen har Statskontoret i rapporten Mäns våld mot kvinnor – En analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin (2021:3) följt upp och analyserat myndigheternas arbete med den nationella strategin om mäns våld mot kvinnor. Statskontoret har även analyserat styrningen inom området, bedömt hur samverkan har påverkats av den nationella strategin samt analyserat hur arbetet och samverkan kan utvecklas vidare och effektiviseras.

Sammantaget bedömer Statskontoret att nationella strategin och de regeringsuppdrag som myndigheterna har fått inom området har bidragit till att myndigheterna är mer aktiva och samverkar i större utsträckning. Men Statskontoret bedömer att det finns utrymme att förbättra arbetet och samverkan ytterligare. Statskontorets analys visar att kunskapskedjan inom området mäns våld mot kvinnor behöver fungera bättre. Många myndigheter arbetar med att ta fram och sprida kunskap inom området, men Statskontoret bedömer att det råder brist på utvärderade förebyggande metoder och arbetsätt inom området. Statskontoret bedömer också att det behövs bättre insatser för att yrkesverksamma inom framför allt kommuner och regioner ska kunna använda kunskapen.

Statskontoret bedömer att länsstyrelserna har fått goda förutsättningar för att verka för att strategin ska få genomslag inom länen. Däremot kan länsstyrelserna effektivisera sitt arbete, bl.a. att respektive länsstyrelse bör förbättra sin interna samordning.

Regeringens uppdrag till Barnombudsmannen att utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) kartlägga befintlig kunskap om hur och var barn konsumerar, eller exponeras för, pornografi och hur det påverkar barns och ungas hälsa och relationer (A2020/00346) redovisades den 30 juni 2021. Kartläggningen visar att nästan alla pojkar och en majoritet av flickorna har exponerats för eller konsumerat pornografi innan de fyllt 18 år. Det är något färre barn i dag än för 15 år sedan som har tittat på pornografi, men de som gör det tittar mer frekvent. De allra flesta letar själva upp materialet och den oavsiktliga exponeringen verkar inte ha ökat de senaste 10 åren. Det har i vissa studier observerats samband mellan frekvent pornografikonsumtion och psykisk ohälsa, beteendeproblem såsom sexuellt våld och sexuellt aggressivt beteende (främst bland pojkar och framför allt i samband med våldsam pornografi) samt utsatthet för sexuellt våld och erfarenhet av att ha sex mot ersättning (främst bland flickor). Studierna visar dock inte på något orsakssamband och sambandet ser olika ut hos olika barn då det finns många riskfaktorer som påverkar varandra. Det finns även studier som tyder på att barn och unga utvecklar strategier för att navigera bland pornografiskt material, vilket kan hjälpa dem att undvika det de upplever är negativt. Barnombudsmannen understryker vikten av att öka kunskapen om hur olika faktorer påverkar varandra för att förstå hos vilka barn sambanden är som starkast. Detta skulle även öka kunskapen om motståndskraften mot negativ påverkan, vilka som inte påverkas och varför. Barnombudsmannen lyfter även ett behov av att genomföra systematiska utvärderingar av innehållsfilter i skolor, hemmiljö och andra relevanta sammanhang eftersom detta inte har gjorts i en svensk kontext. De utvärderingar som gjorts i andra länder visar varken evidens för att filter är effektiva eller för motsatsen. Vidare framkommer i rapporten att barn och unga efterfrågar att få prata om sex, sexualitet och relaterade frågor så som pornografi och att de barn och unga som har intervjuats av Barnombudsmannen anser att sex- och samlevnadsundervisning är den viktigaste tillgången för att motverka eventuell negativ påverkan. Stiftelsen Allmänna Barnhuset har med medel från regeringen genomfört

och redovisat en studie om ungdomars utsatthet för sexuella övergrepp och sexuell exploatering, vilken omfattar ungdomars användning av och attityder till pornografi, (se utg.omr. 9, avsnitt 8).

5.3.8 EU och internationellt samarbete

Regeringen arbetar för att driva på jämställdhetsarbetet inom EU, FN, Europarådet, OECD och i andra internationella finansiella institutioner och internationella organisationer, inte minst genom Sveriges feministiska utrikespolitik.

Regeringen arbetar också för att på nationell nivå uppfylla Sveriges internationella åtaganden och förpliktelser avseende jämställdhet, däribland FN:s konvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW), Pekingplattformen och Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen).

EU-samarbetet

Under 2020 har regeringen bl.a. arbetat för att lyfta fram åtgärder som bidrar till att öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och drivit på kommissionens arbete med att bekämpa mäns våld mot kvinnor och barn.

Förhandlingar pågår i frågan om EU ska ansluta sig till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, den s.k. Istanbulkonventionen. Sverige verkar för att EU ska ansluta sig till konventionen. Beslut om EU:s anslutning har ännu inte antagits av rådet. I syfte att lösa de låsta positionerna vände sig Europaparlamentet under 2019 till EU-domstolen med en begäran om yttrande. Yttrandet väntas under 2021.

Sverige kommer att ta över ordförandeskapet i Europeiska unionens råd i januari 2023. Tillsammans med Frankrike och Tjeckien ingår Sverige då i en trio av ordförandeskapsländer som inleds av Frankrike våren 2022. Jämställdhetsenheten har under 2020 varit initiativtagare till ett samarbete med övriga trio-länder på jämställdhetsområdet. Två gemensamma teman för jämställdhetsarbetet har överenskommit inom trion, nämligen kvinnors ekonomiska egenmakt och mäns våld mot kvinnor.

Sverige har under 2020 verkat för att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i den förordning som styr Faciliteten för återhämtning och resiliens.

Sverige innehar sedan 2019 och fram t. o. m. 2022 ordförandeposten i styrelsen för Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE).

Europarådet

Europarådets jämställdhetskommision, där Sverige deltar, har under 2020 haft ett särskilt fokus på covid-19 och dess effekter på jämställdhet och utsatthet för våld i hemmet och våld mot kvinnor. Kommissionen har 2020 beslutat att utarbeta en ny rekommendation om kvinnor som är migranter som ska antas under 2021. Sverige samarbetade med kommissionen i genomförandet av ett digitalt sidoevent vid CSW65 om Istanbulkonventionens normativa betydelse för arbetet med våld mot kvinnor.

Sverige deltar också i möten i Europarådets partskommitté till Istanbulkonventionen som under 2020 har utarbetat en rekommendation om Istanbulkonventionens betydelse för arbetet mot våld i hemmet och mot kvinnor under pandemin.

Sveriges arbete inom FN på jämställdhetsområdet

Årets huvudtema för den 65:e sessionen av FN:s kvinnokommission (CSW65), var makt och inflytande samt ett särskilt fokus på könsrelaterat våld utifrån detta. I Sveriges delegation ingick tolv civilsamhällesorganisationer liksom myndighetsrepresentanter från Jämställdhetsmyndigheten och Sida. Slutsatser kunde efter långa och svåra förhandlingar antas. Utifrån svenska prioriteringar är flera aspekter av slutsatserna positiva, givet att tidigare överenskommet internationellt språk ligger fast trots det omfattande motstånd som finns globalt och som framkom vid förhandlingarna. Sverige drev under förhandlingarna bl.a. frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) och sexualundervisning, ekonomisk jämställdhet, eliminerandet av mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck, tydligt jämställdhetsfokus i covid-19-återhämtningskontext, förbud mot köp av sexuella tjänster och människohandel, civilsamhällets roll för att främja jämställdhet, samt jämställt politiskt deltagande. Sverige har därtill medverkat i FN:s initiativ Generation Equality där syftet är att accelerera det globala arbetet för jämställdhet för att uppfylla åtagandena inom Pekingplattformen.

Sverige har arbetat aktivt för jämställdhetsintegrering i FN:s verksamhet, samt för mäns och pojkars roll och ansvar i arbetet för jämställdhet. Vidare har Sverige varit aktivt i FN:s olika forum för mänskliga rättigheter för att befästa och där så är möjligt, förstärka framsteg som har gjorts när det gäller kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, inte minst när det gäller SRHR. Sverige har aktivt verkat för att öka kvinnors deltagande i fredsprocesser att uppmärksamma konfliktrelaterat sexuellt våld och hur covid-19 drabbat kvinnor i konfliktsituationer. I samband med 20-årsfirande av resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet stod Sverige värd för flera möten för att påskynda genomförandet av agendan för kvinnor, fred och säkerhet.

Sveriges arbete inom OECD på jämställdhetsområdet

Under 2021 har Working Party on Gender Mainstreaming and Governance (WP GMG), där Sverige ingår i byrån, vidtagit åtgärder för att främja att konsekvenser för jämställdheten och kvinnors och flickors rättigheter analyseras och omhändertas i OECD:s analyser och medlemsländernas respons med anledning av covid-19. I motsvarande arbetsgrupp inom ramen för OECD:s biståndskommitté, Gendernet, har Sveriges arbete kunnat bidra till viktigt policyarbete inom området.

Nordiska ministerrådet och Östersjöstaternas råds samarbete på jämställdhetsområdet

Under hösten 2020 publicerades en ny nordisk rapport om internetforum som främjar hat mot kvinnor och mot feminism – The Angry Internet – som lanserades på ett webinarium. Rapporten utgör ett viktigt bidrag till att få ny information om hat och hot mot kvinnor i arbetet mot ett jämställt samhälle, fritt från våld och trakasserier. De nordiska jämställdhetsministrarnas aktiviteter för att stödja 25 års jubileet av Pekingplattformen och att särskilt fokusera på unga genomfördes vid CSW65 i mars 2021 i form av ett digitalt möte mellan ministrarna, unga nordiska aktivister och UN Women samt ett digitalt seminarium med ministrar och unga aktivister. Temat vid aktiviteterna var ungas aktörskap och jämställdhet. Unga och jämställdhet var också temat för ett av två ministermöten som genomfördes där även unga bjöds in att delta. Ledarskap, ungas möjlighet till inflytande, sociala normer, mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är exempel på frågor som lyftes vid mötet.

Sverige fortsätter att prioritera det regionala samarbetet mot människohandel inom ramen för Östersjöstaternas råds aktionsgrupp mot människohandel (CBSS TF-THB).

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Jämställdhet är en central del av ett demokratiskt samhälle. Sverige står sig väl i internationella mätningar avseende jämställdhet, bl.a. som nummer ett i Europeiska jämställdhetsinstitutets (EIGE) jämställdhetsindex. Målen för jämställdhetspolitiken är dock ännu inte uppnådda. Med utgångspunkt i resultaten måste bl.a. utrikes födda kvinnors situation förbättras utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Att mäns våld mot kvinnor ännu långt ifrån har upphört är oacceptabelt liksom att det finns kvinnor och män, flickor och pojkar i Sverige som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Pojkars studieresultat fortsätter att ligga tydligt under flickors. Det övergripande målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är ännu inte uppnått.

Pandemins effekter har påverkat jämställdheten, t.ex. när det gäller mäns våld mot kvinnor, kvinnors och mäns ekonomi och hälsa. Vidare har risken för våld mot barn ökat under pandemin. Det är ännu för tidigt att fullt ut kunna bedöma hur effekterna av covid-19-pandemin har påverkat jämställdheten. Det saknas också heltäckande kunskap om Sveriges krishantering och de krisåtgärder som har vidtagits ur ett jämställdhetsperspektiv.

Regeringens generella bedömning är att även om jämställdhetsarbetet ger resultat och går framåt behöver arbetet fortsätta om målen ska kunna nås.

5.4.1 Fortsatt utveckling av jämställdhetsintegrering

Inom Regeringskansliet och andra statliga myndigheter samt regioner och kommuner bedrivs ett aktivt arbete med jämställdhetsintegrering. Regeringens bedömning är att resultatet av arbetet med jämställdhetsintegrering under 2020 som helhet låg på en relativt stabil och hög nivå. Jämställdhetsintegrering är ett arbete som behöver bedrivas och utvecklas kontinuerligt.

Regeringens bedömning är att jämställdhetsintegrering i myndigheter har bidragit till uppfyllelse av de jämställdhetspolitiska målen.

Regeringens samlade bedömning är att JiM-programmet har varit framgångsrikt och bidragit till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsmyndighetens analys av jämställdhetspolitiska åtgärder 2020 (A2021/00973) visar att myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering har bidragit till måluppfyllelsen inom samtliga delmål, framför allt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, ekonomisk jämställdhet och jämställd hälsa. De flesta av myndigheterna har byggt upp en stabil infrastruktur och lagt en god grund för ett framtida jämställdhetsarbete, även om arbete återstår för att nå önskade samhällseffekter. Regeringen ser positivt på utvecklingen mot stärkt samverkan mellan myndigheterna, bl.a. genom den modell för strategiskt erfarenhetsutbyte, JiM+, som har utvecklats inom ramen för JiM-programmet. Regeringen bedömer att modellen har goda förutsättningar att påskynda arbetet att nå de jämställdhetspolitiska målen och bedömer det som positivt att JiM+ under 2022 kommer att erbjudas fler myndigheter.

Myndigheterna har dock kommit olika långt i sitt utvecklingsarbete. Regeringen noterar att utmaningar kvarstår innan alla myndigheter fullt ut jämställdhetsintegrerat sina verksamheter samt att såväl Jämställdhetsmyndigheten, Statskontoret som Kommissionen för jämställda livsinkomster bedömer att regeringens styrning, uppföljning och återkoppling av resultat är av vikt för att den positiva utvecklingen ska fortsätta.

Även det regionala och lokala arbetet har gått framåt. Länsstyrelserna, som utgör regionala nav i arbetet för jämställdhet, har stor betydelse för att de

jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag regionalt och lokalt. Regeringens bedömning är att länsstyrelsernas arbete med jämställdhetsintegrering bedrivs ambitiöst och har gett konkreta resultat. Att Länsstyrelserna sedan 2021 har i uppdrag att tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten vara ett regionalt stöd i JiM-arbetet har goda förutsättningar att stärka detta arbete ytterligare och bidrar till den samlade styrningen av jämställdhetspolitiken.

För jämställdhetsarbetet i kommuner och regioner har även överenskommelsen mellan regeringen och SKR haft betydelse. Överenskommelsen har framför allt bidragit till delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra men även de övriga delmålen har påverkats positivt, t.ex. genom satsningen på modellkommuner.

5.4.2 Ännu inte en jämn fördelning av makt och inflytande

Utvecklingen mot en jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män har på vissa områden stannat av. Representation i beslutsfattande församlingar redovisas vart fjärde år efter valen men Sverige är inte jämställt i termer av könsfördelning på beslutsfattande positioner. Andelen kvinnor och män i styrelser och ledning i de av staten hel- och delägda företagen är jämn, men i börsföretagen utgör kvinnor en dryg tredjedel av styrelserna och en knapp tiondel av ordförande. Även om andelen kvinnor har ökat på flera positioner i näringslivet de senaste åren går utvecklingen långsamt och mönstren består.

Mönstren för kvinnors och mäns utsatthet och oro ser fortsatt olika ut och får olika konsekvenser för kvinnor och män.

Det statliga stödet för kvinnors organisering fortsätter att bidra till kvinnors organisering i sammanslutningar och deltagande i demokratiska processer. Stödet bidrar även till ett levande civilsamhälle.

5.4.3 Ekonomisk jämställdhet är inte uppnådd

Att kunna försörja sig genom betalt arbete är centralt i den svenska jämställdhetspolitiken. Kvinnor har fortfarande lägre sysselsättningsgrad, kortare arbetstid, högre frånvaro från arbetet samt lägre lön än män. Orsakerna är flera och handlar bl.a. om könsstereotypa mönster. Kvinnor tar fortfarande ett större ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet och tar ut den största andelen av föräldrapenningen, inklusive mer obetald ledighet, vilket leder till lägre arbetsinkomst, lägre pension och därmed en bristande ekonomisk självständighet. Den genomsnittliga kapitalinkomsten är dessutom mer än dubbelt så stor för män som för kvinnor, vilket bl.a. kan härledas till skillnaden mellan antalet män respektive kvinnor som driver företag. Detta sammantaget bidrar på sikt till lägre livsinkomster och pensioner för kvinnor än för män, vilket utgör en viktig förklaring till att fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard.

Ett flertal åtgärder har vidtagits på arbetsmarknaden och inom arbetslivsområdet som syftar till att minska inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män. En viktig del i detta är den kommission för jämställda livsinkomster (dir. 2020:22) som regeringen har inrättat och som ska lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Även OECD:s uppdrag att göra en internationell kartläggning av olika metoder för att åstadkomma jämställda löner liksom Jämställdhetsmyndighetens rapport av jämställdhetspolitiska åtgärder 2020 har en bäring på hur den ekonomiska jämställdheten kan förbättras. Uppdragen är kunskaps- och verksamhetsutvecklande samt informationsspridande. JiM-programmet bedöms även bidra till att förbättra den ekonomiska jämställdheten. Statskontorets utvärdering av JiM-programmet indikerar vidare att det finns en potential att delmålet

om den ekonomiska jämställdheten fortsatt kan utvecklas i positiv riktning med stöd av insatserna, inom ramen för programmet. SKR:s regeringsfinansierade satsning Modellkommuner och regioner rapporterar också exempel på resultat med bäring på ekonomisk jämställdhet.

5.4.4 Fortsatta skillnader mellan könen i studieresultat och utbildningsval

Flickor och kvinnor presterar generellt bättre än pojkar och män i hela utbildningssystemet. Även om vissa framsteg har gjorts har pojkar alltså sämre genomsnittliga betygspoäng än flickor i alla grundskolans ämnen förutom idrott och hälsa, där flickor och pojkar har samma genomsnitt. Det är färre män än kvinnor som studerar vidare efter gymnasieskolan och studiegapet mellan kvinnor och män fortsätter att öka.

Könsskillnaderna i studieval leder till en könsuppdelad arbetsmarknad och försämrar förutsättningarna för kompetensförsörjning inom de bristyrken som har en kraftig underrepresentation av antingen kvinnor eller män, såsom vård och omsorg, utbildning, teknik och hantverksyrken. Att kvinnor och män arbetar i olika yrken och sektorer är även en förklaring till den genomsnittliga löneskillnaden mellan könen och ett hinder för ekonomisk jämställdhet. Regeringens bedömning är att det är viktigt att arbeta brett och långsiktigt för att motverka bakomliggande normer och värderingar som leder till könsskillnader vad gäller utbildnings- och yrkesval såväl i utbildningsväsendet som på arbetsmarknaden.

Flera initiativ i en sådan riktning har tagits. Skolans jämställdhetsuppdrag för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen har stärkts genom läroplansförändringar. För att ytterligare öka kunskapen om könsskillnader i utbildningsval har Jämställdhetsmyndigheten fått i uppdrag att göra en sammanställning av befintlig forskning och kunskap på området. Även uppdraget om jämställdhetsintegrering vid högskolor och universitet har bidragit till att utmana könsbundna studieval hos sökande till högre utbildning.

5.4.5 Det obetalda hem- och omsorgsarbetet fördelas inte jämnt

Det obetalda hem- och omsorgsarbetet är trots viss utjämning mellan könen fortsatt ojämnt fördelat mellan kvinnor och män. Det finns en ojämn och stereotyp fördelning redan när de gäller hur flickor och pojkar hjälper till hemma.

Den ojämslida fördelningen av betalt och obetalt arbete innebär att arbetsinkomster och livsinkomster för kvinnor och män skiljer sig åt och är en av förklaringarna till den ekonomiska ojämsliddheten. Snedfördelningen kan också ha negativa konsekvenser för det jämslidda föräldraskapet samt innebära att barnet får mindre tid med endera föräldern än om föräldraledigheten hade delats mer jämsliddt.

Utvecklingen går dock framåt mot ett mer jämsliddt uttag av föräldraledighet, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Men utvecklingen går långsamt, även om framsteg har gjorts bl.a. som en följd av såväl ändrade normer som införandet av reserverade månader.

Hur effekter av pandemin påverkar delmålet

Det obetalda och betalda omsorgsarbetet har påverkats till följd av de olika restriktioner som har satts in för att minska smittspridningen under pandemin. Detta gäller såväl hushållsarbete, såsom matlagning och städning, som omsorgen av barn, äldre och personer med funktionsnedsättning. Det finns en risk att hemarbetet ökar i

omfattning när betalt och obetalt arbete flyter samman. Det obetalda och betalda omsorgsarbetet av barn har ökat då minsta tecken på sjukdomssymptom har inneburit att barnet fått vara hemma i stället för i förskolan eller skolan. Uttaget av tillfällig föräldrapenning fördelas under pandemin huvudsakligen på samma sätt (40–60 där kvinnor tar ut merparten) som innan utbrottet av covid-19.

Fortfarande finns för få data för att kunna bedöma hur delmålet påverkats av pandemin. Viktiga frågor att följa är utöver de redan nämnda är bl.a. hur rådande restriktioner inom framför allt mödravården har påverkat mäns tidiga engagemang i omsorgen av barn.

5.4.6 Ökad kunskap behövs för jämställd hälsa

Det är väl känt att det finns skillnader gällande hälsa både mellan könen och mellan grupper av kvinnor och män och det finns även studier som tyder på skillnader i vård och behandling. Det saknas däremot tillräcklig kunskap både om omfattningen av dessa skillnader och om de bakomliggande orsakerna.

För att uppnå jämställd hälsa behöver fokus riktas mot både kvinnors och mäns hälsa. Hälsan hos kvinnor med endast förgymnasial utbildning förbättras inte i samma takt som för andra grupper. Bland personer med funktionsnedsättning är könsskillnaderna vad gäller självskattad hälsa större än bland befolkningen som helhet. I insatser för att främja psykisk hälsa behöver en utgångspunkt vara att bryta destruktiva könsnormer. Det är centralt att analysera utvecklingen utifrån andra perspektiv än enbart kön då studier visar att de hälsodestruktiva konsekvenserna av maskulina normer tar sig starkare uttryck hos män med lägre socioekonomisk position. Regeringens bedömning är att det viktigt att se på hälsa ur ett intersektionellt perspektiv och att säkerställa att insatser når rätt grupper.

Vidare har pandemin haft en stor inverkan på den vård och omsorg som ges i samhället med minskningar i antalet operationer, besök till vårdcentraler, specialist- och akutvård. Det kommer att finnas ett stort behov av att följa den fortsatta utvecklingen av pandemins effekter på hälsa, hälso- och sjukvård samt omsorgen ur ett jämställdhetsperspektiv. För att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa krävs att hälso- och sjukvården har relevanta kunskaper och förutsättningar för att ge en jämställd hälso- och sjukvård.

5.4.7 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck

Regeringen bedriver ett intensivt arbete för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Åtgärdsprogrammet för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2020, liksom flera insatser inom handlingsplanen mot könsstämpning av kvinnor och flickor, löpte ut vid årsskiftet. Regeringen presenterade den 16 juni 2021 ett åtgärdsprogram för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Åtgärdsprogrammet är en del av ett mer omfattande åtgärdsprogram som kommer att presenteras under hösten 2021 och som baseras på de satsningar som presenteras i åtgärdsprogrammet. Därtill pågår viktigt arbete för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Lagstiftning har skärpts och medel har avsatts för att öka kunskapen och kompetensen om hedersrelaterat våld och förtryck i samhället i stort.

Ett utökat och verkningsfullt våldsförebyggande arbete

Det finns ett fortsatt behov att utveckla det av universella (primärpreventiva) våldsförebyggande arbetet i Sverige, dvs. tidiga våldsförebyggande åtgärder riktade till breda målgrupper. Stiftelsen 1000 möjligheters arbete tyder på ett stort behov hos

unga att tala om våld i deras egna partnerrelationer och vikten av insatser riktade till unga män som utövar våld och kontroll i sådana relationer.

Socialstyrelsen har bekräftat att det finns svagheter i återfallsförebyggande behandlingsinsatser utanför Kriminalvården, vilket även tidigare har uppmärksammats av 2017 års utredning på området (SOU 2018:37). Det är därför en positiv utveckling att Kriminalvårdens nya behandlingsmetod för våldsutövare i nära relation, Predov, även har gjorts tillgänglig utanför myndigheten, t.ex. inom socialtjänsten.

Förbättrad upptäckt och bättre skydd och stöd

Det myndighetsgemensamma uppdraget om förbättrad upptäckt av våld 2019–2021 har fått stort genomslag. Uppdraget innebär att ett systematiskt arbete för att upptäcka våld utvecklas med stöd av samordningsförbunden som är en etablerad organisation för samverkan mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i enskilda ärenden på lokal nivå. Regeringen bedömer att de myndigheter som ingår i uppdraget har goda förutsättningar att öka upptäckten av våld och förbättra hänvisningen till relevanta insatser för våldsutsatta.

Den pågående spridningen av covid-19 har ökat risken för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Statsbidragen till lokala kvinno- och tjejjourer är fortfarande viktiga och kompletterar det offentliga brottsofferstödet. Statsbidragen har förstärkts med anledning av pandemin. Jämställdhetsmyndigheten har i rapporten Covid-19 och våldsutsatthet (Jämställdhetsmyndigheten 2021:8) observerat stora skillnader mellan olika kommuner vad gäller bl.a. information till grupper med särskild utsatthet, såsom barn och äldre, personer med funktionsnedsättning och hbtqi-personer. Insatser som bedöms vara effektiva är bl.a. ökade öppettider i jour- och stödverksamheter, information på flera språk samt anpassad och riktad information till olika målgrupper.

För att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck är det centralt att bekämpa brotten och skydda offren. Lagstiftning har därför skärpts genom att ett nytt brott, barn-äktenskapsbrott, en ny straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv samt att ett utreseförbud för barn som riskerar att utsättas för barnnäktenskap eller könsstympning har införts. Därtill bereds inom Regeringskansliet frågan om införandet av ett särskilt hedersbrott. Därutöver behövs ökad kunskap och kompetens bland yrkesverksamma t.ex. inom hälso- och sjukvård, socialtjänst och skolan. Vidare måste samhället nå fler som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck samt att tillhandahålla en mer operativ stödverksamhet för målgruppen. Länsstyrelsernas pilotverksamhet med regionala resurscentrum för barn och vuxna som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck utvecklas fortsatt. Regeringen har vidare gett Länsstyrelsen i Östergötlands län i uppdrag att förbereda inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck. Genom inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum permanentas det nationella arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och blir därmed mer långsiktigt. Kompetenscentret ska ha en stödjande roll till många myndigheter i deras uppdrag kring hedersrelaterat våld och förtryck.

Utsatthet inom prostitution och människohandel har ökat under pandemin och det är viktigt att stärka såväl det förebyggande arbetet som stödinsatser på området för att utsatta ska få det skydd och stöd de har behov av och också rätt till. I arbetet mot prostitution och människohandel har landets regionkoordinatorer en viktig funktion. Regeringen föreslog i Vårändringsbudget för 2021 att tillföra ytterligare 13 miljoner kronor för att stärka Jämställdhetsmyndighetens insatser inom ramen för myndighetens nationella samordningsuppdrag mot alla former av människohandel och bidra med ytterligare kompetensstöd till yrkesverksamma. Länsstyrelserna beskriver det samlade arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål inom

länen som ett utvecklingsområde som inte har kommit lika långt som andra våldsområden.

Effektivare brottsbekämpning

Brottsbekämpning är ett grundläggande uppdrag för rättsväsendet (se utg.omr. 4). Samtidigt är de rättsvårdande myndigheterna beroende av andra samhällsaktörer i detta avseende. Det gäller exempelvis hälso- och sjukvårdens förmåga att säkra bevis vid misstänkta sexualbrott och könsstympning samt socialtjänstens brottsofferstödjande och återfallsförebyggande insatser vid bl.a. hedersrelaterat våld. Regeringen bedömer att utvecklingen som sker inom rättsväsendet när det gäller metoder, kunskap och samverkan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck går åt rätt håll, men fortsatta insatser krävs inom området.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Regeringen har gett flera uppdrag, bl.a. till Jämställdhetsmyndigheten, Skolverket och Socialstyrelsen, för att förbättra kunskapsläget för ett evidensbaserat arbete på området mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Även länsstyrelserna bedriver ett viktigt utvecklingsarbete i den riktningen. Regeringsuppdrag till myndigheter och överenskommelsen med SKR har även bidragit att universitet och högskolor har engagerats i arbetet, genom att följa utvecklingen om frågor som rör mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, och hedersrelaterat våld och förtryck.

Det finns dock alltjämt ett stort behov av kvalitetssäkrade metoder och arbetsätt bland yrkesverksamma samt av uppföljning och statistik på nationell nivå. Dessutom finns grundläggande kunskapsbrister, t.ex. när det gäller pornografin och dess påverkan på samhället och vilket behov av stöd och skydd som finns för personer som medverkar i pornografi, särskilt ungdomar.

Regeringen bedömer att inrättandet av ett permanent nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck kommer att leda till ökad kunskap, långsiktighet i arbetet och större möjligheter att följa utvecklingen på området hedersrelaterat våld och förtryck.

Länsstyrelserna har under senare tid visat påtagliga förbättringar i sitt arbete, inte minst i de mindre länen. Det handlar bl.a. om utökad samverkan med rättsväsendet och skolan. I det fortsatta arbetet för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är det viktigt att länsstyrelserna har goda förutsättningar för att stödja lokala och regionala aktörer.

5.4.8 EU och internationellt samarbete

Utvecklingen för jämställdhet och kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna har varit under hot i olika internationella sammanhang. På många håll i världen har kvinnors och flickors möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter begränsats. Under covid-19-pandemin har inte minst våld mot kvinnor och flickor och hedersrelaterat våld och förtryck ökat och flickors tillgång till skolgång på vissa håll begränsats.

Under året har begreppet gender mött tilltagande motstånd i olika internationella sammanhang. Likaså har Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen) ifrågasatts utifrån gender-begreppet. Det förekommer felaktiga föreställningar om att konventionen medför nya tolkningar av kön och sexuell läggning som bl.a. hotar den rådande

tolkningen av familjebegreppet i vissa länder. Även frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), inklusive tillgång till säker och laglig abort, möter ofta starkt motstånd. Detta har lett till att regeringen har ökat samarbetet med andra likasinnade länder att driva dessa frågor (se vidare utg.omr. 7). Regeringen välkomnar initiativ såsom att inom FN:s initiativ Generation Equality inrätta internationella koalitioner på prioriterade områden för jämställdheten. Det är positivt att Sverige även fortsättningsvis har en framträdande roll i detta arbete, inklusive som en av ledarna för koalitionen för ekonomisk jämställdhet, vilket är särskilt angeläget då just ekonomisk jämställdhet är det målområde som ligger längst ifrån att uppfyllas globalt enligt bl.a. World Economic Forum.

EU antog en ny handlingsplan för jämställdhet (Gender Action Plan III) för EU:s externa arbete inklusive agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Sverige var aktivt i arbetet med att ta fram den nya handlingsplanen som höjer ambitionen genom bl.a. ett eget mål för SRHR och mer fokus på stöd för kvinnorättsorganisationer. Planen ligger överlag i linje men svenska prioriteringar.

Inom ramen för det nordiska samarbetet finns stora möjligheter att samverka för att mobilisera och stödja det internationella jämställdhetsarbetet. De nordiska länderna har ofta samsyn i jämställdhetsfrågor vilket Sverige kan nyttja i det internationella samarbetet.

Inom ramen för Europarådet deltar Sverige i påverkansarbete inom området för delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, med utgångspunkt i Istanbulkonventionen.

5.5 Politikens inriktning

Sverige har en feministisk regering. Det innebär att jämställdhetsperspektivet genomsyrar politikens utformning och olika politiska beslut inom alla områden, både i det nationella och det internationella arbetet. Skillnader i livsvillkor och fördelning av makt och resurser baserade på kön är ett samhällsproblem som kan och ska motverkas bl.a. genom politiska beslut. Det är angeläget att bevaka vilka konsekvenser pandemin har fått för jämställdheten. Jämställdhetsmyndigheten fyller en central roll för genomförandet av jämställdhetspolitiken och kommer att fortsätta bidra med viktigt stöd och underlag till regeringen även när det gäller pandemins konsekvenser.

Att mäns våld mot kvinnor ska upphöra har varit en prioriterad fråga för regeringen både under den här och den förra mandatperioden. Det är en fråga som kräver långsiktiga åtgärder och en hållbar struktur. Regeringen föreslår nu ett intensifierat arbete med permanenta medel som ska tillföras för arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

De jämställdhetspolitiska delmålen påverkar varandra och insatser behövs inom alla delmål för att det övergripande målet ska kunna uppfyllas. Regeringen föreslår därför ett jämställdhetslyft i syfte att stärka och fokusera arbetet för att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Arbetet med jämställdhetsintegrering stärks och utvecklas

Arbetet med jämställdhetsintegrering och jämställdhetsbudgetering fortsätter att stärkas. Regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och uppdrag om jämställdhetsintegrering till universitet och högskolor fortsätter. Jämställdhetsmyndigheten har en nyckelroll i arbetet med jämställdhetsintegrering, inte minst när det gäller att stödja myndigheterna i arbetet med att bidra till att uppnå målen för jämställdhetspolitiken.

Regeringen avser även att stärka arbetet med jämställdhetsintegrering på lokal och regional nivå, bl.a. med fokus på delmålen om ekonomisk jämställdhet och att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Satsningen förstärker bl.a. länsstyrelsernas arbete med jämställdhetsintegrering.

Jämn fördelning av makt och inflytande

Utvecklingen mot en jämn fördelning av makt och inflytande har på vissa håll stagnerat eller backat. Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av delmålet makt och inflytande visar t.ex. att kvinnors representation i kommunfullmäktige och kommunstyrelser i landet som helhet har legat runt 40-procentstrecket de senaste 25 åren och att en nedgång från 37 till 32 procent kan noteras på posten som kommunstyrelsens ordförande runt om i landet. Myndighetens uppföljning liksom andra rapporter visar att kvinnor diskrimineras och utsätts för hot, hat och trakasserier inom politiken, som opinionsbildare och som journalister. Detta påverkar kvinnors vilja att uttala sig offentligt och unga kvinnor väljer att avsäga sig förtroendeuppdrag. Det är oacceptabelt och måste motverkas. Regeringen avser att stärka arbetet mot hot och hat mot förtroendevalda samt ge Jämställdhetsmyndigheten fortsatt uppdrag när det gäller delaktighet och deltagande i den lokala demokratin.

Ekonomisk jämställdhet

Trots ett mångårigt arbete för att uppnå ekonomisk jämställdhet råder det fortfarande olika förutsättningar för kvinnor och män att delta och utvecklas i arbetslivet. Målet om ekonomisk jämställdhet och möjlighet till egen försörjning gäller alla och ska ses i ett livscykelperspektiv. Kommissionen för jämställda livsinkomster kommer i februari 2022 att lämna förslag som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. Sverige bidrar också med medel till OECD i genomförandet av en internationell studie av de metoder som används i olika länder för att uppnå jämställda löner.

Arbetet med aktiva åtgärder i enlighet med diskrimineringslagen (2008:567) är viktigt för att åstadkomma jämställda löner och ett jämställt arbetsliv. Det finns tecken på att lagstiftningen inte följs. Därför behövs ytterligare insatser för att säkerställa att arbetsgivare följer de krav som ställs i lagen. Även En god arbetsmiljö för framtiden – regeringens arbetsmiljöstrategi 2021–2025 (skr. 2020/21:92) och dess genomförande är relevant för att främja den ekonomiska jämställdheten. En god arbetsmiljö skapar förutsättningar för ett hållbart arbetsliv och har en påverkan på den ekonomiska jämställdheten. Sysselsättning och ekonomisk trygghet är också viktiga aspekter för en god och jämställd hälsa.

Det är viktigt att analysera och följa upp effekten för den ekonomiska jämställdheten av de åtgärder som har vidtagits för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av pandemin. Regeringen har gjort analyser som kan tjäna som underlag för en sådan uppföljning, se bilaga 3, Ekonomisk jämställdhet. Även Jämställdhetsmyndighetens uppföljning av delmålet om ekonomisk jämställdhet kan bidra med underlag för relevanta åtgärder mot bakgrund av pandemins påverkan på den ekonomiska jämställdheten. Uppföljningen ska redovisas senast 31 januari 2022.

För att kunna nå ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män är det nödvändigt att motverka den könsuppdelade arbetsmarknaden och bryta de könsstereotypa studie- och yrkesvalen. Det är också angeläget att vidta åtgärder för att stärka utrikes födda kvinnors position på arbetsmarknaden. Vidare behöver osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män motverkas. Regeringen ser behov av fortsatta insatser för ökad ekonomisk jämställdhet.

Jämställd utbildning

Alla barn och elever ska få det stöd och den stimulans de behöver för att utvecklas i skolan och nå kunskapsmålen, oberoende av kön eller bakgrund. De stora skillnaderna i skolresultat mellan flickor och pojkar, där pojkar och unga män som grupp har lägre kunskapsresultat, måste motverkas. För att höja kunskapsresultaten behövs ett fortsatt fokus på tidigt stöd, stärkt kvalitet i undervisningen och trygghet och studiero.

Det är viktigt att arbeta brett och långsiktigt för att motverka könsstereotypa föreställningar om utbildning och arbete som leder till könsskillnader i studie- och yrkesval. Alla barn ska redan i förskolan få möjlighet att utvecklas utan att begränsas av könsnormer. Ett aktivt jämställdhetsarbete behöver bedrivas i grund- och gymnasieskolan för att synliggöra hur könsmonster kan påverka elevernas lärande, utveckling och utbildningsval. Vidare bidrar arbetet med jämställdhetsintegrering vid universitet och högskolor till att motverka de könsbundna studievalen inom högre utbildning.

En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet är alltjämt ojämn där kvinnor lägger mer tid på obetalt hushållsarbete och tar ut större delen av föräldraledigheten och tillfällig föräldrapenning jämfört med män. Mer behöver göras innan målet om ett jämställt föräldraskap är uppnått. Ett jämställt föräldraskap ger barnet, redan som litet, lika tillgång till sina föräldrar. SCB:s uppdrag att genomföra en studie av tidsanvändning bland kvinnor respektive män (TID) ger under 2022 regeringen nytt underlag för att följa upp hur det obetalda hem- och omsorgsarbetet fördelas mellan könen. Regeringen påbörjar införandet av en familjevecka. Reformen främjar det jämställda föräldraskapet genom att ge män och kvinnor lika möjligheter att vara lediga tillsammans med barnen.

Jämställd hälsa

Då det kvarstår skillnader i hälsa mellan kvinnor och män, flickor och pojkar, och mellan grupper av kvinnor och män, behövs en fördjupad och breddad kunskap om dessa skillnader samt om de specifika faktorer som påverkar kvinnors och flickors och mäns och pojkars fysiska, psykiska och sexuella hälsa. För att kunna vidta relevanta åtgärder för en jämställd hälsa bedömer regeringen att satsningar i första hand behöver göras på att öka kunskapen om detta.

Pandemins konsekvenser för hälsan hos olika grupper av kvinnor och män och flickor och pojkar behöver följas upp, inklusive eventuella skillnader mellan könen vad gäller tillgång till vård och omsorg. Ett intersektionellt perspektiv är nödvändigt för att kopplat till kön fånga upp eventuella skillnader beroende på könsidentitet eller -uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Hälsan hos kvinnor med endast förgymnasial utbildning har inte förbättrats i samma takt som hos andra grupper. Det är allvarligt och orsakerna till det behöver följas upp. Detsamma gäller könsskillnaderna i självskattad hälsa bland personer med funktionsnedsättning. Vidare behöver insatser för att stärka den psykiska hälsan nå unga kvinnor och ha ett helhetsperspektiv, däribland ett hbtqi-perspektiv (se vidare utg.omr. 9, avsnitt 4 och avsnitt 5). Insatserna behöver inte minst vara förebyggande och bl.a. bidra till att bryta destruktiva könsnormer.

Åtgärder behöver även vidtas som kan leda till att förbättra mäns hälsa då de söker vård senare än kvinnor och i högre grad avlider i de stora folksjukdomarna. Även här spelar socioekonomiska faktorer stor roll. Det måste finnas tillgång till insatser för att

motverka suicid, där män är överrepresenterade och insatserna måste nå dem som löper störst risk. (se vidare utg.omr. 9, avsnitt 4).

Vården för sexualbrottsutsatta och personer som har utsatts för könsstympning behöver fortsätta att utvecklas. Det ska finnas tillgång till god och kunskapsbaserad vård oavsett var i landet man bor och oavsett om man söker vård akut eller senare i livet.

Arbetet med en ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrahälso- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa fortsätter (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4).

Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra

Genomförandet av den tioåriga nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel har fortsatt hög prioritet. Regeringen presenterade i juni 2021 ett kraftfullt åtgärds paket med tydliga mål och uppföljning för att ytterligare intensifiera det långsiktiga arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Bland annat förtydligas Jämställdhetsmyndighetens uppdrag att stödja och följa upp genomförandet av den nationella strategin. Regeringen ska vartannat år lämna en skrivelse till riksdagen med redovisning av arbetet. Åtgärds paketet kompletteras i denna budgetproposition med ytterligare åtgärder som även kommer att presenteras inom ramen för ett flerårigt åtgärdsprogram. Regeringen tillför området mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel permanenta medel för att möjliggöra ett långsiktigt och uthålligt arbete, vilken den här typen av samhällsproblem kräver.

Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Det våldsförebyggande arbetet måste utvecklas. Därför har regeringen påbörjat arbetet med ett nationellt våldsförebyggande program med fokus på insatser för metodutveckling, uppföljning, kunskapsspridning och förstärkt myndighetssamverkan. Programmet ska ta sikte på såväl tidigt förebyggande insatser som insatser för att förhindra att våld upprepas. Jämställdhetsmyndigheten får en tydligare roll i att utveckla och samordna det våldsförebyggande arbetet. De beslutade läroplansändringarna avseende sexualitet, samtycke och relationer ska genomföras. Enligt regeringens åtgärds pakets punkt 3 ska regeringen ta initiativ till kompetensinsatser för att säkerställa att all relevant skolpersonal har möjlighet till ökad kompetens inom områdena. Killars våld mot tjejer och våld i ungas partnerrelationer ska motverkas. Arbetet för att förverkliga en samtyckeskultur fortsätter.

Personer som utövar våld eller kontrollerande beteende mot närstående behöver insatser för att upphöra med våldet. Från och med den 1 augusti 2021 gäller nya bestämmelser i socialtjänstlagen (2001:453) som ger kommunerna ansvar att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska upphöra med detta.

Preventell är en nationell telefonlinje, vid Karolinska universitetssjukhuset, för att förebygga sexuellt våld. Målgruppen är personer med självupplevt riskbeteende, tvångsmässig upptagenhet av sexuella tankar och handlingar, sexuellt intresse för barn och impulser att tvinga någon till sex. Som en del i förstärkningen av det våldsförebyggande arbetet ger regeringen långsiktiga förutsättningar för ökad kunskap inom området och för verksamheten med Preventell.

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta

Det är av största vikt att våldsutsatta har någonstans att vända sig för hjälp och vidare vägledning om hur de kan ta sig ur sin situation. Stödet till unga våldsutsatta behöver stärkas ytterligare.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet driver den nationella stödtelefonen för våldsutsatta. För att ge långsiktiga och goda förutsättningar för verksamheten som bedrivs vid NCK förstärks universitetets anslag permanent (se vidare utg.omr.16 avsnitt 6.1.4). Även vården för våldsutsatta ska förbättras. Därför avser regeringen att ge Socialstyrelsen i fortsatt uppdrag att stödja genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor inom vård och omsorg.

Det civila samhällets organisationer, inte minst kvinno- och tjejjourerna, behöver stabila förutsättningar för att bedriva sitt arbete för att motverka mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, sexuellt våld, prostitution och människohandel, hedersrelaterat våld och förtryck samt för att ge stöd till dem som utsätts. Därför permanentas statsbidragen som syftar till att stödja viktig verksamhet som ideella kvinno- och tjejjourer, deras riksorganisationer och andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldsutsatta bedriver. Regeringen aviserar i denna proposition en barnrätts- och jämställdhetsreform som innebär att skyddat boende regleras som ny placeringsform, blir tillståndspliktigt och förenat med kvalitetskrav, se utgiftsområde 9, avsnitt 6 Politik för sociala tjänster. Att värna barnets rättigheter i skyddade boenden har varit ett viktigt motiv till reformen som dessutom stärker våldsutsattas rätt till skyddat boende av god kvalitet över hela landet. Vid stärkta kvalitetskrav utifrån en ny lagstiftning kan vissa ideella organisationer som driver skyddade boenden behöva utveckla sitt arbete för att leva upp till nya krav. Regeringen inrättar därför ett riktat, tillfälligt statsbidrag, med syfte att stödja de ideella organisationer som driver skyddade boenden och behöver stöd för att utveckla kvaliteten i verksamheten. Regeringen fortsätter även att stärka det förebyggande arbetet och insatser för att säkra skydd och stöd till utsatta inom prostitution och människohandel, bl.a. genom ett exit-program. Det myndighetsgemensamma uppdraget om att hitta metoder för att upptäcka våldsutsatthet som genomförs av Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket samt Socialstyrelsen och som samordnas av Jämställdhetsmyndigheten fortsätter.

Regeringen vill öka förutsättningarna för att våldsutsatta vuxna och barn ska få tillgång till ett behovsanpassat skyddat boende och stöd i övergången till ett mer varaktigt boende. Det är angeläget att kommuner som vill stärka sitt arbete för att tillhandahålla stadigvarande boende får förutsättningar att göra det, inklusive insatser som möjliggör för våldsutsatta personer att bo kvar i den egna bostaden genom att den som har utsatt närstående för våld flyttar. Regeringen tillsätter därför en expertgrupp som ska bidra till att stärka arbetet med att fler ska kunna gå vidare till stadigvarande boende efter placering i skyddat boende genom att se över hur kommunernas arbete med detta på bästa sätt kan stödjas och utvecklas. En del av medlen ska betalas ut till verksamheter i ett antal pilotkommuner.

Det är av största vikt att barns behov och rättigheter beaktas i situationer där barn utsätts för eller bevittnar våld. Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att lämna ett förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (dir. 2021:29). Jämställdhetsmyndighetens uppdrag att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge ska redovisas till regeringen senast den 31 december 2021. Det kommer att vara ett viktigt underlag för att utveckla arbetet för att stärka barns rättigheter. Arbetet med att

motverka könsstymning av flickor och kvinnor, inklusive genom lagföring av förövare, samt att ge vård och stöd till utsatta behöver fortgå.

Länsstyrelserna bedriver ett viktigt arbete för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Länsstyrelsernas arbete för att stödja utvecklingen av regionala resurscentrum som samlar insatser för barn och vuxna som är utsatta, eller riskerar att utsättas, för hedersrelaterat våld och förtryck fortgår. Det nationella kompetensteamet vid länsstyrelsen i Östergötlands län har påbörjat sitt arbete för att bli ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Effektivare brottsbekämpning

Regeringen har aviserat ett flertal initiativ för att stärka det straffrättsliga skyddet mot mäns våld mot kvinnor, så som att utreda en ny straffskärpningsgrund för brott där ett motiv varit att offret är av ett visst kön eller könsidentitet, straffansvar vid psykiskt våld samt skärpta regler om villkorlig frigivning och vistelseförbud. Den 22 juli 2021 beslutade regeringen även propositionen Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer. I propositionen föreslås bl.a. att minimistraffet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning höjs och att straffet för överträdelse av kontaktförbud skärps. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022. 2020 års sexualbrottsutredning har haft i uppdrag att bl.a. se över straffskalorna för sexualbrotten. I ett betänkande som har remitterats föreslår utredningen bl.a. höjt straff för våldtäkt och att böter tas bort ur straffskalan för köp av sexuell tjänst. I Hedersbrottsutredningens betänkande Ett särskilt hedersbrott (SOU 2020:57) föreslås vidare att det införs ett särskilt hedersbrott. Betänkandet i denna del bereds i Regeringskansliet.

Sexuella övergrepp mot barn på nätet har ökat. Möjligheterna att upptäcka och lagföra dessa hot och övergrepp behöver bli bättre. I enlighet med åtgärds paketet punkt 17 ska en utredning se över barns straffrättsliga skydd mot sexuella övergrepp. Samverkan mellan myndigheter och civilsamhällesorganisationer behöver utvecklas.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Regeringen bygger vidare på den pågående satsningen för att öka kompetensen om mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck hos berörda yrkesgrupper. Kunskapsluckor och ytterligare behov av kompetensutveckling ska analyseras och fler yrkesgrupper ska få utbildning om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. I enlighet med åtgärds paketet punkt 34 ska Polismyndigheten ge anställda fördjupad kunskap om psykisk ohälsa kopplat till mäns våld mot kvinnor. Polismyndigheten ska också utveckla samverkansformer och riskbedömningar med relevanta aktörer, t.ex. psykiatri och socialtjänst. Kunskapen om hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer behöver öka (skr. 2016/17:10). Genom permanentningen av det nationella kompetensteam som finns vid Länsstyrelsen i Östergötlands län i form av ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck och de resurser som tillförs 2022 ökar förutsättningarna för att utveckla Sveriges arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringen ser ett fortsatt behov av att utveckla arbetet för att kunna bedöma omfattningen av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer på ett mer tillförlitligt sätt över tid. Socialstyrelsens kommande analys av genomförda dödsfallsutredningar och Jämställdhetsmyndighetens kartläggning av prostitutionens omfattning kommer att vara viktiga underlag för att öka kunskapen om hur samhället ska agera för att förebygga mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Kriminalstatistiken behöver ytterligare förbättras och kvalitetssäkras för att bättre kunna fungera för uppföljning i arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Tillsynen av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete inom hela området mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld

och förtryck behöver utvecklas. Kunskapen om situationen för de som lever med skyddade personuppgifter ska öka.

Det är angeläget att fortsätta utveckla arbetssätt för hur kommuner ska kunna sprida information om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck med anledning av covid-19, samt hur kontakt kan etableras med våldsutsatta.

Norden, EU och det övriga internationella samarbetet

Den feministiska regeringen ska fortsatt sätta sin prägel på det internationella samarbetet i en omvärld där jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter allt mer ifrågasätts (se vidare utg.omr. 5, 7 och 24 för mer information om den feministiska utrikespolitiken). De mål som gäller för jämställdhetspolitiken i Sverige gäller också som mål för vad regeringen vill uppnå inom EU och det övriga internationella samarbetet.

De nordiska länderna samverkar i arbetet med att driva på det globala arbetet med jämställdhet. Sverige fortsätter att prioritera samarbetet inom ramen för Östersjöstaternas råds aktionsgrupp mot människohandel (CBSS TF-THB). Sverige kommer även att fortsätta att arbeta aktivt för att driva jämställdhetsintegrering inom OECD.

Inom EU kommer regeringen fortsatt att verka för att Sverige ska driva på EU:s jämställdhetsarbete och att ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra alla processer på EU-nivå. Sverige kommer att arbeta för ett effektivt genomförande av EU:s jämställdhetsstrategi 2020–2025, inklusive EU:s anslutning till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen).

Inom Europarådet verkar regeringen för att Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen) ska ses som en gemensam utgångspunkt för medlemsstaterna för frågor som rör mäns våld mot kvinnor och att fler stater ska ansluta sig till konventionen. Arbetet ska också ta sikte på att motverka falsk ryktesspridning om konventionen, se vidare i avsnitt 5.4.8 EU och internationellt samarbete.

Regeringen kommer att fortsätta att prioritera FN:s kvinnokommissions årliga möten och förhandlingar. Därutöver kommer Sverige att fortsätta att verka i koalitioner inom ramen för Generation Equality och samarbetet med FN:s jämställdhetsorgan UN Women. Sverige är också ett av de länder som har utsetts att leda koalitionen för ekonomisk jämställdhet tillsammans med flera aktörer, bl.a. från det civila samhället. Regeringen avser vidare att fortsatt driva jämställdhetsintegrering inom hela FN-systemet och vara aktiv i FN:s olika forum för mänskliga rättigheter. För svensk del är det viktigt att bedriva ett strategiskt samarbete med likasinnade länder från olika regioner, för att få gehör för svenska positioner och uppnå jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Regeringen ska genomföra en dialog med FN:s granskningskommitté för kvinnokonventionen, CEDAW, om regeringens arbete för att motverka alla former av diskriminering av kvinnor och uppfylla FN:s kvinnokonvention.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tabell 5.5 Anslagsutveckling 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

2020	Utfall	457 193	Anslagssparande	37 845
2021	Anslag	574 039 ¹	Utgiftsprognos	569 121
2022	Förslag	640 039		
2023	Beräknat	655 039		
2024	Beräknat	575 039		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda jämställdhetsåtgärder och för utgifter för statsbidrag för att stödja projekt och insatser som främjar jämställdhet mellan kvinnor och män. Anslaget får även användas för administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet hos berörda myndigheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.6 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	409 039	409 039	409 039
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	231 000	246 000	166 000
<i>varav BP22</i>	<i>321 000</i>	<i>491 000</i>	<i>491 000</i>
– Nationellt kompetenscentrum mot hedersförtryck	-10 000	-10 000	-10 000
– Bidrag till arbetet mot prostitution och människohandel	3 000	3 000	3 000
– Permanentning av kompetensteamet HRV	-30 000	-30 000	-30 000
– Nationellt program MVK och HRV	215 000	270 000	300 000
– Permanenta medel till kvinno- och tjejjourer m.fl. (MVK)	50 000	150 000	150 000
– Tillfälligt statsbidrag för kvinno- och tjejjourer	50 000	50 000	20 000
– Jämställdhetslyftet	28 000	28 000	28 000
– Expertgrupp för stadigvarande boende	15 000	30 000	30 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	640 039	655 039	575 039

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen driver fortsatt på och genomför förstärkta satsningar för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv, där arbetet mot mäns våld mot kvinnor utgör en central del. Ökningen på anslaget beror på nya reformer för att förstärka och i vissa fall permanenta arbetet mot mäns våld mot kvinnor samt den fleråriga satsningen, jämställdhetslyftet, på ett stärkt och fokuserat arbete för att nå de jämställdhetspolitiska målen. Vid jämförelse med 2021 bör de tillfälliga pandemistöden till civilsamhället under 2021 tas i beaktande liksom att medel för det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat förtryck, som permanentats i form av ett nationellt kompetenscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergöt-

lands län, flyttats från anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* till länsstyrelsernas förvaltningsanslag 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse (se vidare utg.omr. 1, avsnitt 9.7.1).

Regeringen föreslår att 640 039 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 655 039 000 kronor respektive 575 039 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen har beslutat att avsätta 150 miljoner kronor årligen för att stärka de ideella kvinno- och tjejjourernas arbete, deras riksorganisationer och andra organisationer som arbetar med liknande stöd till våldutsatta. Medlen fördelas i första hand som tvååriga bidrag för 2022 och 2023. Bemyndigandet behövs för den del av bidraget som avser 2023. Tvååriga bidrag bidrar till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för de aktuella jourerna. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor år 2023.

Tabell 5.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden		98 500		
Nya åtaganden	98 500		150 000	
Infriade åtaganden		-98 500		-150 000
Utestående åtaganden	98 500		150 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	100 000		150 000	

5.6.2 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tabell 5.8 Anslagsutveckling 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

2020	Utfall	74 761	Anslagssparande	2 546
2021	Anslag	75 573 ¹	Utgiftsprognos	79 404
2022	Förslag	76 280		
2023	Beräknat	71 915 ²		
2024	Beräknat	72 630 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 71 171 tkr i 2022 års prisnivå.

³ Motsvarar 71 171 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Jämställdhetsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag**Tabell 5.9 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:2 Jämställdhetsmyndigheten**

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	75 573	75 573	75 573
Pris- och löneomräkning ²	706	1 504	2 270
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-5 099	-5 150
Överföring till/från andra anslag	-314	-317	-320
Övrigt	315	254	257
Förslag/beräknat anslag	76 280	71 915	72 630

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Jämställdhetsmyndigheten bidrar till en strategisk, sammanhållen och hållbar styrning och ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken och har en nyckelroll för att det jämställdhetspolitiska målet ska uppnås, eftersom myndigheten ansvarar för uppföljning, analys, samordning och stöd utifrån de jämställdhetspolitiska delmålen.

Anslaget utökas med 5 000 000 kronor under 2022 för Jämställdhetsmyndighetens fortsatta stöd till universitet och högskolors arbete med jämställdhetsintegrering. Satsningen finansieras genom att anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor*, inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 76 280 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 71 915 000 kronor respektive 72 630 000 kronor.

5.6.3 3:3 Bidrag för kvinnors organisering**Tabell 5.10 Anslagsutveckling 3:3 Bidrag för kvinnors organisering**

Tusental kronor

2020	Utfall	27 378	Anslagssparande	785
2021	Anslag	28 163 ¹	Utgiftsprognos	27 922
2022	Förslag	28 163		
2023	Beräknat	28 163		
2024	Beräknat	28 163		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för kvinnors organisering.

Skälen för regeringens förslag**Tabell 5.11 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 3:3 Bidrag för kvinnors organisering**

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	28 163	28 163	28 163
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	28 163	28 163	28 163

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21: FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det är viktigt att civilsamhällets aktörer får fortsatt möjlighet till offentligt stöd för kvinnors organisering. Regeringen föreslår att 28 163 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 28 163 000 kronor respektive 28 163 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 28 163 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag

Jämställdhetsmyndigheten kommer att bereda och besluta om stödet för kvinnors organisering 2023 under 2022, för att upprätthålla en förutsägbarhet och effektivitet i medelstillelningen. Detta innebär att åtaganden om bidrag för kvinnors organisering beslutas under 2022 för kommande år och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 28 163 000 kronor 2023.

Tabell 5.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor	Utfall 2020	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden	23 157	28 163	28 163	
Nya åtaganden	28 163	28 163	28 163	
Infriade åtaganden	-27 378	-28 163	-28 163	-28 163
Utestående åtaganden	28 163	28 163	28 163	
Erhållet/förslaget bemyndigande	28 163	28 163	28 163	

6 Segregation

6.1 Mål för området

Målet för regeringens politik mot segregation är minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114). Målet är bredare än de insatser som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Segregation.

Resultat för arbetet mot socioekonomisk segregation påverkas av faktorer inom flera olika områden, exempelvis boende, utbildning, arbetsmarknad, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet. Även hälsa och folkhälsa är viktiga faktorer i arbetet för att minska och motverka segregation.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen har tidigare år utgått ifrån de 38 områden i Sverige som tidigare omfattats av lokala utvecklingsavtal (LUA) och urbant utvecklingsarbete (URB), jämfört med hela landet. De 38 områdena har inte varit heltäckande för alla områden med socioekonomiska utmaningar, varför resultatredovisningen endast kunnat ge en indikation för hur den socioekonomiska segregationen har utvecklats.

Från och med denna redovisning används nya mått för att mäta segregation. Förutom ett övergripande segregationsindex tar resultatredovisningen huvudsakligen sin utgångspunkt i den nya rikstäckande områdesindelning, regionala statistikområden (RegSO), som Statistiska centralbyrån (SCB) har tagit fram i samarbete med Delegationen mot segregation (Delmos). Baserat på denna områdesindelning har SCB och Delmos tagit fram ett rikstäckande index som belyser hur olika områden förhåller sig till varandra avseende socioekonomisk status (Ku2018/01729, A2019/01024, A2020/00143, A2020/00949, A2020/01733 och A2020/01734), och utifrån detta definierat fem s.k. områdestyper:

- Områdestyp 1 – områden med stora socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 2 – områden med socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 3 – socioekonomiskt blandade områden
- Områdestyp 4 – områden med goda socioekonomiska förutsättningar
- Områdestyp 5 – områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

Ungefär 1,4 miljoner människor (13,5 procent av befolkningen) bor i områdestyp 1 och 2 varav 550 000 i områdestyp 1, och 1,2 miljoner människor (11,3 procent) i områdestyp 5.

Resultatredovisningen omfattar sju centrala och fem kompletterande indikatorer, som redovisas för de fem områdestyperna. Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. I de fall resultat redovisas för områden med socioekonomiska utmaningar avses områdestyp 1 och 2, om inget annat anges. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år. Då vissa uppgifter på RegSO-nivå endast finns tillgängliga fr.o.m. 2011 redovisas

indikatorerna i tidsserier om nio år (2011–2019). Resultatredovisningen utgår ifrån nedan centrala indikatorer.

- Arbetsmarknad och inkomst: andel förvärvsarbetande, andel med låg ekonomisk standard
- Utbildning: andel behöriga till gymnasieskolans nationella program, andel unga som varken förvärvsarbetar eller studerar
- Hälsa: andel med bra hälsotillstånd
- Boende: bostadsarea per person
- Demokratiskt deltagande: valdeltagande

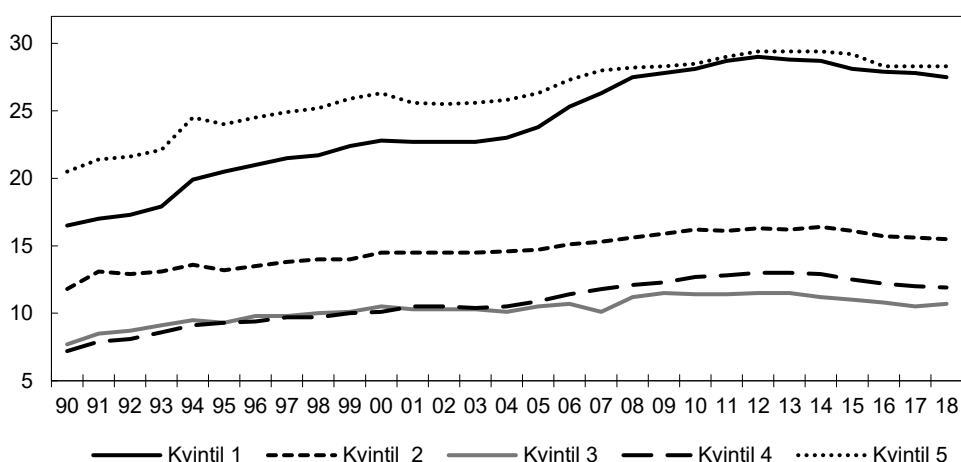
Jämfört med föregående års redovisning har fyra centrala indikatorer tillkommit (låg ekonomisk standard, hälsotillstånd, bostadsarea och valdeltagande), medan långtidsarbetslöshet och genomsnittlig disponibel inkomst till skillnad från tidigare redovisas som kompletterande indikatorer. Nya kompletterande indikatorer är andel med ekonomiskt bistånd, andel med förgymnasial utbildning samt dödsfall i covid-19. Förändringarna syftar till att bättre åskådliggöra utvecklingen av socioekonomisk segregation i Sverige.

6.3 Resultatredovisning

Segregation är ett relationellt fenomen. Socioekonomisk segregation handlar alltså inte bara om socioekonomisk ojämlikhet utan om hur grupper med olika socioekonomisk status är rumsligt åtskilda mellan områden i en kommun eller mellan kommuner i en region. Med hjälp av det segregationsindex som presenteras i Delmos årsrapport 2021 om utvecklingen av den socioekonomiska boendesegregationen i Sverige konstateras att den socioekonomiska boendesegregationen har ökat sedan 1990-talet (se diagram 6.1). Utvecklingen bedöms drivas av en ökande grad av åtskillnad mellan de mest resursstarka och de mest resurssvaga. De grupper som lever mest segregerat är de med de högsta respektive lägsta inkomsterna. En viss minskning av segregationen syns sedan 2012, men det bedöms för tidigt att dra slutsatser om ett eventuellt trendbrott.

Diagram 6.1 Segregationsindex per inkomstgrupp

Indexvärde

Anm.: Segregationsindex utgår från inkomstfördelning i olika demografiska statistikområden (DeSO). Den vuxna befolkningen delas in i inkomstkvintiler. Befolkningen utgörs här av de personer, 20 år eller äldre, som var folkbokförda den 31 december varje givet år. Indexen löper på en skala från 0–100 där värdet 0 innebär ingen segregation och värdet 100 innebär total segregation. Y-axeln startar vid värde 5.

Källa: Delegationen mot segregationens rapport Segregation i Sverige – årsrapport 2021 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling, från Statistiska centralbyrån och Delegationen mot segregation.

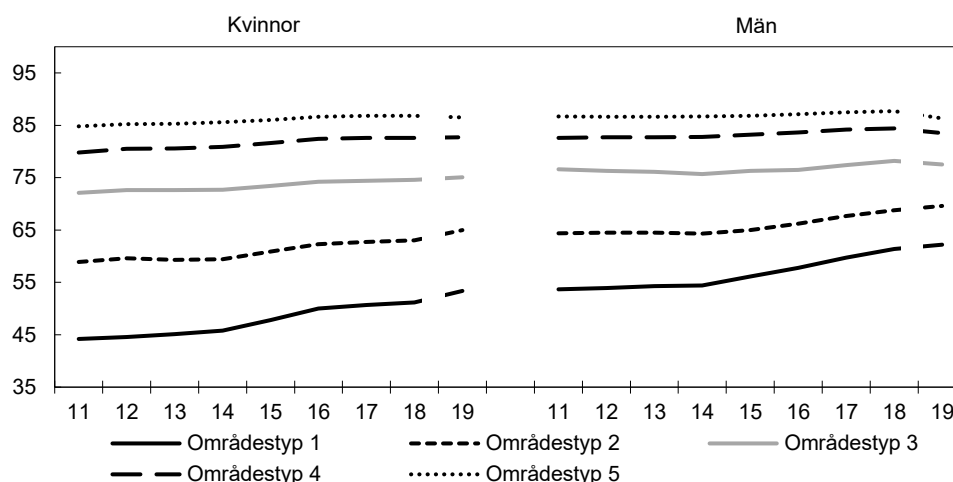
6.3.1 Små förändringar i skillnader mellan olika områdestyper

Svagare förankring på arbetsmarknaden i områden med socioekonomiska utmaningar

Det är stora skillnader i förvärvsfrekvens mellan de fem områdestyperna. Andelen förvärvsarbetande är betydligt lägre och könsskillnaderna är större i områden med socioekonomiska utmaningar än i andra områden (se diagram 6.2). År 2019 var förvärvsfrekvensen i områdestyp 1 i genomsnitt 53 procent bland kvinnorna och 62 procent bland männen. I områdestyp 5 förvärvsarbetade 86 procent bland både kvinnor och män.

Diagram 6.2 Andel förvärvsarbetande i åldern 20–64 år

Procent

Anm.: Y-axeln startar vid värde 35. Ny datakälla och metod för RAMS fr.o.m. 2019 innebär ett tidseriebrott. Jämförelse mellan 2019 och tidigare år bör göras med stor försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning RAMS och Registerdata för integration.

Andelen långtidsarbetslösa kvinnor och män, här definierat som personer som varit inskrivna som öppet arbetslösa på Arbetsförmedlingen i minst 100 dagar för de under 25 år, eller minst 6 månader för de över 25 år, var i områdestyp 1 fem gånger så hög som i områdestyp 5. Långtidsarbetslösheten var strax under 6 procent i områdestyp 1, något högre bland kvinnor än bland män, jämfört med drygt 1 procent bland både kvinnor och män i områdestyp 5. Andelen långtidsarbetslösa kvinnor var i övriga områden något lägre än andelen långtidsarbetslösa män.

Under 2020 och våren 2021 har pandemin och restriktioner för att minska smittspridningen medfört att många arbetstillfällen inom yrken som ofta fungerar som inkörsport på arbetsmarknaden försvunnit, exempelvis inom hotell- och restaurang, viss handel och andra serviceyrken. Personer med tidsbegränsade anställningar och vissa företagare har drabbats särskilt hårt. Ökad arbetslöshet har inneburit en ökad konkurrens på arbetsmarknaden, vilket främst påverkar dem med svagare ställning på arbetsmarknaden bl.a. till följd av lägre utbildningsnivå och begränsad arbetslivserfarenhet. Sammantaget finns det risk för ökad långtidsarbetslöshet och för minskat arbetskraftsdeltagande i områden med socioekonomiska utmaningar.

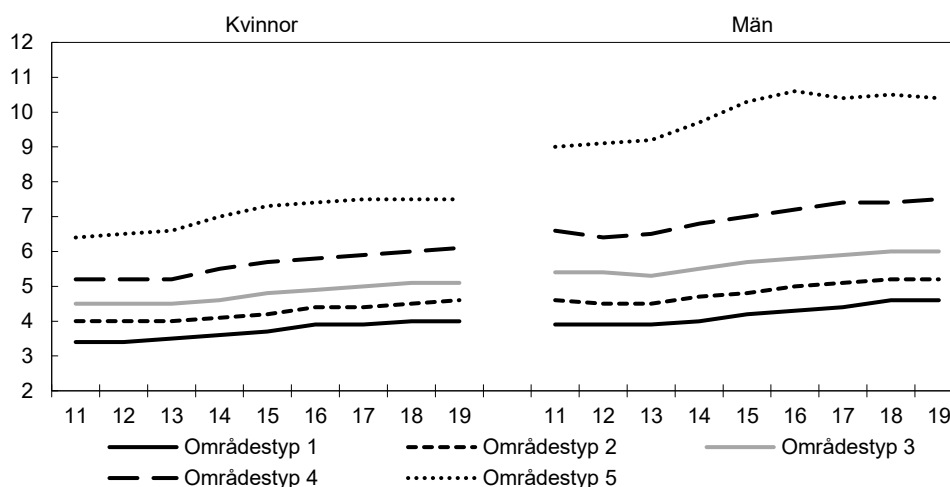
Ökad disponibel inkomst och minskad andel mottagare av ekonomiskt bistånd, men fortsatta skillnader mellan områdestyper

Sedan 2011 har den disponibla inkomsten i åldern 20–64 år ökat bland både kvinnor och män och i alla områdestyper (se diagram 6.3). Skillnaderna har dock i stort sett

bestått, såväl mellan olika områdestyper som mellan kvinnor och män. Genomgående är könsskillnaderna större i områden med bättre socioekonomiska förutsättningar.

Diagram 6.3 Genomsnittlig disponibel inkomst i åldern 20–64 år

Antal prisbasbelopp

Anm.: Y-axeln startar vid värde 2. Ett prisbasbelopp uppgick 2020 till 47 300 kronor och 2019 till 46 500 kronor.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning från Inkomst- och taxeringsregistret.

År 2019 uppgick den genomsnittliga disponibla inkomsten bland kvinnor i områdestyp 1 till 186 000 kronor och bland män till 213 900 kronor. Kvinnors disponibla inkomst utgjorde 87 procent av mäns disponibla inkomst. I områdestyp 5 utgjorde kvinnors genomsnittliga disponibla inkomst 72 procent av mäns inkomst, 348 750 kronor respektive 483 600 kronor.

I områdestyp 1 lever nästan hälften av alla individer i hushåll med låg ekonomisk standard, 47 procent bland kvinnor/flickor och 43 procent bland män/pojkar. Låg ekonomisk standard innebär att hushållets disponibla inkomst, med hänsyn tagen till hushållets sammansättning, är lägre än 60 procent av medianvärdet för riket. Andelen med låg ekonomisk standard minskar successivt med ökade socioekonomiska förutsättningar för områdestypen. I områdestyp 5 lever 5 procent av kvinnorna/flickorna och 4 procent av männen/pojkarna med låg ekonomisk standard. Från 2011 till 2019 har andelen med låg ekonomisk standard ökat med 3 procentenheter i områdestyp 2 och 3, mindre i övriga områdestyper. Genomgående i alla områdestyper lever kvinnor/flickor i större utsträckning med låg ekonomisk standard än män/pojkar

Under 2019 mottog 16 procent av kvinnorna och 13 procent av männen i åldrarna 20–64 år i områdestyp 1 ekonomiskt bistånd, jämfört med knappt 1 procent för både kvinnor och män i områdestyp 5. Andelen mottagare av ekonomiskt bistånd har minskat 2011–2019, i synnerhet i områdestyp 1 där andelen kvinnor som år 2011 mottog ekonomiskt bistånd uppgick till 21 procent och andelen män till 18 procent.

Socialstyrelsen betonar i sin lägesrapport 2021 att det till följd av pandemin finns risk för att utvecklingen på arbetsmarknaden kan orsaka att fler blir i behov av långvarigt ekonomiskt bistånd på grund av arbetslöshet och att barn riskerar att växa upp under försvarade omständigheter (Socialstyrelsen, Lägesrapport 2021, Individ- och familjeomsorg) (se även utg.omr. 9). Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) bedömer att barn och unga i familjer med svagare socioekonomisk situation och i utsatta miljöer löper större risk än andra att drabbas negativt av pandemins kort- och långsiktiga konsekvenser i skolan. IFAU betonar risken för långsiktiga konsekvenser både för individens framtida inkomst och samhällsekonomin som helhet (IFAU, Rapport 2021:2).

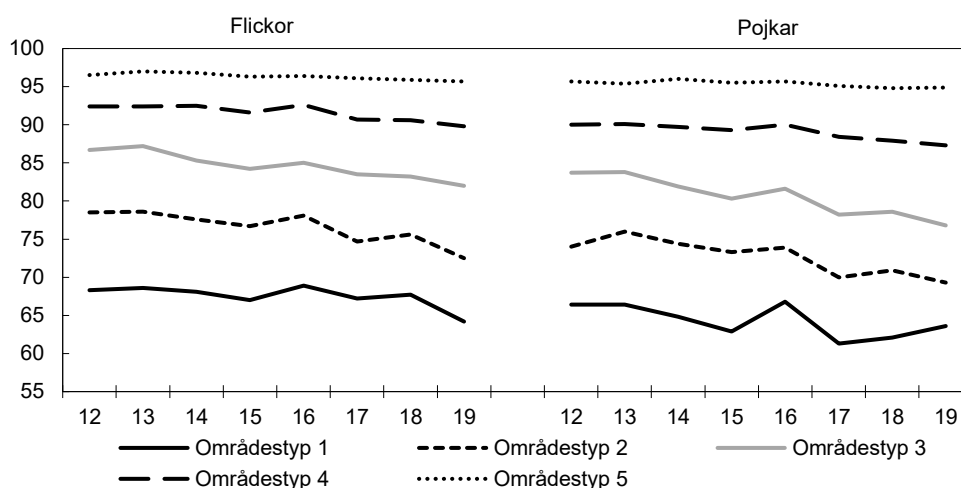
Bestående skillnader i utbildningsnivå och i skolresultat

Det finns stora skillnader mellan områdestyperna vad gäller utbildningsnivån hos den vuxna befolkningen. I områdestyp 1 var andelen i åldern 20–64 år med högst för-gymnasial utbildning 27 procent 2019, bland såväl kvinnor som män. Andelen var nästan dubbelt så hög som i områdestyp 3 och mer än fem gånger så hög som i områdestyp 5. Utbildningsnivån bland vuxna är relevant även för barns och ungas förutsättningar, eftersom föräldrarnas utbildningsnivå är en av de viktigaste faktorerna för barnens kunskapsresultat i skolan.

Behörigheten till gymnasieskolans nationella program skiljer sig mellan områdestyperna (se diagram 6.4). Över tid finns en tendens till minskande andel behöriga i alla områdestyper, men minskningen är starkast i områdestyp 2 och 3 och svagast i områdestyp 5. Behörigheten till gymnasieskolans nationella program låg 2019 på 64 procent för både flickor och pojkar i områdestyp 1, att jämföra med 96 procent för flickor respektive 95 procent för pojkar i områdestyp 5. Andelen behöriga är genomgående något högre bland flickor.

Diagram 6.4 Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program

Procent

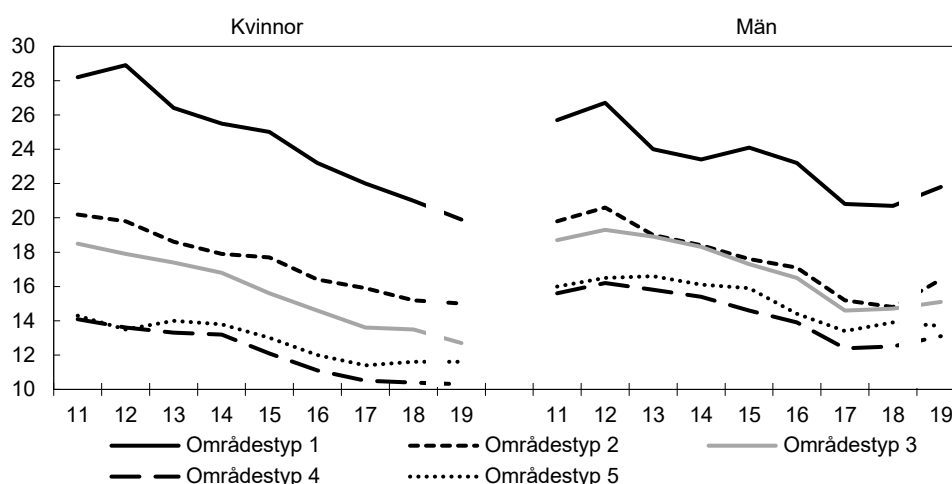
Anm.: Då beräkningen utgår från vilka som var folkbokförda i området året innan de slutade grundskolan och områdestypindelningen endast finns fr.o.m. 2011 är det endast möjligt att ta fram data fr.o.m. år 2012. Y-axeln startar vid värde 55.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning från databasen STATIV.

Andelen unga kvinnor och män i åldern 20–25 år som varken förvärvsarbetar eller studerar minskade under perioden 2011–2018 i samtliga områdestyper (se diagram 6.5). Mönstret över hela perioden är dock att andelen är högre ju svagare områdets socioekonomiska förutsättningar är. År 2019 varken förvärvsarbetade eller studerade 20 procent av kvinnorna och 22 procent av männen i områdestyp 1 jämfört med 10 procent av kvinnorna och 13 procent av männen i områdestyp 4, där andelen var som lägst (se även utg.omr. 17 avsnitt 15).

Diagram 6.5 Andel unga vuxna 20–25 år som varken arbetar eller studerar

Procent

Anm.: Y-axeln startar vid värde 10. Ny datakälla och metod för RAMS fr.o.m. 2019 innebär ett tidsseriebrott. Jämförelse mellan 2019 och tidigare år bör göras med stor försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning RAMS och Befolkningens studiedeltagande.

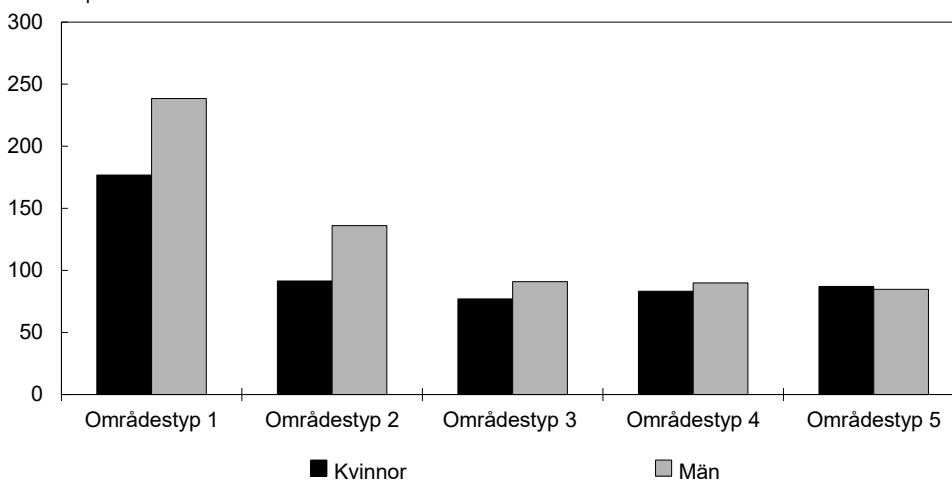
Skillnader mellan områdestyper återspeglas i konsekvenserna av pandemin

Generellt uppger män sig ha något bättre hälsa än kvinnor. I riket som helhet uppger 75 procent av kvinnorna och 78 procent av männen att de har en god hälsa, enligt SCB:s enkätundersökning om levnadsförhållanden för 2018/2019. Genomgående finns relativt tydliga skillnader mellan de fem områdestyperna, där andelen av befolkningen som skattar sin hälsa som god ökar med bättre socioekonomiska förutsättningar. Över tid syns en tendens till minskande skillnader, men på grund av tidsseriebrott och osäkerhet i statistiken är det svårt att dra säkra slutsatser kring utvecklingen.

Dödstalen i covid-19 har varit särskilt höga bland kvinnor och män i områdestyp 1 samt bland män i områdestyp 2 (se diagram 6.6). Dödstalen är högst bland män i områdestyp 1, med 238 avlidna i covid-19 per 100 000 invånare, och lägst bland kvinnor i områdestyp 3, med 77 avlidna i covid-19 per 100 000 invånare.

Diagram 6.6 Döda i covid-19 år 2020, åldersstandardiserade dödstal

Antal döda per 100 000 invånare

Källor: Särskild beställning av Socialstyrelsens dödsorsaksregister och register hos Statistiska centralbyrån (befolkningsregister, historiskt befolkningsregister, fastighetsregister samt geografidatabas om fastigheternas geografiska läge).

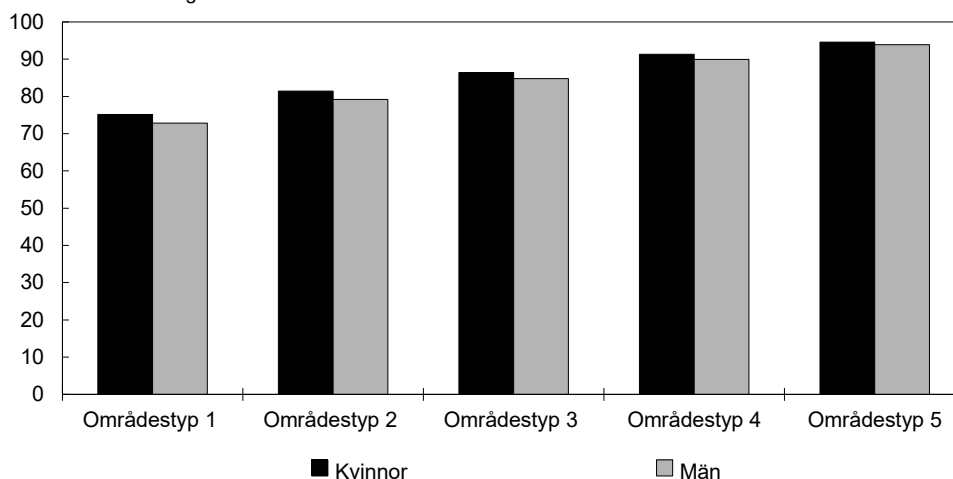
Den socioekonomiska ojämlikheten återspeglas i konsekvenserna av pandemin. Flera studier har visat att utbildningsnivå, yrke och boendeförhållanden har betydelse för sjuklighet och dödsfall i covid-19, utöver demografiska faktorer såsom ålder, kön och underliggande ohälsa (se t.ex. rapporter från Folkhälsomyndigheten 2020 och 2021). Studier från Folkhälsomyndigheten och Centrum för epidemiologisk forskning i Region Stockholm visar att det funnits skillnader mellan bostadsområden som kan förklaras av socioekonomiska faktorer.

Skillnader i valdeltagande mellan områdestyper

Valdeltagandet i Sverige är generellt högt, men det är lägre i områden med socioekonomiska utmaningar (se diagram 6.7). Andelen kvinnor som deltog i riksdagsvalet 2018 var 19 procentenheter lägre i områdestyp 1 jämfört med områdestyp 5. Bland män uppgick skillnaden till 21 procentenheter. I landstings- och kommunalvalen var mönstret detsamma men skillnaderna var större. Kvinnors deltagande i kommunalvalet var 23 procentenheter lägre i områdestyp 1 jämfört med områdestyp 5. För män uppgick motsvarande skillnad till 26 procentenheter. Kvinnor röstade i något högre utsträckning än män i samtliga områdestyper.

Diagram 6.7 Valdeltagande i 2018 års riksdagsval

Andel av de röstberättigade

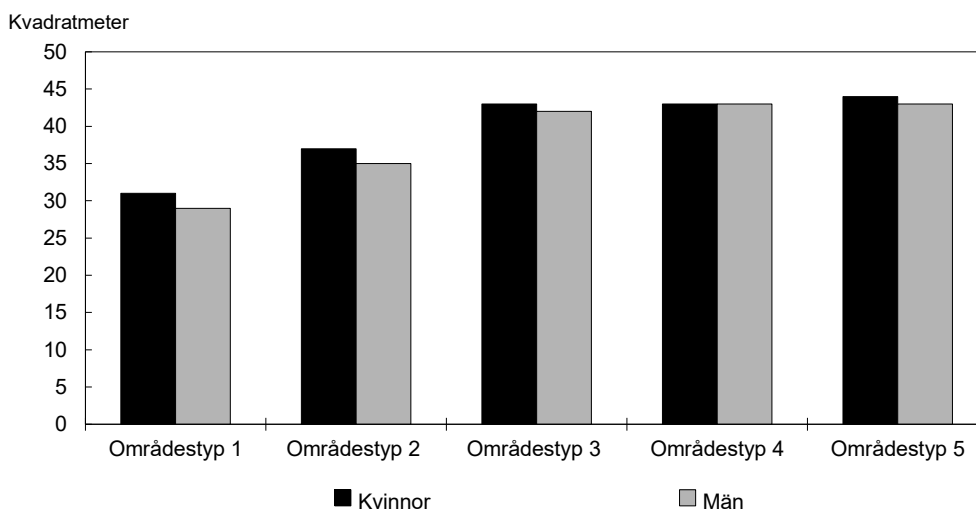

Anm.: Statistik över valdeltagande i Registerdata för integration skiljer sig något från officiell valdeltagandestatistik då valdeltagandet beräknas utifrån var röstberättigade personer var folkbokförda vid årsskiftet istället för på valdagen. Dessutom räknas enbart de som bor i Sverige, inte röstberättigade boende utomlands.

Källa: Statistiska centralbyrån, Registerdata för integration.

Skillnader i bostadsyta mellan olika områdestyper består

Människors boendesituation påverkar deras uppväxtvillkor och livsförutsättningar. Trångboddhet kan t ex. påverka barns och ungas möjlighet att bedriva studier i hemmet och i kombination med låg bostadsstandard kan trångboddhet även leda till negativa hälsoeffekter. Bostadsarean per person varierar kraftigt mellan områden med socioekonomiska utmaningar och övriga områdestyper (se diagram 6.8). Minst bostadsarea har boende i områdestyp 1 och områdestyp 2, med 30 respektive 38 kvadratmeter per person. Detta skiljer sig tydligt från övriga områdestyper, som sinsemellan endast visar mindre skillnader. Statistiken uppvisar överlag mycket små förändringar över tid sedan år 2012.

Diagram 6.8 Genomsnittlig bostadsarea per person, år 2019

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning.

Större otrygghet och utsatthet för brott i områden med socioekonomiska utmaningar

Utvecklingen av brottslighet och otrygghet kan i dagsläget inte följas enligt den nya rikstäckande områdesindelningen och därmed inte för de fem områdestyperna. Under 2018 redogjorde Brottsförebyggande rådet (Brå) för utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö under perioden 2006–2017. Statistiken utgick från en annan typ av indelning än den indelning som Delegationen mot segregation (Delmos) och Statistiska centralbyrån (SCB) har tagit fram. Brås slutsats var att både utsattheten för brott och otryggheten var större i socialt utsatta områden än i övriga urbana områden. Regeringen gav i september 2021 Brå i uppdrag att ta fram statistik över bl.a. utsatthet för brott och otrygghet både utifrån indelningen av områden med socioekonomiska utmaningar och utifrån Polismyndighetens listor över utsatta områden (se vidare utg.omr. 4 avsnitt 2.5.1).

6.3.2 Övergripande åtgärder för att motverka segregation

Övergripande åtgärder för att minska och motverka segregation avser verksamhet och insatser som finansieras via anslag 4:1 *Åtgärder mot segregation* och anslag 4:2 *Delegationen mot segregation*.

Regeringens arbete med att minska och motverka segregation utgår från den långsiktiga strategin för perioden 2018–2028 (Ku2018/01462). I slutet av 2020 beslutade regeringen om handlingsplanen Ett Sverige som håller ihop – Regeringens insatser för minskad segregation och goda livschanser för alla (A2020/02652). I handlingsplanen redovisas regeringens insatser under de närmaste åren för att motverka och på sikt minska den socioekonomiska segregationen i Sverige.

Ökad samverkan och kunskap för att minska och motverka segregation

Delegationen mot segregation (Delmos) har under 2020 bidragit med kunskap om segregation, och därigenom ökat möjligheterna att motverka den. Under 2020 har de exempelvis publicerat en artikelserie om segregation och covid-19.

Delmos har under 2020 även etablerat nya nätverk av statliga myndigheter, kommuner och civilsamhällesorganisationer, och arbetet i redan befintliga nätverk har fortsatt. Genom nätverk främjas bl.a. samverkan, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte.

Delmos har varit delaktiga i ett flertal uppdrag som slutredovisats till regeringen under 2020, om bl.a. att utveckla ett nationellt samordnat stöd till unga som varken arbetar eller studerar (U2017/04044, U2018/00951), en förstudie om delaktighet och deltagande i den lokala demokratin (Ku2020/01402) samt tidiga och samordnade insatser för barn och unga (TSI) (U2020/00363, U2017/01236). Sammantaget beskrivs stora skillnader i människors uppväxtvillkor och livschanser, och att tidiga och samordnade insatser för barn och unga kan ha stor betydelse.

Statsbidrag är ett verktyg för att minska och motverka segregation

Under 2020 fördelade Delmos 82 miljoner kronor enligt förordningen (2018:118) om statsbidrag till kommuner och regioner för att minska och motverka segregation och förordningen (2018:119) om statsbidrag till vissa ideella organisationer för att minska och motverka segregation. I samband med utlysningen av medlen poängterades att den verksamhet som bedrevs skulle vara kunskapsbaserad, långsiktig och främja både tvärsektorieell och sektorsövergripande samverkan. Totalt inkom 272 ansökningar om 275 miljoner kronor. Medel beviljades till 39 kommuner och regioner (44,2 miljoner kronor) och 31 organisationer i det civila samhället (37,8 miljoner kronor). Delmos bedömer att medlen bl.a. bidragit till ett mer systematiserat arbete mot segregation och bättre beslutsunderlag hos involverade aktörer. En utmaning som lyfts fram av både Delmos och Tillväxtverket (se nedan) är svårigheten att flytta fokus från insatser som syftar till att motverka segregationens effekter till arbetssätt som kan påverka de bakomliggande orsakerna till segregationen.

Under 2020 har Tillväxtverket betalat ut totalt drygt 410 miljoner kronor enligt förordningen (2018:151) om statsbidrag till kommuner med socioekonomiskt eftersatta områden. Medel fördelades till samtliga 32 kommuner, med utgångspunkt i de fleråriga beslut om medel som fattades 2018. Statsbidraget har framför allt använts till att stärka befintliga strukturer i arbetet med socioekonomiska utmaningar, bl.a. sociala insatsgrupper, riktat stöd i skolan, jobbstöd, stöd till föräldrar med barn eller unga med brottsligt beteende, hembesök till förstagångsföräldrar, kamerabevakning samt utökat samarbete med polisen. Tillväxtverket bedömer att statsbidraget bl.a. har bidragit till ökad kunskap om socioekonomisk segregation, ett stärkt processinriktat arbetssätt i kommunerna samt ökad samverkan inom kommunerna och med andra aktörer.

Inför 2021 har regeringen beslutat om vissa ändringar i de statsbidragsförordningar som avser arbetet att minska och motverka segregation. Genom förändringarna förtydligas bl.a. kopplingen till regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation. Ändringarna ger också kommuner och regioner större möjligheter att utforma sitt arbete efter lokala förutsättningar och behov och det förtydligas att de organisationer som genomför insatser med stöd av statsbidraget ska respektera demokratiens grundvärderingar. Därutöver stärks Delmos möjlighet att stoppa ytterligare utbetalningar av beviljade medel bl.a. i de fall medlen inte har använts för det ändamål som det har beviljats för, i stället för att betala ut och sedan återkräva medlen. Förändringarna innebär också att möjligheterna till uppföljning förstärks.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Fortsatt behov av åtgärder för att minska den socioekonomiska segregationen

Det finns en ojämlikhet i Sverige som tydligt återspeglas geografiskt mellan olika områden. Det innebär att människors levnadsvillkor skiljer sig kraftigt åt beroende på var i landet eller i vilket bostadsområde de bor. I områden med socioekonomiska

utmaningar är exempelvis förvärvsfrekvens, disponibel inkomst och utbildningsnivå lägre än i områdestyper med bättre socioekonomiska förutsättningar. Dessutom är den demokratiska delaktigheten lägre.

Regeringen bedömer att vidtagna åtgärder inom utgiftsområdet och på andra områden har bidragit till att minska och motverka segregation och till att förbättra situationen i områden med socioekonomiska utmaningar. Arbetet bedöms även bidra till att Agenda 2030 genomförs och till flera av målen i agendan, bl.a. mål 5 om jämställdhet, mål 10 om ett jämlikt samhälle och mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen. I resultatredovisningen framgår dock att utmaningarna med ojämlikhet och socioekonomisk segregation är fortsatt stora. Pandemin och dess konsekvenser riskerar att ytterligare öka ojämlikheten i samhället, vilket understryker behovet av en långsiktig tvärsektoriell politik som omfattar de prioriterade områdena boende, utbildning, arbetsmarknad, civilsamhälle/demokrati och brottslighet, för att minska och motverka socioekonomisk segregation. Målet om minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla är inte uppnått.

Utvecklad statistik och ökad kunskap stärker det fortsatta arbetet

Kunskap om hur den socioekonomiska segregationen ser ut och vad den beror på är avgörande för kvalitet och träffsäkerhet i arbetet för att minska och motverka segregation. Det utvecklingsarbete som skett avseende möjligheterna att mäta och följa upp utvecklingen av socioekonomisk segregation bedöms i hög utsträckning bidra till nya och bättre förutsättningar för arbetet, och därmed bättre förutsättningar att komma närmare målet. Även kommande forskningsprogram om segregation bedöms kunna bidra till arbetet (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 7.5).

Delegationen mot segregation bidrar till ökad kunskap och samordning

Delmos bedöms ha bidragit till ökad kunskap om socioekonomisk segregation. Delmos arbete bedöms även främja samordning av och mellan de många olika aktörer och verksamheter som behövs för att nå målet om minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla. I sin roll som expert- och kunskapsmyndighet kan Delmos bidra till att insatser i allt högre grad kopplas till ordinarie strukturer, och att arbetet inriktas på att minska och motverka socioekonomisk segregation – inte bara mildra dess konsekvenser.

Statsbidrag till kommuner, regioner och civilsamhälle är ett centralt verktyg i arbetet för att minska och motverka segregation. Regeringen bedömer att Delmos bidrar till att främja ett kunskapsbaserat och strategiskt arbete genom att i enlighet med regelverket för statsbidragen fördela och prioritera medel utifrån ett helhetsperspektiv. Medel som avsätts för statsbidrag för att minska och motverka segregation fungerar som katalysator för att initiera och stötta ett mer ändamålsenligt tvärsektoriellt arbete med de resurser som avsätts för ordinarie verksamheter på exempelvis utbildnings- och arbetsmarknadsområdet.

6.5 Politikens inriktning

Den socioekonomiska segregationen belyser skillnader i människors livsvillkor, bl.a. vad gäller förvärvsfrekvens, skolresultat och folkhälsa. Barn och unga i områden med socioekonomiska utmaningar har generellt sett sämre uppväxtvillkor och livschanser än andra barn och unga. Segregationen är en stor utmaning såväl i storstadsregionerna som i mindre städer och samhällen i övriga delar av landet.

Under covid-19-pandemin har personer med svagare socioekonomisk situation varit särskilt utsatta. En svagare förankring på arbetsmarknaden och en redan sedan tidigare högre risk för långtidsarbetslöshet riskerar att orsaka en ytterligare försämrad ekonomisk situation för dessa individer och familjer. I förlängningen finns risk för att segregationen kommer att förstärkas och klyftorna i samhället öka, vilket kan ge fäste för ökad kriminalitet och radikalisering. Även segregationens konsekvenser har förvärrats till följd av pandemin. Situationen är allvarlig och utvecklingen måste brytas. För att Sverige ska hålla ihop finns behov av åtgärder såväl tvärsektorielt som inom relevanta områden, i synnerhet avseende boende, utbildning, arbetsmarknad, folkhälsa, civilsamhälle/demokrati och minskad brottslighet. Arbetet på nationell, regional och lokal nivå behöver fortsätta och utvecklas i enlighet med regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation.

Pandemin har påverkat barns och ungas uppväxt- och livssituation negativt, särskilt barn och unga som lever i områden med socioekonomiska utmaningar. Det finns därmed ett betydande behov av reformer som kan bidra till att skapa goda och likvärdiga möjligheter för alla barn och unga, vilket även bidrar till att motverka nyrekrytering till kriminalitet. För att alla barn och unga ska ges goda framtidsutsikter krävs insatser för att minska skolsegregationen och stärka resurserna där de behövs mest.

Delegationen mot segregations (Delmos) roll som expertmyndighet är central för arbetet mot segregation. Risken för långvariga konsekvenser av pandemin innebär ett än större behov av Delmos arbete med att öka och sprida kunskap, främja samverkan och fördela statsbidrag för att minska och motverka segregationen.

Det bedrivs ett omfattande arbete i regioner, kommuner och av det civila samhället i syfte att minska och motverka segregation, men arbetet behöver utvecklas ytterligare. Nya möjligheter att följa upp socioekonomisk segregation enligt en ny rikstäckande områdesindelning ger förbättrade förutsättningar att mäta och analysera utvecklingen. Regeringen ser även att de ökade möjligheterna till uppföljning kommer att bidra till en högre träffsäkerhet i hur statsbidragen fördelas och vad de används till och att säkerställa att medel går dit de gör störst nytta. Vad gäller statsbidragen för att minska och motverka segregation avser regeringen fortsätta arbetet för effektivitet och träffsäkerhet. Arbetet behöver i än högre utsträckning fokusera på strategiska och kunskapsbaserade insatser som kan påverka ordinarie strukturer och verksamheter. För att stärka långsiktigheten i arbetet föreslår regeringen att Delmos ges fortsatt möjlighet att bevilja fleråriga beslut om statsbidrag.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 4:1 Åtgärder mot segregation

Tabell 6.1 Anslagsutveckling 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

2020	Utfall	497 510	Anslagssparande	1 824
2021	Anslag	500 000 ¹	Utgiftsprognos	495 716
2022	Förslag	500 000		
2023	Beräknat	500 000		
2024	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att minska och motverka segregation och för utgifter för statsbidrag som har detta syfte. Vidare får anslaget användas för viss administration samt uppföljning och utvärdering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.2 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	500 000	500 000	500 000
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-500 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	500 000	500 000	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 500 000 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 500 000 000 kronor respektive 0 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2022 för anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2023.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* beviljas bl.a. statsbidrag till kommuner och regioner samt organisationer inom det civila samhället för insatser i syfte att minska och motverka segregation. Långsiktighet är en framgångsfaktor och för mottagare av statsbidraget innebär en ökad förutsägbarhet om medel nästkommande år möjlighet att planera verksamheten mer effektivt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2023.

Tabell 6.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

	Prognos 2021	Förslag 2022	Beräknat 2023
Ingående åtaganden		300 000	
Nya åtaganden	300 000	150 000	
Infriade åtaganden		- 150 000	- 300 000
Utestående åtaganden	300 000	300 000	
Erhållet/Förslaget bemyndigande	300 000	300 000	

6.6.2 4:2 Delegationen mot segregation

Tabell 6.4 Anslagsutveckling 4:2 Delegationen mot segregation

Tusental kronor

2020	Utfall	18 123	Anslagssparande	543
2021	Anslag	18 208 ¹	Utgiftsprognos	17 799
2022	Förslag	18 416		
2023	Beräknat	18 690 ²		
2024	Beräknat	18 881 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2021 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 18 481 tkr i 2022 års prisnivå.

³ Motsvarar 18 483 tkr i 2022 års prisnivå.

Ändamål

Medlen får användas till förvaltningsutgifter för myndigheten Delegationen mot segregation.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.5 Förändringar av anslagsnivån 2022–2024 för 4:2 Delegationen mot segregation

Tusental kronor

	2022	2023	2024
Anvisat 2021¹	18 208	18 208	18 208
Pris- och löneomräkning ²	208	415	605
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt		67	68
Förslag/beräknat anslag	18 416	18 690	18 881

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2020 (bet. 2020/21:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2021. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2023–2024 är preliminär.

Regeringen föreslår att 18 416 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Delegationen mot segregation* 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 18 690 000 kronor respektive 18 881 000 kronor.